

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER BİLİM DALI**

**POLİSLERDE EVLİLİK DOYUMU İLE MESLEKİ
TÜKENMİŞLİK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Safiye YILMAZ DİNÇ

MAYIS 2013

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER BİLİM DALI**

**POLİSLERDE EVLİLİK DOYUMU İLE MESLEKİ
TÜKENMİŞLİK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Safiye YILMAZ DİNÇ

DANIŞMAN

YRD. DOÇ. DR. ALİ HAYDAR ŞAR

MAYIS 2013

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kurallarını gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Safiye YILMAZ DİNÇ

“Polislerde Evlilik Doyumu İle Mesleki Tükenmişlik Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi” başlıklı bu yüksek lisans tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, eğitimde Psikolojik hizmetler bilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

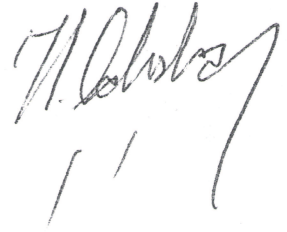
Başkan Doç. Dr. Ahmet AKIN.....

Üye Yrd. Doç. Dr. Ali Heydar SAR.....

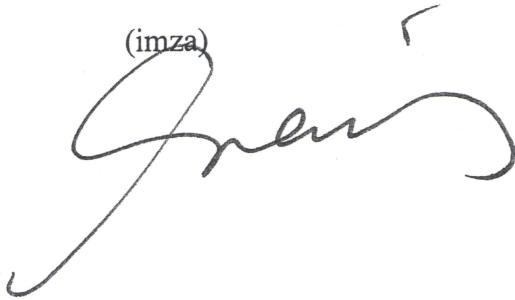
Üye Yrd. Doç. Dr. Hibejn SALIŞKAN.....

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim görevlisine ait olduğunu onaylarım.

1...7.../2013

(imza)

Doç. Dr. İsmail GÜLEÇ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu araştırma birçok kişinin desteği ve katkısı ile gerçekleşmiştir. Öncelikle tezimin her aşamasındaki katkısı, desteği, olumlu ve yapıcı geri bildirimleri, sabrı ve anlayışı için tez danışmanım Yrd. Doç Dr. Ali Haydar ŞAR'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Desteğini tez sürecinde her zaman hissettiğim, özellikle araştırmamın istatistiksel analizlerinde önemli yardım aldığım, değerli arkadaşım Uzm. Psikolojik Danışman Mehmet ATASAYAR'a, İngilizce çeviri yardımıyla araştırmama katkı sağlayan sevgili arkadaşım Serap AŞUT'a, verilerimin uygulanmasında ve toplanmasında çok büyük emeği olan başta kardeşim İbrahim Halil YILMAZ olmak üzere arkadaşlarım Mesut DÖNER ve Mustafa KOÇ'a çok teşekkür ederim. Ayrıca araştırmaya katılan tüm katılımcılara teşekkür ederim.

Her konuda olduğu gibi bu süreçte de, yardımlarıyla ve ilgisiyle hayatımı kolaylaştıran ve en zor zamanlarda bile hiç eksilmeyen evlilik doyumunu için sevgili eşim Hüseyin DİNÇ'e çok teşekkür ederim. Yine kendileri ile tanıştığım günden beri manevi desteklerini her zaman hissettiğim eşimin kıymetli ailesine şükranlarımı sunarım. Her zaman yanımda olan ve hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen canım annem ve babama da teşekkürü bir borç biliyorum. Hayattaki en büyük desteğim olarak canım ailem, iyi ki varsınız ve yanımdasınız.

ÖZET

POLİSLERDEKİ EVLİLİK DOYUMU İLE MESLEKİ TÜKENMİŞLİK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ.

Yılmaz Dinç, Safiye

Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ali Haydar ŞAR

Mayıs, 2013. XVI+127 Sayfa.

Bu araştırmanın amacı, polislerin evlilik doyumu ile mesleki tükenmişlikleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Ayrıca çalışmada cinsiyet, evlilik süresi, çocuk sayısı, algılanan ekonomik düzey gibi değişkenlerin polislerin evlilik doyumunu; cinsiyet, rütbe, çalışma süresi, günlük çalışma sistemi, öğrenim durumu, algılanan ekonomik düzey gibi değişkenlerin polislerin mesleki tükenmişliklerini nasıl etkilediğini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Araştırmanın örnekleme Şırnak, Diyarbakır, Mardin, Iğdır İl Emniyet Müdürlüğü çeşitli birimlerinde görev yapan ve uygun örnekleme yöntemi ile seçilen 315 evli polis memurları ve amirlerinden oluşmaktadır. Araştırmada polislerin, cinsiyet, evlilik süresi, çocuk sayısı, rütbe, günlük çalışma sistemi, çalışma süresi, öğrenim durumu, algılanan ekonomik düzey hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Bilgi Toplama Formu kullanılmıştır.

Polislerin mesleki tükenmişliğini belirlemek için Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen ve Ergin (1992) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan Maslach Tükenmişlik Ölçeği kullanılmıştır. Polislerin evlilik ilişkisinden sağlanan genel doyum düzeyini ölçmek amacıyla Tezer (1986) tarafından geliştirilen Evlilik Yaşamı Ölçeği kullanılmıştır. Veriler; Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu, *t* testi, ANOVA, Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi ile analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda, polislerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile evlilik doyum düzeyleri arasında ters yönde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Polislerin evlilik doyum düzeylerinin cinsiyet, evlilik süresi ve çocuk sayısı açısından anlamlı farklılıklar göstermediği, algılanan ekonomik düzey açısından ise anlamlı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. Polislerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin ise cinsiyet

açısından anlamlı farklılıklar göstermediği, rütbe, çalışma süresi, günlük çalışma sistemi, öğrenim durumu, ekonomik düzey açısından ise anlamlı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında araştırmada bulunan sonuçlar tartışılmış ve gelecek araştırmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Polis, Tükenmişlik, Evlilik Doyumu, İş Doyumu.

SUMMARY

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN MARITAL SATISFACTION AND OCCUPATIONAL BURNOUT LEVELS OF POLICE IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES.

Yılmaz Dinç, Safiye

Master's Thesis, Sakarya University, Institute of Education Sciences,

Department of Educational Sciences, Department of Psychological Services in Education

Supervisor: Asst. Assoc. Dr. Ali Haydar ŞAR

May, 2013. XVI+127 Pages.

The purpose of the study is to investigate the relationship between marital satisfaction and occupational burnout of police. In addition, the study investigate how sex, length of marriage, number of children, economic level variables affects marital satisfaction; how gender, rank, working hours, daily working, education level, economic level variables affect occupational burnout of police.

The sample of the study consist of an appropriate sample of 315 married police officers and superiors who served in various units of City Police Department in Şırnak, Diyarbakır, Mardin, Iğdır. Data Collection Form is developed and used by researcher to gather information about sex, length of marriage, number of children, rank, daily working, working hours, education level, and economic level of police.

Maslach Burnout Inventory, developed by Maslach and Johnson (1981) and adapted to Turkish by Ergin (1992), was used in the study to determine occupational burnout levels of Police. In addition, Marriage Life Scale, developed by Tezer (1986), was used to measure the marital satiffaction levels of Police. The data were analyzed with Pearson Product Moment Correlation, t-test, ANOVA, Tukey's multiple comparison test.

The results of this study indicated that burnout was negatively correlated with marriage satisfaction in police officers. It was found that marriage satisfaction of police officers differentiated according to perceived economic level and did not differentiate by gender, duration of marriage and number of children. On the other hand, the results of this study demonstrated that burnout levels of police officers

differentiated in respect of duration of working time, economic level, daily working system, education level, degree level and did not differentiate with respect to gender. Results of this study were discussed in the light of the literature and suggestions were proposed for future studies.

Key Words: Police, Burnout, Marital Satisfaction, Job Satisfaction.

4 Eylül 2011 tarihi akşamı, Tunceli'deki halı sahada futbol maçı yapan polisler
yönelik teröristlerce düzenlenen hain saldırıda şehit olan arkadaşlarım, Komiser Cem
KERMAN ile öğretmen eşi Dilay TURAN KERMAN'ın anısına...

İÇİNDEKİLER

Bildirim.....	I
Jüri İmza Sayfası.....	II
Önsöz.....	III
Özet.....	IV
İngilizce Özet.....	VI
İthaf.....	VIII
İçindekiler.....	IX
Tablolar Listesi.....	XIV
Şekiller Listesi.....	XVI
1.Bölüm, Giriş.....	1
1.1 Problem Cümlesi.....	5
1.2 Alt Problemler.....	5
1.3 Araştırmanın Önemi.....	6
1.4 Tanımlamalar.....	7
1.5 Simgeler Ve Kısaltmalar.....	8
2.Bölüm, Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi Ve İlgili Araştırmalar.....	9
2.1 Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi.....	9
2.1.1. Evlilik Doyumuyla İlgili Kuramsal Açıklamalar.....	10
2.1.1.1 Sosyal mübadele kuramı.....	10
2.1.1.2.Yükleme kuramı.....	12
2.1.1.3 Bağlamsal model.....	15
2.1.1.4 Davranışçı kuram.....	16
2.1.1.5 Kişiler arası iletişime dair sosyal biliş kuramı.....	17
2.1.1.6 Sosyal öğrenme kuramı.....	17
2.1.2 Tükenmişlik İle İlgili Kuramsal Açıklamalar.....	18

2.1.2.1 Freudenberger'in katkıları.....	18
2.1.2.2.Maslach'ın tükenmişlik modeli.....	21
2.1.2.3 Perlman ve Hartman'ın tükenmişlik modeli.....	23
2.1.2.4 Meier'in tükenmişlik modeli.....	25
2.1.2.5 Suran ve Sheridan'ın tükenmişlik modeli.....	26
2.1.2.6 Cherniss'in tükenmişlik modeli.....	28
2.1.2.7 Pines'in tükenmişlik modeli.....	30
2.1.2.8 Edelwich ve Brodsky'in tükenmişlik modeli.	32
2.1.2.9 Gaines ve Jermier'in tükenmişlik modeli.....	34
2.2 Konu İle İlgili Araştırmalar.....	34
2.2.1 Tükenmişlikle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	35
2.2.1.1 Tükenmişlik, duygusal tükenmişlik ve stres.....	35
2.2.1.2 Örgüt kültürü ve tükenmişlik.....	37
2.2.1.3 Çalışılan birim ve rütbe ile tükenmişlik.....	38
2.2.1.4 Yaşam doyumu ve iş doyumu ile tükenmişlik.....	39
2.2.1.5 İş doyumu ve tükenmişlik.....	41
2.2.1.6 Sağlık durumu ve tükenmişlik.....	42
2.2.1.7 Aile hayatı ve tükenmişlik.....	42
2.2.1.8 Medeni durum ve tükenmişlik.....	44
2.2.1.9 Diğer demografik değişkenlerle tükenmişlik ilişkisi.....	44
2.2.2 Evlilik Doyumuyla İlgili Yapılan Araştırmalar.....	46
2.2.2.1 Evlilik çatışması ve evlilikteki şiddetin evlilik doyumu ile ilişkisi.....	46
2.2.2.2 Etkileşim sonuçları kuramı ve evlilik doyumu.....	47
2.2.2.3 Evlilik süresi ve evlilik doyumu.....	48
2.2.2.4 Kontrolcülük, bağımlılık, boyun eğicilik ve evlilik doyumu.....	49
2.2.2.5 Cinsel ilişki ve evlilik doyumu.....	50

2.2.2.6 İşlevsel olmayan inançlar ve evlilik doyumu.....	50
2.2.2.7 İlişkiyi yürütmek için kullanılan stratejiler ve evlilik doyumu.....	52
2.2.2.8 Toplumsal cinsiyet rolleri ve yüklemeler ile evlilik doyumu.....	53
2.2.2.9 Çalışan evli kadın ve evlilik doyumu.....	55
2.2.2.10 Çocuk ve evlilik doyumu.....	55
2.2.2.11 Evlenmeden önce geçirilen zamanın evlilik doyumuyla ilişkisi.....	56
2.2.2.12 Eşlerin birbirlerini algılama biçimleri ve evlilik doyumu.....	57
2.2.2.13 İş doyumu ve evlilik doyumu.....	58
2.2.2.14 Diğer demografik değişkenlerle evlilik doyumu ilişkisi.....	60
3. Bölüm, Yöntem.....	62
3.1 Araştırmanın Modeli	62
3.2 Araştırmanın Örnekleme.....	62
3.3 Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları.....	65
3.3.1 Kişisel Bilgi Formu.....	66
3.3.2 Maslach Tükenmişlik Ölçeği.....	66
3.3.3 Evlilik Yaşam Ölçeği.....	67
3.4 Verilerin Toplanması.....	68
3.5 Veri Analiz Teknikleri.....	69
4. Bölüm, Bulgular Ve Yorum.....	70
4.1 Polislerin Evlilik Doyumu Ve Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasında Anlamlı İlişkiler Olup Olmadığına Yönelik Bulgular Ve Yorum.....	70
4.2 Araştırmaya Katılan Polislerin Evlilik Doyumu Düzeylerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular.....	71
4.3 Araştırmaya Katılan Polislerin Evlilik Doyum Düzeylerinin Evlilik Süreleri Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular Ve Yorum.....	72
4.4 Araştırmaya Katılan Polislerin Evlilik Doyum Düzeylerinin Çocuk Sayısı Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular Ve Yorum.....	73

4.5 Araştırmaya Katılan Polislerin Evlilik Doyum Düzeylerinin Ekonomik Durumlarını Algılama Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular Ve Yorum.....	74
4.6 Araştırmaya Katılan Polislerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular.....	76
4.7 Araştırmaya Katılan Polislerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Rütbe Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular Ve Yorum.....	77
4.8 Araştırmaya Katılan Polislerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Çalışma Süresi Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular Ve Yorum.....	77
4.9 Araştırmaya Katılan Polislerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Günlük Çalışma Sistemi Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular Ve Yorum.....	79
4.10 Araştırmaya Katılan Polislerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Öğrenim Durumu Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular Ve Yorum.....	82
4.11 Araştırmaya Katılan Polislerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Algılanan Ekonomik Düzey Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular Ve Yorum.....	85
5. Bölüm, Sonuç, Tartışma Ve Öneriler.....	88
5.1 Sonuç Ve Tartışma.....	88
5.1.1 Polislerin Evlilik Doyumu İle Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasında Negatif Yönde Anlamlı Bir İlişki Olup Olmadığı İle İlgili Sonuçlar ve Tartışma.....	88
5.1.2 Evlilik Doyum Düzeyleri Açısından Erkek ve Kadın Polisler Arasında Anlamlı Farklılıklar Olup Olmadığı İle İlgili Sonuçlar ve Tartışma.....	90
5.1.3 Evlilik Doyum Düzeyleri Açısından Evlilik Süreleri Farklı Olan Polisler Arasında Anlamlı Farklılık Olup Olmadığı ile İlgili Sonuçlar ve Tartışma.....	91
5.1.4 Evlilik Doyum Düzeyleri Açısından Çocuk Sayısı Farklı Olan Polisler Arasında Anlamlı Farklılık Olup Olmadığı ile İlgili Sonuçlar ve Tartışma.....	92
5.1.5 Evlilik Doyum Düzeyleri Açısından Ekonomik Doyum Algıları Farklı Olan Polisler Arasında Anlamlı Farklılıklar Olup Olmadığı ile İlgili Sonuçlar ve Tartışma	93

5.1.6 Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Erkek ve Kadın Polisler Arasında Anlamlı Farklılıklar Olup Olmadığı ile İlgili Sonuçlar ve Tartışma.....	94
5.1.7 Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Rütbesi Farklı Olan Polisler Arasında Anlamlı Farklılık Olup Olmadığı ile İlgili Sonuçlar ve Tartışma.....	95
5.1.8. Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Çalışma Süresi Farklı Olan Polisler Arasında Anlamlı Farklılık Olup Olmadığı ile İlgili Sonuçlar ve Tartışma.....	97
5.1.9 Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Günlük Çalışma Sistemi Farklı Olan Polisler Arasında Anlamlı Farklılık Olup Olmadığı ile İlgili Sonuçlar ve Tartışma.....	98
5.1.10 Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Öğrenim Durumları Farklı Olan Polisler Arasında Anlamlı Farklılık Olup Olmadığı ile İlgili Sonuçlar ve Tartışma	100
5.1.11 Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Ekonomik Düzey Algıları Farklı Olan Polisler Arasında Anlamlı Farklılıklar Olup Olmadığı ile İlgili Sonuçlar ve Tartışma.....	101
5.2. Öneriler.....	103
5.2.1 Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler.....	103
5.2.2 İleride Yapılabilecek Araştırmalar İçin Öneriler.....	105
Kaynakça.....	107
Ekler.....	124
Özgeçmiş Ve İletişim Bilgisi.....	127

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Sosyo-Demografik Özellikleri.....	64
Tablo 2. Polislerin Evlilik Doyumu ve Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Tablosu.....	70
Tablo 3. Evlilik Doyumunun Cinsiyete Göre Karşılaştırılması.....	71
Tablo 4. Polislerin Evlilik Sürelerine Göre Evlilik Doyum Düzeyi Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları.....	72
Tablo 5. Polislerin Evlilik Süresinin Evlilik Doyumları Üzerindeki Etkisine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	72
Tablo 6. Polislerin Çocuk Sayılarına Göre Evlilik Doyum Düzeyi Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları.....	73
Tablo 7. Polislerin Çocuk Sayısının Evlilik Doyumları Üzerindeki Etkisine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	73
Tablo 8. Polislerin Algıladıkları Ekonomik Düzeye Göre Evlilik Doyum Düzeyi Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları.....	74
Tablo 9. Polislerin Algıladıkları Ekonomik Düzeylerinin Evlilik Doyumları Üzerindeki Etkisine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	75
Tablo 10. Polislerin Evlilik Yaşam Ölçeğinden Aldıkları Puanların Algılanan Ekonomik Düzeylerine Göre “Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi” Sonuçları.....	75
Tablo 11. Tükenmişlik Düzeyinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması.....	76
Tablo 12. Polislerin Rütbelere Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeyi Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları.....	77

Tablo 13. Polislerin Çalışma Sürelerine Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeyi Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları.....	78
Tablo 14. Polislerin Çalışma Sürelerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	78
Tablo 15. Polislerin Tükenmişlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Meslekteki Çalışma Sürelerine Göre “Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi” Sonuçları.....	79
Tablo 16. Polislerin Günlük Çalışma Sürelerine Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeyi Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları.....	80
Tablo 17. Polislerin Günlük Çalışma Sürelerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	80
Tablo 18. Polislerin Tükenmişlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Günlük Çalışma Sistemine Göre “Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi” Sonuçları.....	81
Tablo 19. Polislerin Öğrenim Durumlarına Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeyi Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları.....	82
Tablo 20. Polislerin Öğrenim Durumlarına Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	82
Tablo 21. Polislerin Tükenmişlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Öğrenim Durumlarına Göre “Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi” Sonuçları.....	83
Tablo 22. Polislerin Algıladıkları Ekonomik Düzeye Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeyi Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları.....	85
Tablo 23. Polislerin Algıladıkları Ekonomik Düzeye Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	85
Tablo 24. Polislerin Tükenmişlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ekonomik Doyum Düzeylerine Göre “Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi” Sonuçları.....	86

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Maslach'ın Tükenmişlik Modeli.....	22
Şekil 2. Meier'in Tükenmişlik Modeli (Meier, 1983).....	26
Şekil 3. Pines'in Mesleki Tükenmişlik Modeli (Pines, 1993; 1996).....	31

BÖLÜM I

GİRİŞ

Sosyal bir canlı varlık olarak insan, günlük yaşantısında birçok problemle karşılaşmaktadır. Bu problemler arasında aile içi, meslek içi, toplumsal ve bireysel sorunlar gösterilebilir. Birey tüm bu problemlerle başa çıkmaya çalışırken aynı zamanda bazı tercihler yapmak, kararlar almak, yeni uyumlar sağlamak durumundadır (Tan, 1992).

İş yaşamları bireylerin yaşamlarının çok önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu nedenle çalışanların yaşamlarının bu çok önemli parçasına ilişkin tutumlarının çalıştıkları örgütlerin yanı sıra kendileri için de doğurgularının olması beklenir. Normal koşullarda yaptığı işe ilişkin tutumu olumlu olan bir çalışan, daha mutlu ve kendinden daha memnundur. Diğer taraftan işine karşı olumsuz bir tutuma sahip çalışan duygusal ruhsal ve fiziksel anlamda pek çok sorunla karşı karşıya kalabilmektedir (Maslach ve Leiter, 1997, akt. Okyay, 2009).

Yapılan araştırmalar, çalışanların iş ve özel yaşamları daha özeldir ise aile yaşamları arasında sağlıklı bir denge kurarak bir yandan iş yaşamında verimli çalışmalarını öte yandan özel yaşamlarında ailelerine daha fazla zaman ayırarak mutlu olmalarının pek de kolay olmadığını göstermektedir. Bunun sebebi ise, iş ve aile yaşam alanlarının sürekli değişken yapıda olmasına bağlanmaktadır (Efeoğlu, 2006).

Birçok insan yeni bir işe, ilişkiye veya evliliğe bunların sonsuza dek sorunsuz süreceği umudunu taşıyarak başlar. Bu tür insanların, meslek ve evlilik yaşamları ile ilgili beklenti düzeyleri yüksek, hissettikleri duygusal baskı ise yoğun ve uzun süreli olduğunda, stres, yabancılaşma, kaygı ve depresyon gibi duyguları da yüksek bir düzeyde yaşamakta ve meslek ya da evlilik yaşamları ile ilgili tükenmişlik durumları da meydana gelebilmektedir (Çapri, 2008).

Tükenme, ne yaparsa yapsın, ne denli çabalarsa çabalasın durumda bir değişiklik yaratamadığı algısının kişide yarattığı bir yılgınlıktır. Tükenme sonucunda yaratıcılık yok olur ve daha iyisi için uğraş verilmez. Kişi işinde ilerlemediğini, hatta gerilediğini düşünür, harcadığı çabanın bir işe yaramadığına inanır, gizilgücünün (potansiyel) yetersizliğini görüp yılgınlığa düşer (Torun, 1996). Maslach, tükenmişliği, kronik yorgunluk çaresizlik ve ümitsizlik duygular, olumsuz benlik kavramının gelişmesi, iş, yaşamı ve diğer insanlara yönelik olumsuz tutumlarla belirginleşen fiziksel, mental ve duygusal bir tükenme hali olarak tarif etmiştir (Özyurt, 2004).

Çalışanların gerek fizyolojik, gerekse psikolojik ve sosyal yönden sağlığını olumsuz etkileyerek onları işten ayrılmaya kadar götüren strese bağlı en önemli sorunlardan biri de tükenmişliktir. Günümüz iş ortamında çalışan bireylerde, çalışma şartlarından doğan fiziksel ve duygusal çöküş olarak kendini gösteren tükenmişlik, özellikle insan ilişkilerinin yoğun olarak yaşandığı çalışma alanlarında etkisini daha çok gösterebilmektedir (Soysal, 2010).

İnsanlarla yüz yüze ilişki gerektiren mesleklerin basında gelen polislik mesleğinde çalışanların sorumlulukları oldukça çoktur. Bu açıdan bakıldığında, polislik mesleği sürekli insanlarla ilişki kurmayı ve onlara hizmet vermeyi amaçladığı gibi aynı zamanda günümüz hızla değişen toplumunda suç ve suçlularla mücadele etmeyi, suç çeşitlerinin değiştiği ortamda asayişi ve huzuru sağlamayı hedeflemektedir. Polis bu hizmeti verirken insanlarla yüz yüze yakın ilişki içinde, çoğu zaman fazla mesai yaparak, uygun olmayan şartlarda görev yapmak zorunda kalmaktadırlar (Şeker ve Zırhlıoğlu, 2009).

Amerikan Stres Enstitüsü'nün yaptığı araştırmadan elde edilen sonuçlara göre çeşitli özellikleri sebebiyle insanların hayat sürelerini kısaltma ihtimali olan ve günlük hayat problemleri ile etkili şekilde başa çıkmaya zorlaştıran meslekler; polislik, öğretmenlik ve hava trafik kontrol memurluğudur (Baltaş ve Baltaş,1993).

Tükenmişlik insanlara hizmet veren mesleklerde çalışan bireylerde gözlenen ve belirtileri duygusal tükenme, hizmet verilen kişilere karşı duyarsızlık ve kişisel başarı duygusunun azalması olan bir durumdur. Tükenmişlik, bireylerin ve örgütlerin her ikisini de ilgilendiren, var olan güç ve kaynakların aşırı kullanılması ve enerji

azalmasıyla birlikte iş görenlerin, verimliliklerini ve etkinliklerini etkileyen faktörlerden biridir (Maslach, Schaufeli ve Leiter, 2001, akt. Okyay, 2009).

Bir çeşit iş stresi olarak da tanımlanan tükenmişlik, duygusal tükenme ile duyarsızlaşmanın artması, başarı duygusunun azalması ile ortaya çıkmaktadır (Izgar, 2001). Bu tanımdan hareketle, Anderson (2002)'a göre, “polislik dünyadaki en stresli işlerden birisidir”. O, iş ortamında ve işten kaynaklanan stresin artarak kronik bir duruma dönüşmesinin hem polis memurunun kendisine hem de bu kişinin çalıştığı birime ciddi hasarlar vereceğini ifade etmektedir. İşten kaynaklı stres sadece memurun kendisine zarar vermemekte, bu kişinin ailesi, eşi ve etrafındakileri de direk veya dolaylı olarak olumsuz etkilemektedir (Akt. Cinoğlu ve Sever, 2010).

Bir insanın günlük yaşam aktivitelerinin büyük kısmını kapsayan ev ile iş yaşantılarının birbirini etkilemesi muhtemeldir. Zira iş yaşantısı insanların hayatında çok önemli bir yer işgal etmektedir. İşinden memnun olmayan bir bireyin bu memnuniyetsizliğini diğer yaşantı alanlarına yansıtması zor görünmektedir. Bu nedenle insan hayatında en önemli yaşam alanları olan iş ve evlilik yaşantılarının birbiriyle açık şekilde ilişkili olduğu düşünülmektedir (C. K. Çelik, 2006).

Kafry ve Pines (1980), ev ve iş yaşamlarında stres durumuyla karşı karşıya olan 1187 katılımcı üzerinde yaptıkları 3 ayrı çalışmanın sonucunda, meslek yaşamlarında stres durumlarıyla karşı karşıya olan fakat eşleri tarafından desteklendiklerini hisseden insanların, iş yaşamlarındaki stres durumlarıyla başa çıkabildiklerini, aksi durumda ise bu streslerin dayanılmaz olduğunu ifade ettiklerini bulmuşlardır.

Bu noktadan hareketle, eş ve aile desteğini almayan bireylerin, eş ve aile desteğini alan bireylerden daha fazla düzeyde tükenmişlik yaşadığını çıkartabiliriz. Bir de stres faktörleri yüksek meslek gruplarından biri olan polislik düşünüldüğünde bu ilişkinin daha da kuvvetli olması beklenebilir.

Şeker (2002), İzmir Emniyet Müdürlüğü'nde çalışan 20-45 yaşları arasında 101 polis memuru üzerinde yaptığı anket çalışması sonucunda, başta ekonomik sorunlar olmak üzere aile içi ilişkilerinden kaynaklanan sebeplerden dolayı stres yaşandığını tespit etmiştir.

Polis, genellikle gerilimli bir ortamda mutsuz ve mağdur insanlarla muhatap olur. Bu nedenle sorunlu bir bireyin, yoğun biçimde sorun yaşayan diğer bir bireye hizmet sunması, onun beklenti ve sorunlarına çözüm bulması oldukça güç, hatta

imkansızdır. Polis memurlarının büyük çoğunluğu, meslek yaşamları boyunca gün boyu süren çalışma, insanın doğal dengesine ters düşen uyku ve beslenme düzeni, yeterli zaman ayırlamayan aile ve sosyal yaşamı tehdidi ile karşı karşıyadır (Cerrah ve Semiz, 2000).

Eşlerinin ikisinin de polis olduğu ailelerde iş stresinin neden olacağı negatif etkilerin de olacağı bilindiği üzere yapılan çalışmalar da bu türden ailelerde evlilik sorunlarının diğer ailelere oranla daha sıklıkla görüldüğü ispatlanmıştır. Vardiya usulü çalışma, tehlikelere maruz kalma, tatillerde ve hafta sonlarında çalışma, sosyal ve kişisel ilişkilerde sınırlılıklar, polis ailelerinde görülen en önemli risk faktörlerindedir. Polislerde görülen ailevi problemler ve yüksek boşanma oranının da bu faktörlerin ürünü olduğuna inanılmaktadır (Cinoğlu ve Sever, 2010).

Evlilikten duyulan memnuniyet evlilik doyumunu ifade etmektedir. Mutlu bir evlilik yaşayan bireylerin yaşamdan da yüksek bir doyum alması beklenmektedir. Evlilik doyumunun yaşam doyumuna olan bu etkisi, yaşamın bir diğer önemli parçası olan iş hayatını da etkilemektedir. Evliliklerinde üst düzey doyum yaşayamayan bireylerin, iş doyumları da bu bakış açısından hareketle yüksek olması beklenemez. İş çevresinde duyulan memnuniyetsizlik sonrasında yaşanan düşük iş doyumunu da paralelinde mesleki tükenmişliği doğurmaktadır (C. K. Çelik, 2006).

Yapılan araştırmalar işteki stres yaşantısının düşük evlilik kalitesiyle doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Stresle basa çıkma becerilerindeki yetersizlikler de, eslerin evlilik doyumlarını doğrudan etkilemektedir. Doyuma ulaşmış ailelerin işlerinde stres altında olmadığı, ya da işlerinde stres altında olan ailelerin doyumuna ulaşamadığı söylenebilir. Sürekli olarak stres altındaki çiftler evliliklerinde, aile yaşamlarında ve yaşam kalitelerinde eşit olarak doyum sağlayamamaktadırlar (Canel, 2007).

Polis, aile ortamındaki olaylardan tamamen sıyrılarak işine konsantre olamaz. İster istemez aile içindeki genel durumu iş ortamına yansıyacak ve iş yerindeki görevini etkileyecektir. Bu nedenle; polisin mesleğindeki doyum, aile ortamındaki olumlu ya da olumsuz yaşantılardan etkilenecektir. Polisin verimli olması için aile ortamının huzurlu, dolayısıyla evlilik doyumunun yüksek olması beklenmektedir Benzer şekilde iş yaşantısındaki genel durumu da evlilik yaşantısını ve doyumunu

etkileyecektir. Mesleki tükenmişlik düzeyleri düşük olan polislerin evlilik doyumlarının yüksek olması beklenmektedir.

Bu nedenle, bu araştırmanın amacı, polislerin evlilik doyumu ve mesleki tükenmişlikleri arasındaki ilişkinin farklı değişkenlere göre incelenmesidir.

1.1 PROBLEM CÜMLESİ

Polislerin evlilik doyumları ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasında nasıl bir ilişki vardır?

1.2 ALT PROBLEMLER

1. Polislerin evlilik doyumu ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır ?

Evlilik Doyumu ile ilgili Alt Problemler

2. Polislerin evlilik doyum düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

3. Polislerin evlilik doyumları evlilik süresine göre farklılık göstermekte midir?

4. Polislerin evlilik doyumları çocuk sayısına göre farklılık göstermekte midir?

5. Polislerin evlilik doyumları algılanan ekonomik düzeye göre farklılık göstermekte midir?

Mesleki Tükenmişlik ile İlgili Alt Problemler

6. Polislerin mesleki tükenmişlikleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

7. Polislerin mesleki tükenmişlikleri rütbelerine göre farklılık göstermekte midir?

8. Polislerin mesleki tükenmişlikleri çalışma sürelerine göre farklılık göstermekte midir?

9. Polislerin mesleki tükenmişlikleri günlük çalışma sistemine göre farklılık göstermekte midir?

10. Polislerin mesleki tükenmişlikleri öğrenim durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

11. Polislerin mesleki tükenmişlikleri algılanan ekonomik düzeye göre farklılık göstermekte midir?

1.3 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Evlilik, ülkemizde özellikle son yıllarda tartışılan ve araştırılan bir konu olmuştur. Birçok araştırmacıya göre iş ve evlilik doyumu birbirini etkileyen iki kavramdır ve evliliğinde doyuma ulaşmayan kişinin mesleğinde tükenmişlik yaşaması aşikardır. En fazla mesleki tükenmişlik yaşayan iş gruplarından biri olan polislik mesleğinin evlilik yaşamların da problemler yaşandığı çeşitli haberlerle gündeme gelmektedir. Bu gibi haberlerin doğruluğunun araştırılması ve çeşitli demografik değişkenlerin evlilik doyumu ve mesleki tükenmişlik ilişkisini nasıl etkilediğinin merak edilmesi bu çalışmanın ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Polisin görevini başarıyla inşa edebilmesi için ruhen de sağlıklı olması, bunun için de evliliğinde mutlu olması polisin verimini büyük ölçüde etkileyecektir. Böyle bakıldığında, polisin hem iş hem de aile ortamının incelenmesi gerekmektedir.

Kurumların sosyo-kültürel, ekonomik, teknolojik, politik ve yasal değişimlerden yoğun olarak etkilendikleri, bununla birlikte çalışan bireylerin sosyal ve kültürel açıdan önemli değişimler yaşadığı bir dönemde, giderek artan sayıdaki araştırmacı aile yaşamının iş yaşamı üzerindeki ve iş yaşamının da aile yaşamı üzerindeki etkilerini keşfetmek üzere araştırmalar yapmaktadır. Aynı şekilde iş stresinin yoğun olarak yaşandığı Emniyet teşkilatında çalışan polislerin de iş yaşantılarının ruhsal etkileri, ev yaşantılarına nasıl yansıdığı merak edilen konulardan biridir. Evlilikte doyum veya çatışma, iş yaşantısını etkileyeceği gibi, iş yaşamındaki doyum veya tükenmişlikte benzer şekilde aile yaşantısını etkileyebilmektedir. Her iki durumda birbirinden bağımsız olarak değerlendirilemez. Bu nedenle araştırmamızda polislerin evlilik doyumu ve mesleki tükenmişlikleri arasındaki ilişki ve bunları etkileyecek bazı bağımsız değişkenler araştırmak istenmiştir. Çalışmanın, bu konuda bir ilk olarak literatüre büyük katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

Evlilik ve aile, toplumsal yaşamın çok önemli bir ögesini oluşturmaktadır. Hem çocukların yetiştirilmesi, hem de toplumsal kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasında temel araç durumunda olan evlilik kurumu, gelecek kuşakların sağlıklı yetiştirilmesinde yaşamsal role sahip olmaktadır. Bu nedenle, evlilikte yaşanan stresin ve tükenmişlikle ilişkisinin tespit edilip, bu tespitten hareketle stresin azaltılması ve evlilik kalitesinin artırılması ile ilgili çalışmaların yürütülmesi için oldukça büyük bir öneme sahiptir.

Birçok insan evlenmek istemekte ve evlendikleri zaman daha mutlu ve sağlıklı olacaklarını inanmaktadır. Hatta boşanan kişilerin tekrar evlenmeleri bunun göstergelerinden biridir. İnsanlar, mutlu olmak için evlenmelerine rağmen evlilik ilişkilerinde sorunlar yasayabilmektedirler (Güngör, 2007). Bundan dolayı bu çalışmanın, evlenmeden önce eş seçiminde, eş adayının kişilik özelliklerinin ve mesleğinin iyice tanınıp, kendilerine uygun olup olmaması konusunda karar vermelerine yardımcı olacağına inanılmaktadır.

Aynı zamanda, özellikle son yıllarda Emniyet teşkilatının, personelinin her yönden donanımlı yetişmesini amaç edindiği için bu araştırmanın sonuçlarının, bu amaçla oluşturulacak gelecek projelere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4 TANIMLAMALAR

Polis: Bu kavram ile Şırnak, Mardin, Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğü çeşitli birimlerinde 2012 yılında görev yapan evli polis memurları ve amirleri (komiser yrd., komiser, baş komiser, emniyet amiri, emniyet müdürleri) anlatılmak istenmektedir.

Evlilik Doyumu: Bireyin evlilik ilişkisindeki gereksinimlerini karşılama derecesine ilişkin algısıdır. Bu, evlilikten sağlanan genel doyumunu ifade ettiği gibi, evlilikteki arkadaşlıktan ve cinsellikten sağlanan doyum gibi daha özel durumları da ifade etmektedir (Spainer ve Lewis, 1980, akt. Anar, 2011).

Mesleki Tükenmişlik: Fiziksel tükenme, kronik yorgunluk, çaresizlik ve ümitsizlik duyguları, olumsuz benlik kavramının gelişmesi ile iş, yaşam ve diğer insanlara yönelik olumsuz tutumlarda belirginleşen fiziksel, duygusal ve zihinsel tükenme sendromudur (Maslach ve Jackson, 1981, s. 99).

İş Doyumu: Çalışanın işinde mutlu olma ve doyum bulma derecesidir (Eisentat ve Fenler, 1984, akt. Okyay, 2009).

1.5 SİMGELER VE KISALTMALAR

EYÖ: Evlilik Yaşam Ölçeği

MTÖ: Maslach Tükenmişlik Ölçeği

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

Mesleki tükenmişlik ve evlilik doyumu ile ilgili birçok kuram ve araştırma mevcuttur. Evlilik doyumu ve mesleki tükenmişlik psikologların, psikolojik danışmanların, sosyal bilimcilerin çalışma alanında sık yer alan değişkenlerdendir İş ve evlilik ilişkisi arasındaki bağlantıya dikkat çeken pek çok araştırma da vardır. Bu araştırmalara göre; işin sağladığı maddi gelirin, isten alınan doyumun, işin kişiye tanıdığı boş zaman süresinin, işin zorluk derecesinin, yarattığı stres yükünün, emniyetli olup olmamasının, kişinin işinde ehil olup olmamasının ve toplam iş yükünün, evlilik ilişkisi ve evlilik doyumu üzerinde doğrudan etkili faktörler olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı şekilde evlilikle ilişkili faktörlerde kişinin iş yaşamı, kalitesi ve doyumu üzerinde etkili rol oynayabilmektedir. Ayrıca evlilik kalitesi, negatif/pozitif evlilik etkileşimi, sağlıklı evlilik faktörlerine sahip olup olmamak veya evlilikte yaşanan problem durumlarının varlığı da iş doyumu üzerinde etkili olabilmektedir (Odell, Cochran, Lawrence ve Gartin, 1990; Weaver, 1997, akt. Canel, 2007, s. 132)

Bu bölümde ‘Evlilik Doyumu ve Mesleki Tükenmişlik’ kavramlarını açıklayan kuramsal bilgilere yer verilmiştir. Daha sonra ise evlilik doyumu ve mesleki tükenmişlik ile ilgili araştırmalar sunulmuştur.

2.1.1. Evlilik Doyumuyla İlgili Kuramsal Açıklamalar

Bu bölümde evlilik doyumuyla ilgili literatür araştırmasında evlilik ilişkilerini anlamada etkili olarak tanımlanan kuramlara yer verilmiştir.

2.1.1.1 Sosyal mübadele kuramı

Sosyal mübadele kuramı ikili ilişkilerin kurulması, sürdürülmesi ve sonlandırılmasına ilişkin model olarak görülmektedir (Hovardaoğlu, 1996). Sosyal mübadele kuramları kişiler arası ilişkiler alanındaki evlilik doyumunu, ilişki istikrarı gibi kavramlar hakkında kuramsal bir yapı ortaya koyduğu gibi etkileşim sonuçları kuramı ve yatırım modeli gibi pek çok kuramsal modeli de içinde bulundurur (Berk, 2009).

Thibaut ve Kelley'nin (1959) geliştirmiş oldukları bu kuram, insan ilişkilerinin ödül bedel mübadelesine dayandığını varsayar. İnsanlar fazla ödül alıp, düşük bedel ödeyecekleri ilişkileri tercih ederler. Ödül bir ilişkiden alınan haz ya da doyumdur. Bedel ise bireyin performansını ketlemeye yönelik faktörler olarak tanımlanır. Tutum ve değer benzerliği ödüllendiricidir. Kişinin başkası ile aynı düşüncede olduğunu açıklaması veya onun değerlerini desteklemesi onun için ödül oluşturacaktır (Akt. Gökmen, 2001).

Holmes (1982)'e göre evlilik doyumunu, evlilikten sağlanacak kazancın en açık şekli olarak görülebilir. Birinin evlilik ilişkisinde ödülleri bedelden sayıca üstün geliyorsa, evliliği bir bütün olarak olumlu olarak görür ki bu evlilik doyumunun yüksek olduğu anlamına gelmektedir (Akt. Çınar, 2008).

Sosyal Mübadele Kuramı'nda önemle üzerinde durulan iki temel kavram işbirliği ve rekabettir. Kurama göre, ilişkide bulunan bireylerin, kendi ödüllерinin yanı sıra eşlerinin (partner) ödüllерini de en yüksek düzeye çıkarma eğilimlerine işbirliği ve rekabet denir. Rekabet ilişkisi ise ilişkiye giren bireyler, kendi ödüllерini en yükseğe çıkarırken, eşlerinin bedelini arttırmaya ve/veya ödüllерini azaltmaya yöneldikleri bu ilişkidir (Günay, 2007).

Sosyal mübadele kuramında yer alan başka bir kavram da güç (power) kontrolüdür. İlişkilerdeki güç farklılıklarının nedeni kişilerin ilişkilere farklı derecelerde bağımlı olmalarından kaynaklanır. Bir ilişkideki iki kişiden birinin bu ilişki dışında gereksinimlerini karşılayabileceği başka bir seçenek yok, diğerinin varsa birinci kişi

ikinci kişiye bağımlı olmakta, ayrıca onun isteklerini yerine getirme durumunda kalmaktadır (Hortaçsu, 1998).

Kuram'a göre bir bireyin, halen yaşadığı ilişkiden elde ettiği sonuçları değerlendirebilmesi için iki standart bulunur. Bunlar karşılaştırma düzeyi (comparison level-KD) ile seçenekler için karşılaştırma düzeyi (comparison level for alternatives-KDseç)'dir (Günay, 2007).

İlişkide bireyin elde ettiği sonuç temel aldığı karşılaştırma düzeyinin üstünde ise, kişi o ilişkiden memnundur. Eğer altına düşerse ilişkiden elde ettiği doyum da düşer. Bireyin diğer ilişki seçeneklerini karşılaştırma düzeyi, yeni bir ilişkiden elde edebileceği ödül bedel karşılaştırmasına bağlıdır (Üncü, 2007). Buradan da anlaşılacağı üzere, karşılaştırma düzeyi kavramı ilişkinin değerlendirilmesi için kullanılan bir standart ve ilişkiden ne denli doyum sağlandığı konusundaki karar üzerinde etkili olan bir kavramdır (Günay, 2007).

Thibaut ve Kelley (1959)'a göre ilişkiye ait sonuçları değerlendirebilmek için kullanılan ikinci standart, seçenekler için karşılaştırma düzeyi kavramıdır. Uygun seçenekler için kabul edilebilecek en düşük doyum düzeyi olarak da tanımlanabilir. Dolayısıyla seçenekler için karşılaştırma düzeyi, bireyin mevcut ilişkisine bağımlı kalıp kalmayacağı konusunda karar verirken kullandığı ölçüttür (Akt. Berk,2009). Bu durumda karşılaştırma düzeyi bir ilişkiden elde edilen doyumunu, seçenekler için karşılaştırma düzeyi ise bir ilişkiye olan bağlılık düzeyini göstermektedir denilebilir (Güngör, 2007).

Kuram uzun zamandan beri çoğunlukla romantik ilişkileri ve eş seçim süreçlerini anlamak için çok çeşitli araştırmacılar (Örn., Hovardaoglu, 1996; Sabatelli, 1988) tarafından kullanılmaktadır ve evlilik ilişkilerinin ve evlilik doyumunu üzerinde de araştırmaları vardır (Curun, 2006).

Kuramın, araştırmanın inceleme birimi olan evlilik ilişkisi ile ilgili açıklamaları şöyledir: Kuramın kavramlarıyla, evlilik ilişkisindeki doyum, eşlerin evlilik ilişkilerinden aldıkları ödüller ile ödedikleri bedeller arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır (Sabatelli, 1988). Yani evliliğin doyumunun yüksek olması ya da olmaması ilişkideki ödüllerle (duygusal yönden güvende olma, cinsel tatmin, sosyal statü gibi) ve bedellerle (sosyal ve dini baskı, ekonomik problemler) ve diğer ilişki alternatifleri ile bağlantılıdır. Evliliklerin sona ermesi ise ilişkinin çekiciliğinin

azalması, bedellerin artması ve diğer ilişki seçeneklerinin cezp edici olması sonucu meydana gelmektedir (Karney ve Bradbury, 1995)

Bu kuram, özellikle duygusal ilişkiler ile evlilik ilişkilerinin incelenmesinde kullanılmaktadır. Bu ilişkilerdeki bozulmalar, kuram çerçevesindeki yordamalarla tutarlıdır. Kuram bu tür ilişkilerde güçlü yordamalara sahip olduğundan dolayı kurama dayalı olarak geliştirilen terapi tekniği de başarılı sonuçlar vermektedir (Hovardaoğlu, 1996).

2.1.1.2.Yükleme kuramı

Baron ve Byrne (2000)'e göre yükleme, bireylerin başkalarının davranışlarının ve hatta kendi davranışlarının arkasındaki nedenleri anlamak için harcadığı efora karşılık gelmektedir (Akt. Günay, 2007).

Yükleme nedenlerinin asıl işlevi nedensel analizdir. Fakat tanımlama, değerlendirme gibi diğer yan işlevlerinin de önem taşıdığı belirtilmektedir. Bu işlevsel özellikleri nedenleriyle,

1. Olayların nedenini belirlemek amaçlı,
2. Olayların sorumlusunu belirlemek amaçlı,
3. Kişisel özelliklere yüklemeye bulunma amaçlı (liderlik, güvenilirlik gibi) olmak üzere üç farklı yükleme şekli olduğundan bahsedilmektedir (Gürgah, 2010, s.9-10).

Sears, Freedman ve Peplau (1985)'a göre insanları algılamak için sık sık onların iç durumlarına ilişkin çıkarsamalarını bilmek gerekir. Bu çıkarsamaların ele alınıp araştırılması sosyal psikolojik araştırmaların en etkin alanlarından biri olduğu için bu çıkarsamaları açıklamaya çalışmak için “*yükleme kuramı*” adı verilen yaklaşım ortaya çıkmıştır (Akt. Güven, 2010).

Yükleme teorisi, bizim önce nedenler tayin etmek, çıkarmak üzere güdülendiğimizi, ikinci olarak bundan sonraki davranışlarımızı çıkardığımız bu sebepler üzerine dayandırdığımızı ve üçüncü olarak da bütün bu süreçleri yönlendiren genel prensip ve kuralların olduğunu öne sürmektedir (Arık, 1996). Buradan da anlaşılacağı gibi yükleme kuramları insanların çevrelerinin nedensel yapısını bilişsel olarak kontrol etmek ve anlamak için güdülendiğini varsaymaktadır (Kuidaki, 2002, akt. Yaşar, 2009).

Sosyal Psikoloji alanındaki en etkin kuramsal yaklaşımlardan biri olan yükleme kuramı hakkında geniş bir literatür mevcuttur. Kuram, pek çok alana uygulanmıştır. Bu uygulamaların en yaygın alanlarından biri de yakın ilişkileri içeren bu çalışmanın da konusunu oluşturan evlilik doyumdur (Curun, 2006). Fincham, Harold ve Gano-Philps (2000), yüklemeler ve doyum arasındaki ilişkinin yakın ilişkilere ilişkin literatürdeki en güçlü ilişki olduğunu iddia etmişlerdir. Yüklemeler ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda bu konudaki temel hipotez şöyledir: Olumsuz ilişki olayların etkisini arttıracak ve olumlu ilişki olayların etkisini azaltacak şekilde yükleme yapmanın düşük düzeyde ilişki doyumu ile ilişkisi vardır. Pek çok araştırma da sözü edilen hipotezi desteklemiştir.

Yükleme kuramı, evliliklerin niteliğini, eşlerin evlilik ilişkileri ile ilgili olarak yaptıkları açıklamalara veya yüklemelere göre değerlendirmeye çalışmaktadır.

Bradbury ve Fincham (1990), yükleme ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiye bakarak, evli çiftler doyumlu ve doyumsuz olarak ayırtmış ve bu çiftlerin evlilik doyumlarına göre yaptıkları yüklemeler bakımından farklılaşıp farklılaşmadıklarını araştırmışlardır.

Davey, Fincham, Beach ve Bradbury (2001), araştırmalarının sonucunda evlilik ilişkisinde bireyin eşine veya evlilik olaylarına ilişkin açıklamalarının ya da yüklemelerinin evlilik doyumunu yordadığını ve yüklemelerin evlilikteki rolünün ispatladığını bulmuşlardır.

Yüklemeler ve evlilik doyumu arasındaki dolaylı bağlantıyı şöyle açıklayabiliriz: Yüklemeler eş davranışlarını etkileyecektir ve bu davranışlar da ilişki doyumunu etkileyecektir. İşlevsel olmayan yükleme örüntüsünü olumsuz bir davranış takip edecektir. Bu durum da evlilikte yaşanan zorlukların çözümlenmesinden ziyade zorlukların sürmesine neden olacaktır ve yine daha fazla olumsuz davranış alışverişine yol açacaktır. Bu da uzun vadede evlilik doyumunun düşmesine yol açacaktır ve ayrıca yüklemeler evlilik doyumunu doğrudan olarak da etkileyerek kısa vadede evlilik doyumu üzerinde etkili olabilecektir. Mesela olumsuz eş davranışını bencil güdülü, niyetli ve suçlayıcı olarak görmek, eş hakkındaki olumsuz değerlendirmeyi harekete geçirecek ve ilişki doyumunda geçici bir düşmeye neden olacaktır (Bradbury ve Fincham, 1990;1992).

Evlilik ilişkisinde yükleme örüntüleri ile ilgili araştırmalar, eşin bir olayla ilgili açıklamalarını içeren (örn. eş davranışı) nedensellik yüklemeleri ile olayın

sorumluluğu ile ilgili olan sorumluluk yüklemelerini ele almışlardır (Tutarel Kışlak, 1997).

Nedensel yüklemeler ile sorumluluk yüklemelerinin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

Nedensellik yüklemeleri, bir olaya kim ya da neyin neden olduğu ile ilgilendir. Sorumluluk yüklemeleri ise bir olay için kimin sorumlu olduğu ile ilgilidir. Nedensel yüklemeler, odak (nedenin eş ya da çevresel koşullar da yer alması), istikrarlılık (nedenin sabit, zamanla devam eden bir faktör ya da geçici olması) ve genellik (nedenin evliliğin diğer alanlarında etkili, genel olması ya da tek olayın içeriği ile sınırlı olması) boyutlarını gösterirken, sorumluluk yüklemeleri niyet (davranışın kasıtlı olma durumu), güdü (davranışın bencil güdülerle ilişkili olma durumu) ve suçlama (davranışın eş tarafından ayıplanmaya, suçlanmaya layık olma durumu) boyutlarını göstermektedir (Günay, 2007, s.33).

Literatür incelendiğinde, evlilik doyumu ile nedensel ve sorumluluk yüklemeleri arasındaki ilişkilerde, eşleriyle uyumsuz ve depresif olan kişilerin olumsuz eş davranışlarına karşı uyumlu olanlardan daha fazla yüklemeler yaptıkları ve sorumluluk yüklemelerini nedensellik yüklemelerinden daha fazla kullandıkları görülür. Evliliklerinde doyumsuz olan kadınların ise eşlerinin davranışlarını daha bencilce, kasıtlı ve suçlamaya değer olarak algıladıkları anlaşılır (Güngör, 2007).

Nedensel ve sorumluluk yüklemeleri ile evlilik doyumu arasındaki ilişkiye yoğunlaşan araştırmaların büyük bir bölümü stresli ve stressiz çiftlerin yüklemelerinin ve evlilik doyumlarının farklılaştığını ortaya koymuştur (Bradbury ve Fincham, 1990,1992; Fincham ve diğerleri, 2000; Karney ve Bradbury, 2000). Bu araştırma sonuçları özetle şöyledir: Stresli eşler, stressiz eşlere göre olumsuz ilişki olaylarını genel, kalıcı olarak görmekte veya bu olayları eşlerinin olumsuz özelliklerine yüklemeye eğilimi göstermektedirler. Bunun aksine stresli olmayan çiftler ise olumlu ilişki olaylarını genel ve kalıcı nedenlere yüklemeye eğilimindedirler. Kısacası stresli evliliklerde olumlu olaylar için yapılan yüklemeler bu olayların önemini azaltacak niteliktedir. Stresli çiftler, olumsuz olayların önemini abartılmasına yol açacak biçimde yüklemeler yapmaktadırlar. Bu durum stressiz çiftlerde ise tam tersidir.

Evlilik doyumunun, çiftlerdeki stresle ters orantılı olduğunu düşündüğümüzde evlilik doyumu düşük olan çiftlerin olumsuz olayları abartıp, olumlu olayların önemini

azaltacak yüklemeler yaptığını anlarız. Bu durum evlilik doyumu yüksek olan çiftlerde ise tam tersidir.

Yapılan araştırmalar da göstermiştir ki; evlilik doyumu yüksek olan eşler, partnerlerinin olumsuz davranışlarını geçici, dışsal nedenlerin bir sonucu gibi görüp, olumlu davranışlarını ise sabit, içsel nedenlerin bir sonucu gibi görmeye eğilimlidirler. Evlilik doyumu düşük olan eşler ise partnerlerinin olumsuz davranışlarının nedenin görmeye, olumlu davranışlar içinse geçici, dışsal nedenler bulmaya eğilimlidirler (Karney ve Bradbury, 2000).

2.1.1.3 Bağlamsal model

Bağlam, evlilikteki davranışların işlenmesini etkileyen psikolojik koşullar ya da değişkenlerdir (Berk, 2009). Bradbury ve Fincham (1987) tarafından önerilen bağlamsal modele göre, eşlerden biri açık bir davranışta bulunduğunda, diğer eşe hızlı bir Şekilde ortaya çıkan duyuşsal ve bilişsel tepkiler, eşlerin davranışlarının oluştuğu bağlamla yani evliliklerindeki psikolojik koşullar ve değişkenlerle ilgilidir (Akt. Anar, 2011). Başka bir deyişle bağlamsal modelde eşlerden biri bir davranışta bulunduğunda diğer eşe duygulanım ve bilişsel işlemler hızlı bir Şekilde ortaya çıktığından, bu bilişsel işlemin temel bir sonucu olarak eş davranışsal bir yanıt sergilemekte ve bilişsel işlem açığa çıkmakta ardından yine eş tarafından davranış gerçekleştirilmektedir. Bu etkileşim ‘eş davranışı = diğer eşin bilişsel işlemleri = eş davranışı = diğer eşin bilişsel işlemleri’ Şeklinde devam etmektedir. İşlem bileşenleri eşlerin davranışlarının oluştuğu bağlamla ilgilidir (Güven, 2010, s. 43).

Bradbury ve Fincham (1988)’e göre bağlamın yakın ve uzak olmak üzere iki ögesi vardır. Yakın bağlam, kişinin eşinin davranışının hemen öncesindeki öznel duygu durumudur. Uzak bağlam ise yakın bağlamdan farklı olarak daha kalıcı kişilik özellikleriyle ilişkilidir. Bu durumda yakın bağlam, daha duruma zgyken, uzak bağlam ise pek çok ilişki durumunu etkileyebilir. Bağlamsal model, yakın bağlam ve uzak bağlam arasındaki ilişkiye dayanarak doyumu açıklar. Modele göre uzak bağlam ile doyum arasındaki ilişki yakın bağlamın aracılık etmesiyle gerçekleşir.

Evlilik doyumu kavramını incelemek için geliştirilen modellerden biri de bağlamsal model olduğundan, eşlerin yüklemeleri yakın bağlama ilişkin elemanlar olarak düşünülür. Yakın bağlamın ilişkiye özgü olduğunu söylemiştik. Yüklemeler de evlilik

olaylarına ilişkin duruma özgü tepkiler olarak düşünüldüğü için bu modelde, yakın bağlama ilişkin değişkenler olarak ele alınmıştır. Modelde yakın bağlam kadar uzak bağlam da evlilik doyumu konusunda belirleyicidir (Bradbury ve Fincham, 1988; Kurdek, 1991).

2.1.1.4 Davranışçı kuram

Evlilik ilişkilerini açıklayan davranışçı kuramların kökeni Thibaut ve Kelley'in karşılıklı bağımlılık teorisine dayanır. Sosyal mübadele kuramındaki ödül ve bedel kavramları evlilik ilişkilerini açıklayan davranışçı teorisinin temel bileşenlerini oluşturmaktadır (Güven, 2010). Ancak sosyal mübadele kuramlarından farklı olarak, bireyin ödül, bedel, alternatifler gibi kavramlara ilişkin algılarını değil de, eşler arasında mübadele edilen davranışları ele almaktadır (Karney ve Bradbury, 1995).

Davranışçı kuramın aile ve evliliği dayandırdığı temel şudur: Evlilikte zorlanma, evli çiftlerin birbirlerine ilettikleri pekiştirecin miktarından ve her bireyin pekiştireç ve cezayı birbirine aktarmasından dolayı oluşmaktadır (Barkers, 1992, akt. M. Çelik, 2006).

Gottman (1993), davranışçı kuramı eşlerin etkileşimlerinin temelini öğrenerek ilişkilerine bir değer biçmesi şeklinde evlilik doyumunu açıklamaktadır. Bu davranış ilişkisinin tatmin edici olup olmaması takip eder. Daha önceki deneyimler ve sonraki etkileşim eşlerin evliliklerinin niteliği hakkında karar vermesini etkilemektedir.

M. Çelik (2006)'e göre davranışçı yaklaşım, davranışların düzenlenmesi ile eşlerin evlilik ilişkilerinin, doyum düzeylerinin artacağını iddia etmektedir. Bu yaklaşıma göre evlilik doyumu şu faktörlere bağlıdır:

İlk olarak, eşler heyecan veren ve sempatik gelen bazı davranışların tekrarlanmasına zamanla alışmaktadır. Bu alışma süreci sonucunda hoşça giden davranışların cazibesi ortadan kalkmaktadır. Böyle bir problemin evlilik ilişkisine etki etmemesi için evli çiftin davranışlarının geniş bir yelpaze içeriğinde bulunması gerekmektedir. Yani evlilikte davranış farklılığı doyum düzeyini artırır (M. Çelik, 2006, s.31)

İkinci olarak, bir kişinin eş seçimi ne kadar titiz olursa olsun, zaman içinde eşi ile isteklerinin çatıştığı bir dönemle karşılaşmaktadır. Çatışmalarını gereken biçimde çözümleyemeyen eşlerin mutsuz oldukları araştırmalar tarafından da desteklenmektedir. Eşler birbirleriyle daha çok vakit geçirmeye başladıkça çatışma

yaşamaktadırlar. Çünkü eşler bir süre sonra birbirlerini her yönü ile tanımaya ve birbirlerinin olumsuz yönlerini de görmeye başlamaktadırlar (M. Çelik, 2006, s. 32)

Üçüncü faktör ise, evlilik sistemi dışında yaşanan bir olaydan eşlerden birinin etkilenmesidir. Bu durum evlilik doyumunu olumsuz etkileyebilmektedir (Christensen, Jacobson, Babcock, 1995).

2.1.1.5 Kişiler arası iletişime dair sosyal biliş kuramı

Tezer (1996)'e göre evlilik doyumunu, bireyin kendi evlilik ilişkisindeki gereksinimlerini karşılama derecesine ilişkin algısıdır. Evlilik doyumunu sosyal-bilişsel bir bakış açısından tanımlayan yazarlar evlilik doyumunu partnere veya ilişkiye karşı alınan bir tavır olarak tanımlamıştır (Bradbury, Fincham ve Beach, 2000).

Miller ve Steinberg (1975)'in ortaya çıkardığı bu kurama göre eşlerin bilişsel süreçlere dayalı şemaları ve bilgi bankası, evlilik doyumunu ve evliliğin gücünü etkiler (Akt. Üncü, 2007). Genel olarak bu kuramı değerlendirdiğimizde, insanların başka insanlar hakkında nasıl düşündüğü ile ilgilendiğini görürüz. Bu kurama göre, eşini olduğu gibi kabul eden ve geleneksel rollere göre algılamayan çiftlerin evlilik doyumunu daha fazladır. Çünkü eşin kendisine özgü özellikleriyle kabul edilmesi ona yönelik bağımlı ve kontrolcü davranışların olmadığını, tam tersine eşitlikçi bir yaklaşımın var olduğunu düşündürmektedir (Gökmen, 2001).

Bu konuyla ilgili yapılan araştırmalarda evlilik doyumunda cinsiyetin etkisinin de olduğu görülmüştür. Erkek eşteki olumsuzluğun sadece eşinin doyumsuzluğunda etki yaptığı fakat kadın eşin olumsuzluğunun hem kişinin kendi için hem de eşinin doyumlarına olumsuz etki yaptığı araştırmalarla desteklenmiştir (Karney ve Bradbury, 2000).

2.1.1.6 Sosyal öğrenme kuramı

Yakın ilişkilerde yarar sağlamaya yönelik bir tutum vardır ve bu durum yetişkin yıllarındaki yakın ilişkiler için de geçerliliğini korur. Evlilikte eşlerin birbirlerine yönelik davranış ve algılamalarını geçmiş yaşamdaki bu öğrenmeler etkileyebilmektedir (Üncü, 2007).

Bandura tarafından geliştirilmiş sosyal öğrenme kuramı da ailenin zaman içerisinde nasıl etkilendiğini ve karşılıklı nedensel kalıpları nasıl geliştirdiğini göstermeye çalışmaktadır. Evreleri etkileyen faktörler şunlardır; flört, evlilik, çocuklar, ikamet yerleri, meslek değişimleri, sosyo-ekonomik düzeydeki değişimler, çocukların evden ayrılması ve emeklilik. Bu evrelerin her birinde uyumsuz davranışların ortaya çıkma olasılığı yüksektir ve eğer bunlar düzeltilmezse fonksiyonelsizlik bir sonraki evreye geçmektedir (Fenell ve Weinhold, 1989, akt. Nazlı, 2001).

Bandura'nın hipotezine göre eşler arası şiddet çocukluk boyunca rol modellerin izlenilmesiyle öğrenilmiştir. Bu hipoteze bağlı olarak Margolin, Sibner ve Gleberman (1988) da düşüncelerini geliştirmişlerdir. Onlara göre kadın ya da erkeğin sosyal çevresi özellikle de aile üyeleri kişinin davranışını belirlemektedir. Aile üyelerinin model alma, destekleme ve baskı gibi özel mekanizmaları vasıtasıyla kişiler eşlerine şiddet uyguladıklarından şiddet nesilden nesile aktarılabilmektedir.

Bandura (1986) evlilik doyumu için evlilikteki özyetkinliğe de vurgu yapar. Ona göre evlilikte özyetkinlik sosyal bilişsel teorisi kapsamında, başarılı bir evlilik ilişkisi geliştirmek ve devam ettirmek için gerekli davranışları gerçekleştirebilme yeteneğine sahip olma inancıdır. Özyetkinlik, eşlerin anlaşma sürecine getirdikleri kendilik inancını etkilemekte ve doyurucu sonuçlara ulaşabilme çabalarındaki devamlılığa katkı sağlamaktadır.

2.1.2 Tükenmişlik İle İlgili Kuramsal Açıklamalar

Bu bölümde tükenmişlik ilgili literatür araştırmasında mesleki tükenmişliği anlamada etkili olarak tanımlanan kuramlara yer verilmiştir.

2.1.2.1 Freudenberg'in katkıları

Tükenmişlik kavramı yardım mesleklerinde gerçekleşen bir psikolojik fenomen olarak ilk kez şartlı tahliye memurları arasındaki "personel tükenmişliğini" önlemek için yeni bir örgütsel yapı öneren Bradley tarafından kullanılmış olsa da tükenmişlik sendromunun fikir babasının yaygın bir biçimde Amerikalı bir Psikiyatrist olan Herbert Freudenberg olduğu söylenmektedir (Çapri, 2008). Freudenberg tarafından 1974 yılında tanımlanan tükenmişlik kavramı, başarısızlık, yıpranma,

enerji ve güç kaybı veya insanın iş kaynakları üzerinde, karşılanamayan istekler sonucunda ortaya çıkan tükenme durumu anlamına gelmektedir (Babaoğlu, Cevizci ve Arslan, 2012). Tükenmişlik kavramı bundan önce Amerikan literatüründe olgu sunumlarında yer almaktaydı. Örneğin, 1960'lı yıllarda Greene bir romanında başarılı bir mimarın işini bırakıp Afrika ormanlarında inzivaya çekildiğinden bahsetmiştir (Okray Kocabıyık ve Çakıcı, 2008).

Schaufeli ve Enzmann (1998)'a göre 1970'li yılların başlarında tükenmişlik kavramının keşfedildiği dönemlerde bu kavram, ilk olarak bilimsel bir yapı olarak değil, sosyal bir problem olarak ortaya çıkmıştır (Akt. Çapri, 2008).

1974'te Freudenberger'in "Journal of Social Issues" de yayınladığı, tükenmişlik kavramınının da zemini oluşturan araştırması şöyledir:

Araştırma Amerika'daki ücretsiz kliniklerde çalışan kişileri kapsıyordu. Ücretsiz klinik hareketi tükenmişlik araştırmalarının merkezini teşkil eden aşırı bir ucu sergiledi. Bu tip kliniklerdeki hastalara verilen servis, araştırmaların odak noktasını oluşturdu. Ücretsiz kliniklerin çalışma ortamını uzun çalışma saatleri, düşük ücret ve yetersiz kaynaklar karakterize ediyordu. Kaynaklardaki eksiklikler personelin kendi özverisiyle tamamlanıyordu.

Freudenberger'in ilk bulgusu tamamen gençlik gayreti üzerine kurulmuş çalışmanın, sonunda kişilerin duygusal enerjilerini tükettiği şeklindedir. Aşırı iş yükü kadar önemli bir nokta daha vardı ki o da ücretsiz klinik hareketinin Amerikan Sağlık Sisteminde geri plana atılan pozisyonuydu. Bu durum kaynak problemleri için gelecekte çözüm bulma umudunu ortadan kaldırıyordu. Ücretsiz klinik çalışanları bir değer karmaşası içinde olduklarının farkındaydılar. Toplum için çok gerekli bir hizmet veriyorlar ama gereken yardım, takdir ve ilgiyi göremiyorlardı. Bütün bu olumsuzluklar tükenmişlik sendromu için zemin hazırlıyordu (Akt. Çağlıyan,2007, s.15).

Bahsi geçen araştırmadan da anlaşılacağı gibi Freudenberger, tükenmeyi uyuşturucu bağımlılarının tedavi olduğu klinikte gönüllü olarak çalışanlar arasında görülen mesleki hastalık olarak kullanmış ve kişisel başarısızlık, duygusal tükenme ve başkalarıyla ilişkilerin kesilmesi nedeniyle ortaya çıkan acı çekilen bir psikolojik durum olarak görmüştür (Barutçu ve Serinkan, 2008). Birçok araştırmacı da tükenmişliğin, beklentiler, tutumlar, güdüler ve duygular içeren, bireysel düzeyde ortaya çıkan, içsel psikolojik bir deneyim olduğu konusunda aynı karardadırlar. Birey için olumsuz bir deneyim olan ve olumsuz koşullara yol açan tükenmişlik, üç

boyutlu duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarıda düşüş sendromları olarak açıklanmıştır (Akçamete, Kaner ve Sucuoğlu, 2001).

Freudenberger (1974), tükenmişlik sendromunun üç ögesini şöyle açıklar:

Duygusal Tükenme, insanların aşırı çalışmaları sonucu işlerinin gereklerini yerine getiremez bir duruma gelmeleri anlamını taşır (Akt. Terzi ve Sağlam, 2008, s.53). Çoğunlukla bireyde diğer insanlara yardım ederken, istenen psikolojik ve duygusal taleplerin aşırılığı yüzünden ortaya çıkan bitkinlik durumu da denilebilir.

İşi gereği karşılaştığı kişilere, diğer insanlara ve işine karşı geliştiren soğuk, ilgisiz, katı, hatta insani olmayan tutum, tükenmişlik sendromunun ikinci ayağı olan duyarsızlaşmayı oluşturur. Küçültücü bir dil kullanma, insanları kategorize etme, katı kurallara göre iş yapma ve başkalarından sürekli kötülük geleceğini sanma duyarsızlaşmanın belirtileri arasındadır (Akt. Çakır, 2004,s.29).

Tükenmişliğin üçüncü boyutu ise düşük kişisel başarı duygularıdır. Bu boyut çabaların olumlu sonuçlar üretmede sürekli başarısız kaldığı durumları ifade etmektedir (Akt. Çakır, 2004, s.2).

Freudenberger ve Richelsen (1980)'e göre, tükenmişlik yaşayan kişilerin dinamik, karizmatik, amaç yönelimli erkek-kadınlarla ve kararlı idealistlerden oluştuğu ve bu vakaların çok güçlü bir biçimde bağımlı ve adanmış bireyler oldukları görülür. Bu bireyler gerçek dışı ve yüksek beklentilere sahip olduklarından tükenmişlik tutkularıyla bilinirler.

Tükenmişlik, durumunu kontrol etme eksikliğinden kaynaklanabileceği gibi aşırı kontrol etme duygusundan da meydana gelebilir. Freudenberger'e göre herkesi ve her şeyi kontrol etme isteği otoriter kişiliğin özelliğidir ve bu kişiler tükenmişliğe özellikle eğilimlidirler. Otoriter kişiliktekiler negatif, gücü temel alan yaklaşımlarıyla tükenmişliğin sert, alaycı yönünü beslerler (Çağlıyan, 2007).

Freudenberger ve Richelsen (1980)'e göre, bireyler kendi ideal imajlarını karizmatik, dinamik, yorulmaz ve süper yetenekli kişiler olarak düşünürlerse tükenmişlik de kaçınılmaz olarak oluşmaktadır. Aktif bir şekilde ideal benlik imajlarına ulaşmaya çalışan tükenmişlik adayları genel olarak hatalı stratejilerini ve daha fazla tükenmiş duygusal kaynaklarını kullanmaktadırlar.

Freudenberger, enerji tükenme metaforunu da kullanmaktadır. Ona göre tükenmiş bireyler oldukça uzun ve fazla bir düzeyde ideal benlik imajlarında ısrarcı oldukları

için tüm enerji kaynaklarını tüketme eğilimine sahiplerdir. Hatalı başa çıkma yöntemleri kullanıldığı için de enerji tüketme sürecinin durması ya da yavaşlaması yerine şiddeti daha da artmaktadır (Çapri, 2008).

2.1.2.2.Maslach’ın tükenmişlik modeli

Maclach ve Jackson 1976 yılında ilk kez tükenmişlik sendromunun işlevsel tanımını yapmıştır. Onlar, tükenmişliği, fiziksel bitkinlik, uzun süren yorgunluk, çaresizlik ve ümitsizlik duyguları, olumsuz benlik kavramı gelişimi, ise, yaşama ve diğer insanlara yönelik olumsuz tutumlar içeren fiziksel, duygusal ve mental bir sendrom olarak tanımlamışlardır (Okroy Kocabıyık ve Çakıcı, 2008). Maslach ve Jackson (1984), tükenmişliğin en çok kabul gören modelini inceleyerek, tükenmişliği “Duygusal Tükenme”, “Duyarsızlaşmada Artış” ve “Kişisel Başarı” duygusunda azalma olarak üç boyutta değerlendirmişlerdir (Akt. Terzi ve Sağlam, 2008).

Birey için olumsuz bir deneyim olan ve olumsuz koşullara neden olan tükenmişlik, üç boyutlu bir sendrom olarak ortaya çıkabilmektedir. Birinci boyutu, bireylerin işlerinde yorulmalarını, yıpranmalarını, psikolojik düzeyde bireyin duygusal kaynaklarının azaldığını gösteren duygusal tükenmedir. İkincisi, duygusal tükenmeye bağlı olarak ortaya çıkan ve bireyin çevresindekilere karşı olumsuz ve alaycı duygular geliştirmesi anlamına gelen duyarsızlaşmadır. Üçüncüsü ise bireyin kendisini çalıştığı işte başarısız olarak görmesi demek olan kişisel başarı duygusudur. Tükenmişliğin bu üç boyutu birbiri ile ilişkilidir (Akçamete ve diğerleri, 2001).

Bu üç boyut doğrultusunda Maslach Tükenmişlik Ölçeği (Maslach Burnout Inventory) geliştirilmiştir. Ancak tükenmişliğin özünde “duygusal tükenme” boyutunun bulunduğu, duyarsızlaşma ve kişisel başarı eksikliğinin bu boyuta eşlik eden değişkenler olduğu iddia edilmiştir (Ergin 1992; Uyar ve Erdinç, 2011).

Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MTÖ) duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Duygusal tükenme alt ölçeği kişinin mesleği ya da işi tarafından tüketilmiş ve aşırı yüklenilmiş olma duygularını kapsar. Duyarsızlaşma alt ölçeği kişinin hizmet, bakım ve eğitim verdiklerine karşı, onların insan olduklarını dikkate almaksızın ve duygudan yoksun olan davranışlarını gösterir. Kişisel başarı alt ölçeği ise insanlarla çalışan bir kimsenin kendisini yeterli ve başarılı hissetmesini ifade eder. Duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt

ölçeklerindeki yüksek puan ve kişisel başarı alt ölçeğindeki düşük puan tükenmişliğin yüksekliğinin neticesidir (Maslach ve Jackson, 1981).

+Duygusal Tükenme → + Duyarsızlaşma → - Kişisel Başarı

Şekil 1. Maslach'ın Tükenmişlik Modeli

Maslach ve Leiter (2001), cinsiyet, yaş, medeni durum, iş yaşamındaki hizmet süresi gibi demografik değişkenlerin yanında benlik saygısı, kişisel, ihtiyaçlar, motivasyon ve duygusal kontrol gibi kişilik odaklı değişkenlerin de tükenmişlik sürecinin yaşanmasında etkisinin olduğunu ifade etmişlerdir (Akt. Demirkol, 2006).

Tükenmişlik kavramı, çalışma ortamındaki stres artırıcı unsurlara karşı bir tepki olarak uzun sürede ortaya çıkan psikolojik bir sendrom olarak ifade edilmiştir (Maslach, 2003, akt. Ertürk ve Keçecioglu, 2012). Maslach, tükenmişliğe iş yerindeki aşırı stresin yanında yapılan işin toplumda onaylanmaması ve işle ilgili olumlu dönüt verilmemesinin de etkili olduğuna özellikle değinmiştir. Tükenmişlik kavramı araştırılırken bireyin stres kaynaklarının, iş çevresinin ve iş doyumunun de incelenmesi ayrıca önemlidir. Maslach'a göre tükenmişlik sendromu yaşayan kişilerde yüksek stres düzeyleri ile düşük iş doyumları görülür (Soyer, 2008). Bunun nedenleri araştırıldığında iş yaşamları, bireylerin yaşamlarının çok önemli bir parçasını oluşturduğundan dolayı, çalışanların yaşamlarının bu çok önemli parçasına ilişkin tutumlarının çalıştıkları örgütlerin yanı sıra kendileri için de yaptıklarının sonuçlarını görme beklentisini oluşturduğu görülür. Yani normal koşullarda yaptığı işe ilişkin tutumu olumlu olan bir çalışan, daha mutlu ve kendinden daha memnun iken, işine karşı olumsuz bir tutuma sahip çalışan ise duygusal, ruhsal ve fiziksel anlamda pek çok sorunla uğraşabilmektedir (Maslach ve Leiter, 1997).

Tükenmişlik konusunda çalışan ilk araştırmacılar tükenmişliğin sadece insanlarla yüz yüze ilişki içinde hizmet vermeyi gerektiren mesleklerde görülen bir belirti olduğunu iddia etmişlerdir (Freudenberger, 1974; Maslach, 1982; Maslach ve Jackson, 1981). Ancak, daha sonraları tükenmişlik insanlara yüz yüze bir ilişki içinde hizmet vermeyi gerektirmeyen iş kollarında, hatta politik gruplar ve aile gibi iş ile ilgili olmayan ortamlarda da araştırılma konusu olmuştur (Maslach ve Schaufeli, 1993). Maslach (1982), tükenmişliğin, insanların birlikte çalıştıkları kişiler için bütün duygularını

kaybettiklerinde ve farklı hatta insancıl olmayan şekillerde davrandıklarında gerçekleştiği, meslek sahibi olan kişinin, çok fazla kişi için sorumluluk almaya zorlandığında yaşandığını ortaya koymuştur.

Tükenme sadece bireyleri değil, örgütleri de ilgilendiren ve etkileyen bir kavramdır. Örgüt seviyesindeki olası etkilerine bakıldığında; iş gücü devir oranı ve işe devamsızlığı artırırken işe katılım, örgütsel bağlılık ve iş doyumunu da azaltmaktadır (Brewer ve Clippard, 2002; Lee ve Ashferth, 1996). Ayrıca Maslach (2003)'a göre fiziksel tükenme, alkol ve ilaç kullanımı, depresyon gibi fiziksel ve zihinsel rahatsızlıkları da artırmaktadır (Akt. Polat ve Uğurlu, 2009)

2.1.2.3 Perlman ve Hartman'ın tükenmişlik modeli

Perlman ve Hartman (1982)'in yaklaşımı, kişisel değişkenler ve bireyin çevresini yorumlayan bilişsel bir odağa sahiptir. Bu yaklaşım tükenmişliği, kronik duygusal strese verilen ve üç bileşenden oluşan bir yanıt olarak tanımlamaktadır. Bu bileşenler; duygusal ve/veya fiziksel tükenme, düşük iş üretimi ve başkalarına karşı duyarsızlaşmayı içeren davranış boyutundaki reaksiyonlardır (Sılığ, 2003).

Şanlı (2006)'a göre bu model, bireysel özelliklerin ve kuramsal (sosyal) çevrenin, tükenmenin etkisi ve algılanmasında önemli olduğunu vurgulamıştır. Stresi etkin ve etkin olmayan başa çıkma yolları etkilemektedir. Bu yaklaşımın dört aşaması bulunmaktadır:

1. Aşama: Durumun strese iletkenliğini göstermektir. Stresin oluşumunda iki temel durum mevcuttur. Bireyin beceri ve yetenekleri, algısal ve gerçek organizasyonel talepleri karşılamak için yetersiz olabilir ya da iş, bireyin istek, ihtiyaç ve değerleri ile örtüşmeyebilir.
2. Aşama: Bireyin algıladığı stres düzeyini içermektedir. Strese yol açan birçok durum, bireyin kendini stres altında algılaması ile sonuçlanır.
3. Aşama: Strese verilen üç temel tepki kategorisini içerir.
4. Aşama: Stresin sonuçlarını temsil etmektedir (Şanlı, 2006, s.15).

Bu tükenmişlik modelinde üç basamaktan oluşan tepki üretme süreci söz konusudur:

- 1- Alarm (Alarm stage), 2- Direniş (Resistance stage), 3-Tükenme (Exhaustion stage) (İlgün, 2010, s.26; Torun, 1996, s. 45).

Perlman ve Hartman (1982), “Burnout: Summary and Future Research” adlı eserinde tükenmişliğin özellikle davranışsal ve psikolojik belirtilerine değinmiştir. Bu belirtileri sıralamak gerekirse;

Davranışsal belirtiler: *unutkanlık, başarısızlık hissi, aile içi çatışmalar, konsantrasyon düşüklüğü, çabuk öfkelenme, ani sinir patlamaları, sık gelen ağlama nöbetleri, yalnız kalma isteği, alınganlık ve takdir edilmediğini düşünme şeklinde genel tepkiler olarak karşımıza çıkabilmektedir. Ayrıca ise özel belirtiler olarak bazı belirtileri saymak da mümkündür. Bunlar: işi yavaşlatma, hırsızlık eğilimleri, işten uzaklaşma, hizmetin niteliğinde bozulma, hizmet verilen kişilere hatalı müdahaleler ve hizmet verilenlerin şikâyet sayılarındaki artış, evraklarla ilgili sahtekârlıklar, düşük iş performansı, iş arkadaşlarına karşı alaycı ve suçlayıcı olma, iş tatminsizliği, yeni bir meslek eğitimi alma eğilimi, işe geç gitme ve gitmemeler, örgütsel bağlılıkta azalma, iş gücü devrinde yükselme, hastalıktan kaynaklanan nedenlerle işe gelmemelerde ve geç gelmelerde artış, işten ayrılma ve başka iş alanlarına transfer olma isteği şeklinde sıralanabilir (Çam, 1992; Freudenberger ve Richelson, 1981; Leiter ve Maslach, 1988; Perlman ve Hartman, 1982; Potter, 1998, akt. Ardıç ve Polatçı, 2009, s.31).*

Tükenmişlik yaşayan kişilerde görülebilecek psikolojik belirtiler, diğer belirtilere oranla daha az belirgindir. Bu belirtiler şöyle sıralanabilir:

Engellenmişlik hissi ve sinirlilik, psikolojik incinmeye açıklık ve psikolojik sorunlar, nedeni bilinmeyen huzursuzluk ve tedirginlik duygusu, sabırsızlık, özgüvende azalma, çevreye karşı düşmanlık duygusu, güçsüzlük, enerji kaybı, iş ile ilgili ümitsizlik, diğer insanları eleştirme, ilgisizlik, aile içi sorunlarda artış, tatminsizlik, hayata karşı negatif tutumlar geliştirme, nezaket, saygı ve arkadaşlık gibi olumlu duygularda azalma, düşüncelerde belirsizlik ve karmaşıklık, asılsız şüpheler ve paranoya, depresyon, suçluluk hissi ve çaresizlik şeklinde sıralanabilir. Ayrıca tükenmişliğin psikolojik belirtileri işi bırakmayı düşünme ve sık sık işe gitmek istememe olarak da kendisini göstermektedir (Çam, 1992; Leiter ve Maslach, 1999; Perlman ve Hartman, 1982; Potter, 1998; Sabuncuoğlu, 1996; Tümkaya, 1999, akt. Ardıç ve Polatçı, 2009, s.30).

Pearlman ve Hartman (1982), bu modelin tükenmişlik olgusunun incelenmesinde, iyi bir dayanak sayılabileceğini öne sürmesine rağmen o dönemdeki bazı araştırmacılara göre, tükenmişlik henüz tam olarak anlaşılmamıştır.

2.1.2.4 Meier'in tükenmişlik modeli

Meier'in tükenmişlik modeli, Bandura'nın "öz yeterlilik (self - efficacy) / kendini yeterli bulma" çalışması temel alınarak tükenmişlik kavramında değişik boyutlar içeren yeni bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır (Polatçı, 2007). Bandura (1993) amaçlarının farkında olan bireylerin, kendi yaşamlarını etkileyen olaylar üzerinde kontrol sahibi olabileceklerini fark ettiklerini ve bunun için harekete geçtiklerini öne sürmüştür. Kısacası Bandura'nın modeli "bireyin, arzulanmış sonuçları ortaya çıkaracak davranışları yapmaktaki kişisel yeterliliği" şeklinde ifade edilen öz yeterlilik (self-efficacy) veya kendini yeterli bulma olarak tanımlanmıştır.

Meier'in ortaya çıkardığı tükenmişlik ise, bireylerin işlerinden anlamlı pekiştirici, kontrol edilebilir yaşantı veya bireysel yeterliliğin az olmasından dolayı, küçük ödül ve büyük ceza beklentisinden kaynaklanan bir durumdur (Şanlı, 2006). İş yaşantılarının tekrarlanmasıyla oluşan tükenmişlik durumunun üç aşaması vardır:

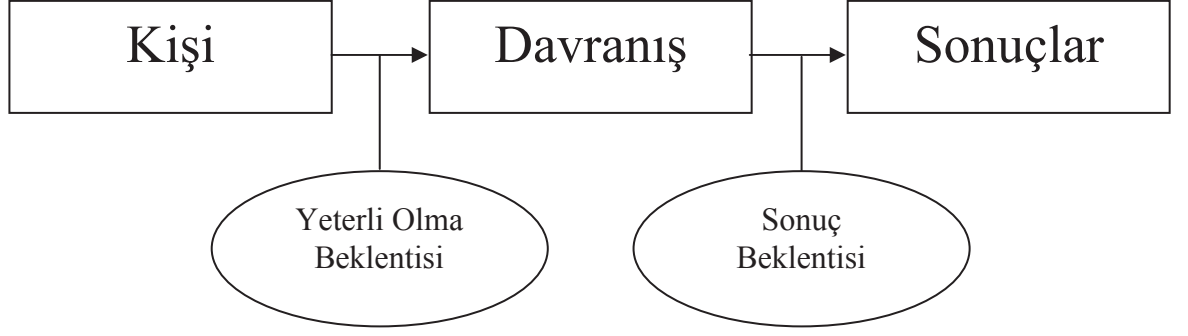
1. İşle ilgili olumlu pekiştirici davranış beklentisinin düşük ve ceza beklentisinin yüksek olması,
2. Var olan pekiştiricileri kontrol etme ile ilgili beklentisinin düşük olması,
3. Pekiştiricileri kontrol edebilmek için gereken davranışları gösterme ile ilgili öz yeterlilik beklentisinin düşük olması (Okyay, 2009, s.18).

Meier (1983), duygusal vurguları eleştirerek, tükenmişlik için önerdiği bilişsel-davranışçı modele göre; tükenmişlik durumu, güncel mesleki durumlara uymayan yanlış beklentilerin bir örüntüsünün sonucu olarak gelişmektedir. Üç tür beklenti vardır:

1. Pekiştirme Beklentileri: Belli iş yaşantılarının kişinin gizli ya da açık amaçlarını karşılayıp karşılayamayacağı ile ilgili beklentileridir. İş yaşantısı sonuçları bireyin attığı değer ve anlama göre bireyden bireye değişir (Dinç, 2008, s.18).

2. Sonuç Beklentileri: Belli sonuçlara yol açan davranışlarla ilgili betimlemelerden oluşmaktadır. Diğer bir deyişle arzu edilen sonuca ulaşmak için yapılması gereken davranışlarla ilgili betimlemelerdir (Skeja, 2012, s.17).

3. Yeterli Olma Beklentileri: Bu kavram, arzulanmış sonuçları ortaya çıkaracak davranışları yapmaktaki kişisel yeterliliği tanımlar. Banduraya'ya göre sonuç ve yeterli olma beklentileri arasındaki ayrımı vurgulamak gerekmektedir (Skeja, 2012, s.17).

Şekil 2. Meier'in Tükenmişlik Modeli (Meier, 1983)

Tükenmişlik yaklaşımının en geniş kategorisi ise bağlamsal işleme sürecidir. Bu kategoride insanın beklentileri nasıl öğrendiğini, sürdürdüğü ve değiştirdiğiyle ilgili açıklama yapılmaktadır. Bağlamsal işleme, insanın bağlamada bilgi işleme süreçlerine işaret etmektedir. Sosyal gruplar, örgütsel yapı, öğrenme tarzı ve kişisel inançlar buna örnek olarak gösterilebilir (Dinç, 2008).

Yukarıda bahsedilen üç beklenti türü, kişinin iş yaşantılarını içsel ve dışsal bağlamlar içerisinde işlemesi ile öğrenilir. Beklenti türlerinin aralarındaki karşılıklı iletişim sonucunda bir sistem oluşmaktadır. Mesela birey, kişisel yeterliliği konusunda düşük beklentiler geliştirir, bu sebeple işi hakkında olumsuz düşünmeye başlar ve bu durumda işinde nasıl başarılı olabileceği ile ilgili bilgisi de olumsuz etkilenirse iş tatmini azalır. Bu da tükenmişliğe neden olur (Meier,1983). Bu tükenmişlik modeli, tükenmişliğin bir stres süreci olduğunu belirtir. Ayrıyeten ilerleyen psikolojik aşamaları kapsadığını ve zamanla oluştuğunu vurgulamaktadır (Baysal, 1995).

2.1.2.5 Suran ve Sheridan'ın tükenmişlik modeli

Suran ve Sheridan'a (1984) göre her basamakta yaşanma ihtimali bulunan çatışmaların doyumsuz kalmasıyla ortaya çıkan tükenmişlik yaklaşımı, Erikson'un (1950) kişilik gelişimi kuramını temel almaktadır. Erken ve orta yetişkinlik süresince gelişimsel açıdan benzer özellikler gösteren dört basamağın detaylı olarak incelenmesi konusunda girişimde bulunan model dört basamaktan oluşmaktadır. Bunlar:

1. Basamak; kimlik-rol karmaşası,

2. Basamak; yeterlik- yetersizlik,
3. Basamak; verimlilik- durgunluk,
4. Basamak; yeniden oluşturma-hayal kırıklığı.

Bu basamaklardan her biri tükenmişliğin oluşumunda etkili olan hayat tarzını içermektedir (Okyay, 2009, s.19). Bu modeli oluşturan dört aşama aşağıda ayrıntılı olarak verilmiştir (Dinç, 2008, s.19; Polatçı, 2007, s.31; Sılıgı, 2003, s.20; Şanlı, 2006, s. 18):

1. Rol Belirginliği-Rol Karmaşası Aşaması (Identity Versus Role Confusion):

Profesyonel gelişimle ilgili konuların etkin bir şekilde dikkate alınması, lisenin son ve üniversitenin ilk yıllarına denk gelmektedir. Bireysel ve mesleki kimlik rollerinin olduğu bu zaman dilimi, psikolojik gelişim açısından kritik bir dönemdir. Meslek seçimi profesyonel ve bireysel hedeflerin belirlenmesinde, kimlik ve rol karmaşası arasındaki çatışmaların kararlılığı büyük önem taşımaktadır. Asıl sorun “nasıl bir profesyonel olacağım?” sorusunu içermektedir. Bu sorunun yanıtı meslek seçiminin yönünü ve meslek labirentinde bireye yol gösteren ilk duyguları yansıtır. Mesleki gelişimin başarılı bir şekilde tamamlanamaması, gelecekte rol karmaşası yaşanmasına sebep olmakta ve bireyin tükenmişlik yaşamaya için ilk tohumlar atılmış olmaktadır.

2. Yeterlilik-Yetersizlik Aşaması (Competence Versus Inadequacy): Bu aşamada, ilk yıllarda belirsizlik içerisinde olan kimlik gelişmiştir ve bireyin yaşamını etkili bir şekilde yönetebilmeye başlamıştır. Bu sürede birey becerilerini geliştirerek bağımsızlaşmaktadır ve kimlik gelişimi konusunda duyulan kaygı azalmaktadır. Birey artık “nasıl bir profesyonel olacağım?” sorusunun cevabını bulmuştur. “Yaptığım işte ne kadar iyiyim?” sorusu ile ilgilenir. Bu sorunun cevabını bulabilmek için, birey kendisini eşit seviyedeki diğer profesyonellerle karşılaştırır. Kişinin mesleğindeki yeterliliğini gözden geçirdiği dönem yirmili yaşların başlarına denk gelmektedir.

Kendini diğer meslektaşlarıyla karşılaştırıp, yeterliliğini değerlendirmesi sonucunda olumsuz bir tablo ortaya çıkarsa, birey kişisel yetersizlik ve mesleki aşağılık duygusu ile baş başa kalmaktadır. Bu durumda bireyin meslekle ilgili beklentileri ne kadar katıysa, tükenme riski de o kadar fazladır.

3. *Verimlilik-Durgunluk Aşaması (Productivity Versus Stagnation)*: Çıraklığın tamamlanmasıyla profesyonel birey sistemden özgür hale gelmekte ve meslek süreci başlamaktadır. Bu süreç otuzlu yaşlar ile başlayan ve otuzlu yaşların sonlarına kadar süren bir süreçtir. Bu aşama profesyonelin odaklandığı ve üretici olduğu bir aşamadır. Bireyin hayatını sağlamlaştırıp, yeteneklerine imkân verme duygusu, enerjisini işte verimli olma ve yaratıcı bir yaşam tarzı geliştirme üzerine çevirebilmektedir. Ancak profesyonelin stil ve ilgi geliştirememesi, bir amaç ve hedefsizlikle sonuçlanmaktadır. Yetenekleri yaratıcı olarak kullanabilecek bir ortam olmayınca daha önceki başarılarında anlamlı görünmeyecektir. Kişi ne yapacağını bilemez hale gelmektedir ve tükenmişlik kaçınılmaz hale gelmektedir. Verimlilik ise yaratıcı olmayı, bireyin kendisini olduğu gibi ifade etmeyi ve öyle davranmayı öğrenme sürecidir.

4. *Yeniden Oluşturma-Hayal Kırıklığı Aşaması (Rededication Versus Disillusionment)*: Orta ve ileri otuzlu yaşlardan, orta ve ileri kırklı yaşlara kadar geçen zaman bireyin erken seçimlerini sorguladığı dönemdir. Bireyin iş ile ilgili doyumsuzluğu olabilir. Bireyin yeteneklerini kullanmasından yıllar sonra, sıkılma ve muhtemelen tükenmişlik ortaya çıkmaktadır. Stres, gerginlik ve yorgunluk bireyin hayatında baskın duruma geçmektedir. Bu dönemde incinme ve fanilik duygusu hakim olmaktadır. Orta yaşta ortaya çıkan meslekle ilgili hayal kırıklığı duygusu, mesleğin amaçlarını yeniden değerlendirmede, olumlu bir uyarıcı rolü de oynamış olabilir. Yeniden oluşturma ise, kişinin kişisel ve profesyonel yaşamında olmak istediği kişi olması için yeni bir neden keşfetme sürecidir.

Suran ve Sheridan (1984) tarafından oluşturulmuş olan dört aşamalı tükenmişlik modelinde bireyin elli yaşına kadar olan gelişim süreci açıklanmakta ve yaşanan olaylarla tükenmişlik yaşama durumu ilişkili olarak ele alınan bu modelde tükenmişliğin elli yaş üzerinde gözlenebilme ihtimali de vardır. Ancak bu durum model içerisinde bir aşama olarak incelenmemiştir.

2.1.2.6 Cherniss'in tükenmişlik modeli

Tükenmişlik, hem yoğun stres ve doyumsuzluğa tepki olarak bireyin kendini psikolojik olarak işinden soğutmasıdır, hem de aşırı bağlılığın bir sonucu olarak ortaya çıkan bir rahatlaktır (Cherniss, 1980). Bu modele göre tükenmişlik süreci, iş

yaşamındaki strese karşılık tutum ve davranışlarda yapıcı olmayan bir değişimle oluşur (Barutçu ve Serinkan, 2008).

Cherniss'in (1980) örgütsel, kişisel ve kültürel faktörleri içeren teorisi tükenmişlik üzerinde rol yapısının önemine işaret eder. Bu bağlamda rol belirsizliği, aşırı iş yükü ve insanlarla çalışan yöneticilerin karşılaştığı tükenmişliğe yol açan etkenler ile potansiyel stres kaynakları arasındaki karmaşıklığa değinir. Cherniss, tükenmişlik araştırmalarını hem aşırı iş yükü hem de değer çatışmalarını temel alarak ilerletti. Ona göre tükenmişlik hizmet sektöründe çalışan profesyonelin rolünde gizli olan tutarsızlıklardan oluşuyordu. Bu sektörde çalışanlar eğitimleri ve deneme süreleri boyunca profesyonel olmanın anlamına yönelik gerçekçi olmayan bakış açıları geliştiriyorlardı ve eğitimleri sırasında karşılaştıkları insanlar benzer duyguları paylaşıyorlardı. Bunu fark eden Cherniss, günlük çalışma hayatında her gün karşılaşılan sorunlar, iş hayatının gerçekleri ile romantik-mistik düşünce arasındaki uçuruma odaklandı. Yeni ve tecrübesiz çalışanlar işlerinin daima heyecan verici olacağı, yeteneklerinin gelişeceği, yaptıklarının takdir göreceği, gerek iş arkadaşları gerekse müşterilerden destek göreceği, müşterilerinin kendilerine yardımcı bir işbirliğine gideceği gibi bazı romantik hayallere sahipler; kısacası beklentileri yaşadıklarıyla uyuşmuyordu. Buradan hareketle Çağlıyan (2007)'a göre tükenmişliğin çalışanın beklentileriyle iş hayatının gerçekleri arasındaki uçurumdan kaynaklandığını ilk ortaya koyan Cherniss'tir denilebilir.

Tükenmişlik literatürüne önemli katkılarda bulunan Cary Cherniss, 1980 yılında ortaya koyduğu tükenmişlik modelinde; tükenmişliği stres, gerginlik ve savunma olmak üzere üç aşamalı bir süreç olarak incelemektedir.

Tükenmişliğin temelinde stresin olduğunu vurgulayan bu model, stresin, taleplerin başa çıkma kaynaklarını aşması sonucunda ortaya çıktığını göstermektedir (Şanlı, 2006; Yıldırım, 1996). Cherniss (1998) ise stres ve tükenmişlik ilişkisi araştırmasında tükenmişliği ortaya çıkaran beş stres kaynağını şöyle sıralar: bürokratik engeller, mesleki rolünü yerine getirememe, arkadaşlık ilişkilerinin olmaması yeterlilik ve hizmet verilen bireylerle ilgili problemlerdir.

Stres yaşayan birey, stresle başa çıkma yolu olarak ilk adımda stres kaynağını ortadan kaldırmayı dener. Eğer bu denemede başarılı olamazsa, egzersiz yapma, meditasyon gibi bir takım stresle başa çıkma tekniklerine başvurarak rahatlamaya çalışır. Bunda da başarılı olmazsa birey, duygusal yükünü azaltmak için iş ile

psikolojik olarak ilişkisini kesmeye çalışır ki bu durumun belirtileri; güdü azalması, müşteri, yönetici ve iş arkadaşlarına karşı olumsuz tutumlar ve iş yaşamına ilişkin hedef küçültme şeklinde ortaya çıkar (Karaodul, 2003; Okyay, 2009)

2.1.2.7 Pines'in tükenmişlik modeli

Pines'e (1996) göre insanların iş, aşk ve evlilik ile ilgili beklenti düzeyleri oldukça yüksektir. Birçok insan yeni bir işe, ilişkiye veya evliliğe başladıklarında bunların sonsuza dek süreceğini sanarak başlamaktadır. Bu tür insanlar, meslek ve evlilik yaşamları ile ilgili beklenti düzeyleri yüksek, hissettikleri duygusal baskı ise yoğun ve uzun süreli olduğundan, stres, yabancılaşma, kaygı ve depresyon gibi duyguları da yüksek bir düzeyde yaşamaktadırlar.

Bu durum da meslek ya da evlilik yaşamları ile ilgili tükenmişlik durumlarına neden olabilmektedir (Pines, 1993; 1996). Buradan da anlaşılacağı gibi tükenmişlik durumu güdülenme düzeyi yüksek olan insanlarda daha çok ortaya çıkmaktadır.

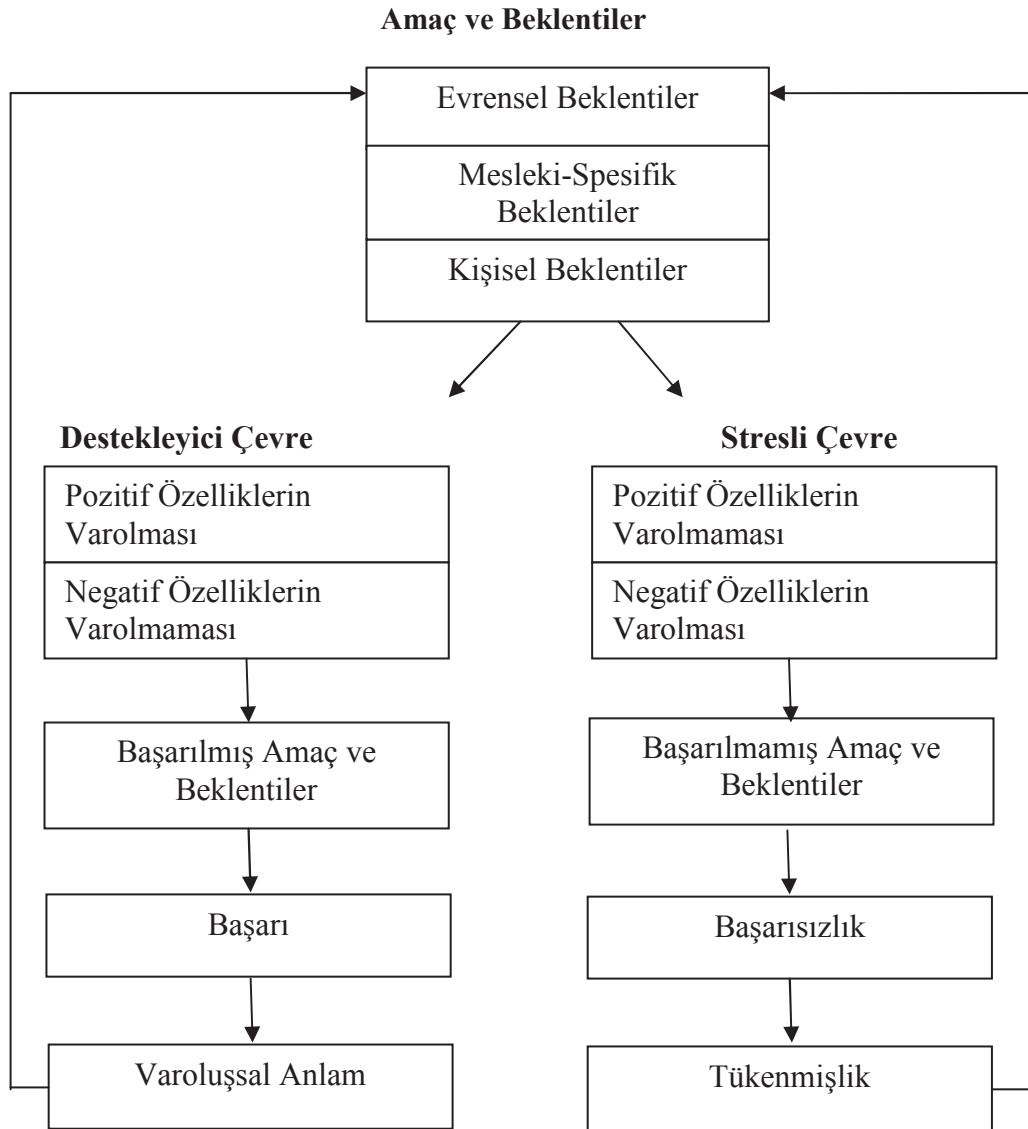
Güdülenme düzeyi yüksek olan bireyler, iş çevresini destekleyici olarak algıladıklarından, beklentilerini ve dolayısıyla kendini gerçekleştirme şansını da beraberinde yakalamaktadırlar. Ancak, iş çevresinde stres boyutunun yüksek, destek ve ödül boyutunun düşük olduğu durumlarda, yaşanan başarısızlık, tükenmişliğin en önemli sebebidir. Bir kez tükenmişlik yaşandığında güdülenme düzeyleri giderek azaldığından dolayı bu durum bazı bireylerde işten ayrılma veya iş değişikliği ile sonuçlanmaktadır (Ok, 2002; Şanlı, 2006).

Bu model, gerçek yaşamda hiçbir iş çevresinin tamamen destekleyici ya da tamamen engelleyici olmadığını vurgulamaktadır. Tükenmişlik durumunun ortaya çıkma olasılığının iş çevresindeki destekleyici ve engelleyici unsurlar arasında bir denge kurulup kurulmamasına bağlı olarak değişeceğini belirtmektedir (Dinç, 2008; Yıldırım, 1996).

Pines ve Aronson'a (1988) göre mesleki tükenmişlik, bir şevk, enerji, idealizm, perspektif ve amaç kaybı olarak sürekli strese, umutsuzluğa, çaresizliğe ve kapana kısılmışlık duygularına neden olan fiziksel, duygusal ve zihinsel bir yorgunluk durumudur.

Bu modele göre tükenmişliğin neden olduğu fiziksel belirtiler; hastalık ile ilgili şüphelerde artış, baş ağrısı, mide bulantısı, sırt ağrıları, hastalığa eğilimli olma, sıkça

yaşanan soğuk algınlıkları, virüs kapma, yorgunluk ve uyku bozukluklarının bir birleşimi ile belirgindir. Zihinsel tükenmişlik belirtileri ise, bireyin kendisine ve genel anlamda yaşama karşı olumsuz tutumlar geliştirmesiyle açıklanır, düşük benlik kavramı ve aşağılık duygusu ve yetersizlik duygularını kapsar (Çağlıyan, 2007, s.43-44). Duygusal bitkinlik boyutu ise çaresizlik, umutsuzluk, adanmış olma duygusu ve hayal kırıklığını içerir (Ok,1995; Polatçı, 2007).

Şekil 3. Pines'in Mesleki Tükenmişlik Modeli (Pines, 1993; 1996)

Tükenmişliği yaşayan kişi, genelde kişisel, mesleki doyumsuzluk ve yorgunluğun karmaşık duygularını yaşadığının farkındadır. Fakat bu duyguların dile getirilmesinin

zor oluşu ve belirgin beklentilerin olmayışı bu durumun sıklıkla göz ardı edilmesine sebep olur. Bunun sonucunda ise, gittikçe artan bir şekilde işten soğuma, işe gitmeyi istememe, yüklenmişlik, tahammülsüzlük, kendinden şüphelenme ve kendilik imajında uygun olmayan şekilde davranma görülür (Maslach ve Jackson, 1981; Maslach ve Leiter, 1997; Mitchell ve Hastings, 2001; Pines, 1993; Rose, 1995; Rose, 1999; Schaufeli ve Burunk, 1996; Wright ve Cropanzano, 2000, akt. Basım ve Şeşen, 2006).

Bu modele göre, tükenmişlik insanların kişisel ve psikolojik iyilik halleri, eş, aile ve toplum yaşamlarında oldukça önemli bir tehdit olduğu için ağır yaşanan bir tükenmişlik durumu, kişide ciddi bireysel, mesleki ve ailevi problemlerinin yanı sıra psikosomatik bozukluk, evlilik problemleri, uykusuzluk, alkol ve madde kullanımı gibi problemlere de neden olabilmektedir (Aslan, Gürkan, Alpaslan ve Ünal, 1996; Çapri, 2008; Ergin, 1992).

Pines ve Aronson tükenmişlik karşısında takınılması gereken tavrı özetleyen dört basamaklı bir öneri geliştirmişlerdir:

1. Tükenmişlik belirtileri tanımlanmalı,
2. Tükenmişliğe neden olan faktörlerin çözülmesi için bir plan oluşturulmalı,
3. Değişebilecek ve değişmeyecek faktörler ayırt edilmeli,
4. Yeni gelişen yeteneklerle eskiler ayrılmalı. Ayrıca tükenmişlik nedenlerini kesin olarak saptamanın zor olduğunu, bireyleri etkileyen nedenlerin dikkatli değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Tükenmişliğin fiziksel, duygusal ve zihinsel bitkinlik durumu şeklinde tarif edilmesinden hareketle, Pines ve Aronson tarafından geliştirilen tükenmişlik ölçeği, Maslach Tükenmişlik envanterinden sonra kullanılan en yaygın ikinci ölçek olarak kabul edilmektedir (Skeja, 2012).

2.1.2.8 Edelwich ve Brodsky'in tükenmişlik modeli

Edelwich ve Brodsky'e (1980) göre, tükenmişlik yardım mesleklerinde çalışan insanların çalışma koşullarının bir sonucu olarak yaşadıkları giderek artan bir idealizm, enerji ve amaç kaybıdır. Diğer bir deyişle tükenmişlik kavramını hayal kırıklığındaki bir artış süreci olarak tanımlamıştır.

Bu modele göre tükenme, iş koşullarına bağlı olarak enerji, amaç ve ülkünün giderek yitirilmesiyle ortaya çıkar (Çağlıyan, 2007). Tükenmişliğe yol açan iş koşulları kapsamında; çok fazla kişiye hizmet verme, çok az ücret, uzun saatler çalışma, yüksek ideallerle ulaşılabilen nokta arasındaki uçurum, bürokratik ya da politik zorlamalar gibi etkenler sayılabilmektedir (Okyay, 2009; Yıldırım, 1996).

Tükenmişliği Edelwich ve Brodsky (1980) gribin yayılmasını sağlayan stafilocok virüslerine benzetmişlerdir. Onlara göre, insan hizmetlerinde tükenmişlik stafilocok enfeksiyonu gibi hastadan çalışana, çalışandan diğer bir çalışana ve en son çalışandan tekrar hastaya yayılan bir süreçten oluşmaktadır. Bu durumda, belki de tükenmişliği “çalışan enfeksiyonu” olarak adlandırmak gerekir.

Bu modele göre tükenmişlik sendromu idealist coşku, durgunluk, engellenme ve apati olmak üzere dört aşamadan meydana gelir. İlgün (2010), bu dört aşamayı aşağıda ayrıntılı açıklamaktadır (İlgün, 2010, s. 25-26).

1- İdealist Coşku: Bu aşamada kişinin işe ilişkin umudunun, motivasyonunun en üst düzeyde olduğu dönemdir. Birey işini en iyi düzeyde yapabilmek için yüksek düzeyde performans harcar. Hizmet verdiği insanlardan da bu çabalarından dolayı övgüler bekler. Fakat gösterilen çabalar, ön yargılı tutumlar çeşitli kurallar ve sorunlardan dolayı işlenen karşılığı bulamaz. Bu nedenle yavaş yavaş durgunluk dönemine girer.

2- Durgunluk: Bu dönemde kişinin motivasyonu azalarak enerji düzeyi düşmeye başlar. Yaptığı işe karşı ilgisi azalır, işini sorgulamaya başlar ve hayal kırıklığı yaşanır. Bu durumun sürmesiyle iş doyumunu düşer. Ev ve aile yaşantısı, spor arkadaşları ile olan ilişkisi boş zaman etkinliği yaptığı işe göre daha önemli bir duruma gelir.

3- Engellenme: Çalışan kişi mesleğini sürdürüp sürdüremeyeceğini sorgulamaya başlar. Bu dönemde kişi iki yönlü engelleme ile karşı karşıya kalır. Birincisi hizmet verdiği kişilerin isteklerini karşılamadığı için engellenmesi, ikincisi ise hizmet verdiği kişilerin taleplerinden fırsat bulup kendi isteklerini yerine getiremediği için engellenmesidir. Engellenme nedeniyle, kişi zamanla içine kapanır, uygun olmayan savunma mekanizmaları geliştirir. Bu durumun devam etmesiyle dördüncü döneme girilir.

4- Apati: Bu aşamada duygusal kopma, inançların tamamen yitirilmesi, umutsuzluk duyarsızlık görülür. İlgisizlik ve duyarsızlık kişinin yaptığı işin her yönüne yansır. Bu durumda kişi işten erken ayrılmaya başlar, sık sık rapor alarak işten kendisini uzak tutmaya çalışır.

Edelwich ve Brodsky tarafından geliştirilmiş olan bu model kapsamında yukarıda tükenmişliğin evreleri sıralanmıştır, ancak tükenmişlik her zaman bu sıra ile gerçekleşmeyebilir, bireyin tükenmişliği farklı evrelerden başlayabilir veya farklı bir sıralama ile tükenmişlik yaşanabilir (Polatçı, 2007).

2.1.2.9 Gaines ve Jermier'in tükenmişlik modeli

Tükenmişliğin ilk aşamasını oluşturan duygusal tükenmişlik, diğer boyutlarla (duyarsızlaşma ve kişisel başarı duygusunda azalmayla) ardışık bir süreç oluşturan, tükenmişlik sürecinin en önemli boyutudur (Gaines ve Jermier, 1983).

Gaines ve Jermier'e (1983)göre duygusal tükenmişlik, yorgunlukla benzer olmasına karşın, devamlılık gösterdiğinden dolayı süreğen yorgunluk olarak tanımlanabilir. Birey tarafından bu durum normal olarak algılanmaktadır ve çalışan, kendi işinin gereklerinin yerine getirilmesinde bireysel olarak yetersiz hissetmektedir.

Duygusal tükenmişlik, fiziksel yorgunluk, kaygı, uykusuzluk, alkol ve ilaç kullanımı, kişiler arası ilişkilerden geri çekilme, eş veya çocuklarla olan zayıf ilişkiler ve benzeri gerilimlerle alakalı bir durumdur. Aynı zamanda duygusal tükenmişlik, kronik ve iş deneyiminin yaygın ve etkili özelliklerinin her ikisini kapsayan birkaç gerilim kavramından biri olarak ifade edilir (Okyay, 2009).

2.2 KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde evlilik doyumu ve tükenmişlik ile ilgili hem yurt içinde hem de yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.2.1 Tükenmişlikle İlgili Yapılan Araştırmalar

Tükenmişlikle ilgili Türkiye'deki çalışmaların yurt dışındaki sürece paralel olduğu; doksanlı yılların başında uyarılma çalışmalarıyla (Çam, 1992; Ergin, 1992) başlayan araştırmaların öncelikle sağlık çalışanları üzerinde gerçekleştiği (Arslan ve diğerleri, 1996; Çam ve Baysal, 1994; Dolu, 1997; Ergin, 1996; Gündüz, 2000; Koç, 1999; Üstün, 1995); sonraki süreçte eğitimcilerle ilgili (Altıntaş, 1997; Baysal, 1995; Girgin, 1995; Gökçakan ve Özer, 1998; Sucuoglu ve Kuloglu, 1996; Tümkaya, 1996; Uslu, 1999) çalışmaların arttığı görülmektedir (Gündüz, Erkan ve Gökçakan, 2007). Yurtdışında bu alanla ilgili araştırmalar biraz daha fazladır. 2000'li yıllardan sonra ülkemizde de tükenmişlik çalışmalarında adeta patlama yaşanmış, 2000-2010 yılları arasında, bu başlık altında, iki yüzün üzerinde tez hazırlanmış, yüzlerce makale ve bildiri yayımlanmıştır. Bu zaman süresince, yine yurt dışındaki sürece paralel bir seyirle, hem çalışmaların sayısı artmış hem de araştırılan gruplar farklılaşmaya başlamıştır. Tükenmişlik çalışmalarının sadece yüz yüze etkileşimin gerekli olduğu meslek gruplarında değil genel olarak hemen her alandaki çalışanlar üzerinde yapıldığı göze çarpmaktadır. Tükenmişlik alanında çok fazla araştırma bulunduğundan dolayı daha çok evlilik doyumuyla alakalı olan ve/veya polisler üzerinde yapılan tükenmişlikle ilgili araştırmalara çalışmamızda yer verilmiştir.

2.2.1.1 Tükenmişlik, duygusal tükenmişlik ve stres

Tükenmişlik, duygusal tükenmişlik ve stres arasındaki ilişkinin incelendiği pek çok araştırma da bulunmaktadır. Gaines ve Jermier (1983), 169 polisin duygusal tükenmişliğini stres ve çeşitli değişkenler (kişisel özellikler, kişiler arası özellikler, örgütsel faktörler ve büro değişkenleri) açısından incelediği çalışmasında, polislerin medeni durumlarının ve mesleki deneyim sürelerinin tükenmişlik düzeyleri üzerinde etkisi olmadığı, birimler arasında göre araştırma biriminde çalışanların tükenmişlik düzeylerinin masa başı görevinde bulunanlardan daha düşük olduğu saptamıştır. Meslekte ilerleme ve ücret değişkenlerinin ise, anlamlı yönde etkileyen en belirgin faktörler olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Pines ve Kainen (2004) tarafından İsraili polislerin tükenmişlik ve stres düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş, araştırma verileri sonucunda tükenmişlik ile stres arasında düşük bir ilişki bulunmuştur. Loo (2004), Kanadalı polis memurlarında yaptığı araştırmada örnekleme en yüksek duygusal tükenme ve duyarsızlaşma skorlarını stresli yöneticilerin aldığını saptamış, bu

durumun önemine işaret ederek stresle baş etme ve çalışan yardımı programlarının uygulanmasını önermiştir.

Kop, Euwema ve Schaufeli (1999) 358 Hollanda polisi ile yaptıkları çalışmada özellikle polislerin yerine getirdikleri hizmet esnasında sivillerle olan ilişkilerinin karşılıklı olmaması (girdi-çıkıtı dengesinin olmaması) konusuna odaklanarak polis mesleğindeki stres kaynaklarını incelemiştir. Bu bağlamda tükenmişlik ile polislerin şiddete ilişkin tutumları ve yine tükenmişlik ile polislerin şiddet kullanımları arasındaki ilişki ele alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre organizasyonel stres kaynakları, görevle ilgili stres kaynaklarından daha yaygındır. İnsanlara hizmet veren diğer meslek gruplarıyla karşılaştırıldığında, polisler Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin her üç boyutunda kendilerine özgü bir profil sergilemişlerdir: Nispeten düşük düzeyde duygusal tükenme, orta düzeyde bir duyarsızlaşma ve yüksek düzeyde kişisel başarı. Polislerin tükenmişlik düzeyleri, sivillerle ve meslektaşlarıyla olan ilişkilerinde girdi ve çıkıtı dengesinin olmaması ile ilişkili bulunmuştur. Tükenmişlik şiddet kullanmaya ilişkin tutumla ve memurun görevi sırasında şiddet kullanmasıyla pozitif yönde ilişkilidir. Bir diğer araştırmada çatışma durumlarında polislerin davranışlarını, tükenmişlik ve azaltılmış baskın davranışın verimi nasıl etkilediği açısından incelendiği çalışmada, ölçekler aracılığıyla 358 Hollanda polisinin tükenmişliği ve ödüllendirme durumu araştırılmış ve buna ek olarak sivillerle olan etkileşimleri 122 gün boyunca gözlenmiştir. Araştırma sonuçları, talep-ödül dengesizliğinin tükenmişliğin yordayıcısı olduğunu göstermiştir. Bulgulardan, azaltılmış baskın davranışın çatışma durumlarındaki mesleki davranış için olumlu sonuçlar doğurabileceği kanısına varılmıştır. Bu sonuçlara dayanılarak, bu tür durumlarda baskın davranışların azaltılmasının faydalı olduğu konusunun polis eğitiminde ele alınması gerektiği sonucuna varılmıştır (Euwema, Kop ve Bakker, 2004). Stres ve tükenmişliğe başka bir açıdan bakan çalışma ise Westman, Etzion ve Danon'ın (2001) iş güvencesinin yokluğu ve özdenetimle, tükenmişlik sendromu ilişkisini ve evli çiftler arasında stres transferi olup olmadığını araştırmalarıdır. Eleman azaltmaya giden bir şirkette çalışan 98 evli çiftin incelendiği araştırma sonucunda, kocadan eşine tükenmişliğin geçtiği ve tükenmişliğin erkeklerde iş güvencesiyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca kontrol duygusunun tükenme üzerinde olumsuz etkisi görülmüş ve bunun eşlerin de tükenme düzeyini azaltıcı etkisi olduğu bulunmuştur.

2.2.1.2 Örgüt kültürü ve tükenmişlik

Örgüt kültürü ve tükenmişlikle ilgili çalışmalara bakıldığında; Sağlam Arı ve Çına Bal'ın (2008) tükenmişlik kavramının birey ve örgütsel açıdan önemini araştırdıkları çalışmanın amacı önceki çalışmalardan yola çıkarak tükenmişlik kavramına ilişkin kavramsal bir çerçeve çizmekti. Tükenmişliğe yönelik yapılan ilk çalışmalardan (Freudenberger, 1974; Maslach ve Jackson, 1981) bu yana kavrama ilişkin yapılan araştırmalar incelendiğinde, bir yandan farklı meslek ya da işlere yönelik tükenmişlik düzeyi tespitleri yapılırken, öte yandan kavrama ilişkin teorik yapının oluşturulmaya çalışıldığı gözlenmektedir. Duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarıda düşme hissi olarak üç alt boyuttan oluşan tükenmişlik, bireylerde duygusal, davranışsal ve bedensel bazı belirtilerle kendini göstermektedir. Cinsiyet, yaş, işte çalışma süresi, kişilik, değerler, sosyal destek gibi bireysel ve sosyal özellikler, iş yükü, iş üzerindeki kontrol düzeyi, ödüller, örgüte karşı hissedilen aidiyet duygusu ve adalet gibi iş ve örgütle ilgili özellikler tükenmişliği etkilemektedir. Bu konuda yorumda bulunan Demirel ve Seçkin'e (2009) göre ise günümüz örgütlerinde çalışanların iş yükünün gereğinden fazla olması, onların tükenmişlik düzeyleri üzerinde etkili olmaktadır. Özellikle de çalışanların duygusal ve sosyal bağlamda kendilerini yetersiz hissetmelerine neden olmaktadır. Böyle bir durumda çalışanlardan yüksek düzeyde verimlilik beklemek her zaman mümkün olmamaktadır. Bir taraftan çalışanların tükenmişlik duygularının iyileştirilmesi diğer taraftan ise onların iş performanslarını etkileyen üretkenlik karşıtı davranışların açığa çıkarılması ve çözülmesi ihtiyacı örgütlerin temel sorunlarından biridir. Bu çerçevede çalışmalarında çalışanların tükenmişlik durumları ile üretkenlik karşıtı davranışları arasındaki ilişki kavramsal bir boyutta ele alınarak çeşitli öneriler geliştirmişlerdir. Çalışmada; tükenmişlik, tükenmişliğin nedenleri, belirtileri, üretkenlik karşıtı davranışlar ve bu davranışlar ile tükenmişlik arasındaki ilişki kavramsal olarak ayrıntılı incelenmiştir.

Nalla ve Boke (2009) de Polis örgüt kültürü ve iş doyumunu Amerika'nın orta-batı eyaletlerinden Ohio ve Michiganda araştırmışlardır. Bireysel faktörler arasında önceki araştırma bulgularının aksine, ırkın iş doyumunu öngörmeye tek anlamlı değişken olduğunu, Michigan'da beyaz olmayan çalışanların iş doyumlarının daha düşük olduğunu bulmuşlardır. Örgütsel faktörlerin, bireysel ve demografik değişkenlere göre iş doyumunun daha güçlü belirleyicisi olduğunu saptamışlardır.

2.2.1.3 Çalışılan birim ve rütbe ile tükenmişlik

Çalışılan birim ve rütbe ile tükenmişlik arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bakıldığında; Sertçe (2002) kamu kuruluşlarında (İzmir Emniyet Teşkilatı Örneği) yöneticilerin iş doyumunu 286 personel üzerinde incelediği çalışmasında, fiziksel özelliklere, ücrete, özendirilmeye, karara katılmaya, iletişime göre karakolda çalışanların şubelerde çalışanlara göre daha fazla doyumsuzluk yaşadıklarını, büro hizmeti veren şubelerde çalışanların ise daha çok aktif görev yapan şubelere yakın değerler taşıdıklarını saptamıştır. Fiziksel özelliklere göre, en çok doyum sağlayanların Emniyet Amiri, en az doyum sağlayanların ise Komiser Yardımcıları olduğunu, ast-üst ilişkilerine göre, en çok doyum sağlayan Emniyet Müdürü, en tatminsiz grubun ise komiser yardımcısı olduğunu, birlikte çalışılan iş görene göre, en çok doyum sağlayanın Emniyet Müdürü grubu olmasına karşın en az doyum Emniyet Amiri grubunun hissettiğini belirlemiştir. İlerleme imkanlarına göre, en çok doyum sağlayan Emniyet Müdürü grubu olmasına karşın Emniyet Amiri ve Başkomiser grubu daha az doyum sağlamaktadır. Karara katılmaya göre, en çok doyum sağlayan Emniyet Müdürü grubu, en az doyum sağlayan grup ise Komiser Yardımcısı grubudur.

Taşdöven (2005), polislerin tükenmişlik düzeylerinin çalıştıkları birimler açısından incelediği çalışmasında, polislerin tükenmişlik düzeyleri ile çalıştıkları birim arasında anlamlı ilişki olduğunu, büroda çalışan polislerin tükenmişlik düzeylerinin Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünde çalışan polislerin tükenmişlik düzeyinden anlamlı ölçüde düşük olduğunu saptamıştır. Tükenmişlik düzeyinin en fazla olduğu birim olan Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü ile ilgili bir diğer araştırma ise Okyay'ın (2009) Emniyet Teşkilatına bağlı okullardan mezun olup Adana ilinde Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünde görev yapan polislerin psikolojik hizmet algıları, iş doyumunu ve tükenmişlik düzeylerini incelediği çalışmadır. Yapılan analizler sonucunda, örnekleme giren polislerin %82.6'sının rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerektiğini, %77'sinin bu hizmetlere çok ihtiyaç duyulduğunu, %40.7'sinin hizmetlerin yeterli olmadığını, %38.2'sinin psikolojik hizmetlerin iş yaşamına olumlu katkısı olduğunu düşündükleri saptanmıştır. Meslekte hizmet sürelerine göre iş doyumlarının farklılık gösterdiği; meslekte hizmet süresine göre duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve kişisel başarı duygusunda azalma düzeyleri arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır. Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü dışında

Narkotik Polisleri üzerinde de benzer araştırmalar yapılmıştır. Bunlardan birinde Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Narkotik araştırma polislerinin mesleki tükemişlik düzeyleri Doğu San Francisco örneğinde beş farklı birimden seçilen 115 kişilik çalışma grubu örneğiyle incelenmiştir. Araştırmaya halen narkotik araştırma polisi olanlar, eski narkotik araştırma polisleri ve devriye polisleri olmak üzere üç alt grup dâhil edilmiştir. Araştırma bulguları tükemişliğin her boyutunda halen narkotik araştırma polisi olanların diğer iki grup üyelerinden daha yüksek düzeyde tükemişlik yaşadıklarını göstermiştir. Bulgular, eski narkotik araştırma polisleri ve devriye polislerinin birbirine yakın düzeyde tükemişlik yaşadıklarını ortaya koymuştur. Araştırmadan ayrıca şu sonuçlar elde edilmiştir:

1. Narkotik araştırma polisleri görev sırasında daha büyük ölçüde tükemişlik yaşamaktadırlar.
2. Bu tükemişlik, doğrudan narkotik araştırma polislerinin çalışma ortamına atfedilmiştir.
3. Tükemişlik, görevden ayrılmayla azalma göstermektedir. Tükemişlikle baş etmede ve tükemişliğin azaltılmasında yönetimsel baş etme yöntemleri başarılı teknikler olarak nitelendirilmiştir (Wallace, Roberg ve Allen, 1985).

Wilson (1991) ise Avustralya polisinde önleyici hizmetlerde çalışan devriye görevlileri ile suç araştırması yapan dedektifler üzerinde yaptığı araştırmada, polislerin genel olarak yüksek iş tatmini elde ettikleri; polislerin özellikle iş aktivitelerinden, mevcut amirlerinden ve iş arkadaşlarından tatmin olduklarını söyledikleri, genel iş tatmininin yüksek olmasına rağmen ücretlerinden, yükselme olanaklarından ve bir bütün olarak organizasyonlarından oldukça az tatmin oldukları belirlenmiştir.

2.2.1.4 Yaşam doyumunu ve iş doyumunu ile tükemişlik

İş ve yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi inceleyen yurt içinde bazı araştırmalar mevcuttur. Yurtdışında bu konuyla alakalı herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Var olan araştırmalara değinirsek; Baştemur (2006), Kayseri Emniyet Müdürlüğünde alışan polisler üzerinde iş tatmini ile yaşam tatmini arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, iş tatmini ile yaşam tatmini arasında pozitif yönlü ilişki olduğunu, yani bireyin iş tatmininin arttıķça yaşam tatmininin de arttığını bulmuştur. Yaşam tatmini

değişkenleri ile iş tatmini değişkenlerinin bütünü arasında pozitif, iş tatmini değişkenleri ile yaşam tatmini değişkenlerinin bazıları arasında ise hem pozitif hem de negatif ilişkiler bulunmuştur. Yaş, eğitim durumu, şu anki birimdeki çalışma süresi, eşin çalışması ve çocuk sayısı değişkenleri ile ne yaş tatmini ne de iş tatmini arasındaki farklılıkların anlamlı olmadığı görülmüştür. Ortalama hizmet süresi, rütbe, medeni durum ve Polis Akademisi mezuniyeti ile iş tatmini değişkenleri arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmuş, yaşam tatmini değişkenleri ile aralarındaki farklılıkların ise anlamlı olmadığı saptanmıştır. Çalışma sistemi ile hem iş tatmini hem de yaşam tatmini farklılıklarının anlamlı olduğu görülmüştür. İş ve yaşam doyumunun ilişkisine bakılan araştırmalardan biri de Şeker ve Zırhlıoğlu (2009)'nun Van Emniyet Müdürlüğü kadrosunda çalışan 1121'i bay, 93'ü bayan olmak üzere toplam 1214 polis memur ve amir katılımcıyla yaptığı tükenmişlik, iş doyumunu ve yaşam doyumları arasındaki ilişkileri değerlendirdiği çalışmadır. Uygulanan ölçeklerin farklı demografik değişkenlere göre farklılaştığını ve yaşam doyumunu, tükenmişlik alt boyutları ile iş doyumunu arasında ilişkinin bulunduğunu göstermiştir. Bulgulara göre, yaşam doyumunu yüksek olan katılımcıların yaşam doyumunu düşük olanlara göre daha az duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma, kişisel başarı duygusunda azalma yaşadıkları saptanmıştır. Ayrıca çalışmada yaşam doyumunu ile iş doyumunu arasında da anlamlı bir ilişki ortaya konmuştur. Yaşam doyumunu yüksek katılımcıların işlerinde de daha doyumlu oldukları gözlenmiştir. Bu konuyla ilgili bir diğer araştırma da, Yiğit, Dilmaç ve Deniz (2011) Emniyet personelinin iş ve yaşam doyumunu puan ortalamalarının yaş, eğitim düzeyi, rütbe, hizmet yılı ve çalıştığı birim değişkenleri açısından anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirleyerek, aralarındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamışlardır. Konya ili merkez ve ilçelerinde görev yapan emniyet personeli arasında seçilen 680 emniyet personeli bu araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Bulgulara göre; Emniyet personelinin yaş değişkenine göre iş doyum puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı gözlenirken, yaşam doyum puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı gözlenmiştir. Eğitim düzeyi değişkenine göre iş ve yaşam doyumlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Diğer bir bulgu ise, rütbe değişkenine göre iş doyumları ve yaşam doyumlarının anlamlı düzeyde farklılaştığıdır. Emniyet personelinin hizmet yılı değişkenine göre ise iş doyum puan ortalamalarında anlamlı düzeyde farklılaşma gözlenirken, yaşam doyumunu puan ortalamalarında anlamlı düzeyde farklılaşma gözlenmemiştir. Personelinin çalıştığı birim değişkenine göre iş

ve yaşam doyumlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Araştırmanın son bulgusu ise, Emniyet personelinin iş doyumları ile yaşam doyumları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmış olmasıdır.

2.2.1.5 İş doyumunu ve tükenmişlik

Öncelikle polislerdeki iş doyumuyla ilgili araştırmaları sıralamak gerekirse; İlk olarak Fosam, Grimsley ve Wisner'in (1998) İngiltere polislerinin iş tatminine yönelik olarak yaptıkları bir araştırmada, polis teşkilatında çalışan polis memurlarının iş tatmin düzeylerinin sivil memurlardan, rütbeli polislerin iş tatminlerinin de normal memurlardan daha yüksek olduğu, meslekte 2 yıldan daha uzun süre polislik yapanlara göre 2 yıldan az süredir çalışanların daha fazla iş tatmini elde ettikleri belirlenmiştir. Çalışmada, polislerin iş tatminine etki eden faktörler özellikle kıdemli ve rütbeli personel ile olan iletişim, yükselme olanakları ile ilgili seçim kriterlerinde ve seçim yöntemindeki adaletsizlik ve polisin toplumda algılanan görüntüsü ile topluma sunulan hizmetin algılanan kalitesi olarak belirlenmiştir. Özellikle mesleki dönemle alakalı benzer bulgular içeren Burke'nin (1989) polislerin iş yaşantısı ve doyumunun mesleki dönemle ilişkisini incelediği çalışmada, meslek dönemleri bir yıldan az, 1-5 yıl, 6-15 yıl, 16-25 yıl ve 25 yıl üstü olmak üzere 5 döneme ayırmış, 6-15 yıl hizmet veren polislerde iş ortamını daha fazla olumsuz buldukları ve iş ile aile çatışmasını daha fazla yaşadıkları ve iş doyumlarının daha az olduğu gözlenmiştir.

Mesleki tükenmişlikle iş doyumunu arasındaki ilişkiyi inceleyen ise iki araştırma mevcuttur. Bunlardan ilk olan çalışmada Wright ve Bonett (1997), tükenmişlik sendromunun iş performansını düşürdüğünün çoğunlukla kabul ediliyor olmasına rağmen bunu destekleyen yeterli araştırma olmaması nedeniyle, hizmet personelinde iş performansı ve tükenmişlik ilişkisini ölçen bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada duygusal tükenme ile iş performansı arasında olumsuz bir ilişki olduğu bulunmuştur fakat başarı duygusunda azalma ve duyarsızlaşmanın iş performansı ile ilişkisi bulunamamıştır. Bu araştırma, duygusal tükenme boyutunun tükenmişlik sendromu içinde önemli bir yeri olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. İkinci araştırma ise Şanlı'nın (2006) Adana ilinde çalışan 355 polisin iş doyumunu ve tükenmişlik düzeylerini bazı değişkenler açısından incelediği çalışmada; duygusal tükenmişlik düzeyinin cinsiyet, görev yapılan şube ve ekonomik durumlarını algılamalarına;

duyarsızlaşma düzeyinin cinsiyet, görev yapılan şube, günlük çalışma sistemi, mesleki kıdem ve ekonomik durumlarını algılamalarına; kişisel başarı duygusunda azalma düzeyinin ise yaş, cinsiyet, takdir, taltif, görev yapılan şube ve mesleki kıdeme göre farklılık gösterdiğini saptamıştır. Rütbe, medeni durum ve öğrenim durumuna göre ise tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark saptamamıştır.

2.2.1.6 Sağlık durumu ve tükenmişlik

Tükenmişlik ile genel sağlık durumu arasında da ilişkiler olduğu literatürdeki araştırmalar tarafından desteklenmiştir. Golembiewski, Lloyd, Scherb, ve Munzenrider, (1992) yaptıkları araştırmada polislerde akıl sağlığı ile tükenmişlik sendromu ilişkisini araştırmış ve 213 kişilik bir örneklemeden yararlanmışlardır. Beklenildiği gibi, tükenmişlik sendromu yaşayan polislerin çok yüksek bir oranının düşük sağlık seviyelerinde oldukları görülmüştür. Burke (1993) ise araştırmasında polisten toplanan veriler ışığında, polislerin iş tatminleri ile duygusal ve fiziksel sağlıkları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İşte stres yaratan etmenlerin ve tükenmişliğin duygusal ve fiziksel sağlıkla anlamlı bir ilişkisinin olduğu ve şaşırtıcı bir şekilde iş-aile çatışmasının, isteki davranışlar ile fiziksel ve duygusal sağlığa ilişkin ölçütlerle anlamlı bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür.

2.2.1.7 Aile hayatı ve tükenmişlik

Aile hayatı ile tükenmişlik arasındaki ilişkiyi inceleyen yurt içi ve yurt dışında da bazı araştırmalar mevcuttur. Bunlara kısaca değinmek gerekirse: Torun (1995), tükenmişlikle aile yapısı ve sosyal destek ilişkilerini öğretmenler, satış elemanları, laborantlar ve trafik polisleri üzerinde incelediği çalışmasında, duygusal tükenmişlik, canlılık ve katılımın tüm aile yapısı boyutları ile başkalarına ilginin de ahenkli aile bağları ile ilişkili olduğunu saptamış, duygusal tükenmişlik ve katılık arttıkça da ailedeki olumlu yönlerin azaldığını belirlemiştir. Ayrıca tükenmişlik ile en çok ilgisi olan boyutun duygusal destek olduğunu, en az ilgisi olan boyutun ise bilgi ve maddi destek olduğunu gözlemiştir.

Sosyo-demografik özellikler, mesleki tükenmişlik, evlilik uyumu, eş desteği, evlilik ve ilişki ile ilgili değişkenlerin evli bireylerin eş tükenmişliğini yordamadaki katkılarını inceleyen araştırmadan elde edilen sonuçlar, aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Tüm evli bireylerin eş tükenmişliği, evlilik uyumu, mesleki tükenmişlik, güvenlik, fazla yüklenme, duygusal çekicilik, istismar, önem, pozitif bakış açısı, cinsiyet ve personel türü değişkenlerince yordanmaktadır.

2. Evli kadın bireylerin eş tükenmişliği, evlilik uyumu, mesleki tükenmişlik, iletişim, adanmışlık baskısı, partnerin arzu edilebilirliği, istismar ve kişiliklerin bağdaşabilirliği değişkenlerince yordanmaktadır.

3. Evli erkek bireylerin eş tükenmişliği, mesleki tükenmişlik, evlilik uyumu, güvenlik, duygusal çekicilik, başarı, çocuk sayısı ve önem değişkenlerince yordanmaktadır (Çapri, 2008).

Bayan polislerde iş stresinin aile hayatına etkisini araştıran Thompson, Kirk, ve Brown (2005), bu konuyu tükenmişliğin boyutlarından biri olan duygusal tükenme aracılığıyla incelemişlerdir. Stres kaynakları, rol belirsizliği ve aşırı rol yüklemesi olarak tayin edilmiştir. Amirlerin işle ilgili desteğinin rol stresini ve duygusal tükenmeyi azalttığı ve aile işleyişiyle ilgili algılamayı geliştirdiği görülmüştür. 421 kadın polise uygulanan anket, aileye stres transferinin duygusal tükenmeyle olduğunu göstermiştir. Kadın polislerde stresi azaltmaya yönelik müdahaleler, amirlerin sosyal destek üzerine eğitilmelerini içermelidir. İş stresinin aile yaşantısına duygusal tükenme ve azalmış aile bağı ve şaşırtıcı bir şekilde azalmış aile içi çatışma olarak yayıldığı görülmüştür. Duygusal tükenme yoluyla iş stresi, aile hayatını olumsuz etkilemektedir. Amirin desteği, işte stres yaratan aşırı rol yüklemesi ve rol belirsizliğini azaltmakta; bu da duygusal tükenmede azalmaya neden olmaktadır. Polislerdeki tükenmişliği, kadına yönelik tutum ve aile içi şiddeti inceleyen Alcorn ve Petrie (1997) 133 kadın ve 602 erkek polis üzerinde yaptığı çalışmada, polislerin insanlara hizmet veren diğer mesleklerdekine yakın düzeyde tükenmişlik yaşadıklarını ortaya koymuştur. Ancak polislerin duyarsızlaşma alt boyutunda insanlara hizmet veren diğer mesleklerdekinden daha yüksek, buna karşın kişisel başarı boyutunda ise daha düşük tükenmişlik bildirdikleri saptanmıştır. Kadın polislerin tükenmişlik düzeyleri duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutlarında erkeklerinkinden farklılık göstermiş; ancak kişisel başarı boyutunda erkeklerden daha az tükenmişlik yaşadıkları belirlenmiştir. Kadın polislerin, düşük rütbeli polislerin ve az alkol kullananların diğer gruplardakilere göre kadınlara daha olumlu davrandıkları saptanmıştır.

2.2.1.8 Medeni durum ve tükenmişlik

Tükenmişlikle ilgili diğer bir değişken olan medeni durum değişkeni üzerinde yapılan araştırmalar; duyarsızlaşma yönünde tükenmişliğin ve duygusal tükenmenin bekârlarda evlilerden daha fazla olduğunu ortaya koymuştur (Ergin, 1992). Benzer şekilde Özer (1998), araştırmasında medeni durum ile tükenmişlik düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Genel itibariyle bekârlarda, evlilere oranla daha yüksek düzeyde tükenme görülmüştür. Evlilerde tükenmişlik düzeyini ölçen C. K. Çelik (2006), okul yöneticilerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile evlilik doyumu düzeyleri arasında ters yönde güçlü bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Mesleki tükenmişliğin en sık görüldüğü meslek gruplarından biri olan polislerde evlilik doyumu ile mesleki tükenmişlik arasındaki ilişki ise merak konusu olduğu için araştırmamıza konu edilmiştir.

2.2.1.9 Diğer demografik değişkenlerle tükenmişlik ilişkisi

Tükenmişlik düzeyinin farklı demografik değişkenler açısından incelenmesi birçok araştırmacının konusu olmuştur. Bunlardan biri Azizoğlu ve Özyer'in (2010) polislerde tükenmişlik sendromu ve bu sendrom üzerinde etkisi olabileceği düşünülen yaş, cinsiyet, medeni durum, ücret tatmini, meslekte çalışma süresi, unvan gibi bazı değişkenleri incelemeleridir. Çalışmaya Ankara'da görev yapan 312 polis katılmıştır. Kişisel bilgiler için kişisel bilgi formundan ve tükenmişlik düzeyini belirlemek için ise Maslach Tükenmişlik Envanteri'nden yararlanılmıştır. Polislerde tükenmişlik sendromu; genel tükenmişlik ile duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı duygusunda azalma olmak üzere üç alt boyutta ele alınmış ve bu boyutlar üzerinde demografik değişkenlerin etkilerine yer verilmiştir. Çalışmada, yaşça büyük çalışanların gençlere göre, bekar çalışanların evlilere göre ve kariyerinde ilerlemiş çalışanların kariyerinin başında olanlara göre daha fazla tükenmişlik yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Diğer yandan, cinsiyet, ücret tatmini ve unvan tükenmişlik açısından fark yaratmamıştır. Bu konu üzerinde çalışan bir diğer araştırmacı olan Soysal (2010), çalışmasında Kahramanmaraş ilinde yoğun iş temposu içerisinde görev yapan emniyet personelinin tükenmişlik düzeyini bazı demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, medeni durum, rütbe, çalışma süresi, öğrenim durumu, çalışma sistemi, alınan takdir ve taltif ve mesleğin ekonomik getirisi) açısından belirleme amacını gütmüştür. Araştırmada, anket yöntemi esas alınmış ve

tükenmişlik düzeyini belirlemek için Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” ve demografik bilgiler için de “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Anket sonuçlarının değerlendirilmesinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, araştırma kapsamındaki polislerin bağımsız değişken olan demografik değişkenlere göre tükenmişlik düzeyleri istatistiksel olarak analiz edildiğinde; yaş, medeni durum, meslekte çalışma süresi, öğrenim durumu, çalışma sistemi, takdir ve taltif alma ve mesleğin ekonomik tatminkârlığı değişkenlerinin anlamlı farklılığa sahip oldukları belirlenmiştir.

Gündüz ve diğerleri (2007) de polislerde tükenmişlik ve görülen psikolojik belirti düzeylerini cinsiyet, çalışılan birim, çalışma saati, sosyal destek ve mesleğe giriş nedeni değişkenleri çerçevesinde incelemişlerdir. Çalışmada, cinsiyet değişkenine göre sonuçlara bakıldığında kadın polislerin tükenmişlik ve psikolojik belirti düzeyleri ortalamaları genel olarak erkek polislerden fazla çıksa da bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı anlaşılmaktadır. Çalışılan birime göre karakollarda güvenlik hizmeti veren polisler operasyonel ve destek birimlerinde görev yapan polislere göre hem daha fazla tükenmekte hem de psikolojik olarak daha fazla problem yaşamaktadırlar. Polislerin ortalama çalışma saatleri ile tükenmişlik ve psikolojik belirti düzeyleri ele alındığında, haftada 60-80 saat görev yapan polislerin duygusal tükenmişliklerinin diğer gruptaki polislerden daha fazla olduğu görülmüştür. Sosyal destek alan polis memurları daha az tükenmekte ve bu polislerde daha az psikolojik belirti görülmektedir. Ayrıca polisliğe isteyerek giren polis memurları daha az tükenmekte ve bu polislerde daha az psikolojik belirti görülmektedir. Çakır (2004) ise Türk Polisinin tükenmişliğine neden olabilecek iç ve dış denetim odaklarını anlamaya yönelik bir çalışma yapmıştır. Araştırmanın sonucunda: polislerin tükenmişliğine neden olabilecek iç ve dış denetim odakları açısından cinsiyet, medeni durum ve rütbe değişkenleri düzeyinde ilişkinin olmadığı bulgulanmış olup; denetim odaklarının tükenmişlik durumunun üç alt boyutuna (duygusal tükenme, duyarsızlaşma, kişisel başarı) da etkisi anlamlı olarak ortaya çıkmaktadır.

Yaş değişkeni ile ilgili araştırmalar, yaşlandıkça duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma yönündeki tükenmişlik ve kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişliğin azaldığını ortaya koymuştur (Çam, 1989). Duygusal desteğin tükenmişliğe etki ettiği bir araştırma olan, 79 Emniyet görevlisinin tükenmişlik düzeylerinin incelendiği çalışmada, genel olarak

duygusal ve kişisel başarı şeklindeki tükenmişlik alt boyutlarında orta düzeyde, duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik alt boyutunda ise düşük düzeyde bir tükenmişlik yaşandığı saptanmıştır. Unvanlarına ve mesleği yapıyor olma nedenlerine göre emniyet görevlileri arasında duygusal ve kişisel başarı şeklindeki tükenmişlik puanları arasında anlamlı fark saptanmıştır. Duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik puanları arasında ise anlamlı fark saptanmamıştır. Üstlerinden takdir görme durumuna göre emniyet görevlilerinin tükenmişlik puanları arasında duygusal ve duyarsızlaşma alt boyutlarında anlamlı fark bulunurken, kişisel başarı alt boyutunda anlamlı fark saptanmamıştır (Murat, 2003).

2.2.2 Evlilik Doyumuyla İlgili Yapılan Araştırmalar

Literatür incelendiğinde evlilik doyumu ile ilgili çok sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Türkiye’de evlilik doyumu ile ilgili olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde, bu alandaki çalışmaların 80’li yılların sonlarından itibaren yoğunlaştığı görülmektedir (Güven, 2005).

2.2.2.1 Evlilik çatışması ve evlilikteki şiddetin evlilik doyumu ile ilişkisi

Evlilik doyumu ile ilgili ilk araştırmalar evlilikteki çatışma durumlarını incelemekle başlamıştır. Bunlardan ilki Tezer’in (1986) evli eşler arasındaki çatışma davranışları ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi araştırmasıdır. Tezer, eşler arasındaki çatışmanın yaygınlığı, sıklığı ve yarattığı gerginlik düzeyinin, eşlerin evlilik ilişkilerinde sağladıkları genel doyumla ilişkisi olduğu sonucundan yola çıkmıştır. Araştırma bulgularına göre bir çatışma durumunda kadınlar çatışmanın nedenini eşlerine yüklemekte, erkeklerse çatışma nedenini kendilerine yüklemektedirler. Araştırma çağdaş ve eşitlikçi bir evlilik ilişkisinden eşlerin sağladıkları genel doyumun daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Hatipoğlu (1993), bazı demografik değişkenler ile evlilik çatışmasının yaygınlığı ve sıklığının, kadın ve erkek eşlerin evlilik doyumundaki rolünü incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre evlilik çatışmasının yaygınlığı erkek eşlerin evlilik doyumunu açıklayan değişken olarak ortaya çıkmıştır. Buna karşılık, evlilik çatışmasının yaygınlığı ve eğitim düzeyi kadın eşlerin evlilik doyumunu açıklayan değişkenler

olarak ortaya çıkmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, evlilik çatışmasının yaygınlığının her iki eş için de önemli olduğu görülmektedir.

Kurdek (1995) ise çalışmasında, çatışma çözme stilleriyle evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İki sene boyunca evli çiftlerin çatışma çözme stillerindeki farklılıkların evlilik doyumuyla ilişkisini sınamıştır. 3 tip çatışma çözme stili üzerinde durmuştur. Bunlar; çatışmalı, çatışmaya yanaşmayan ve itaatkar gruplardır. 155 evli çiftle çalışmış ve 3 farklı inceleme uygulamıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığı zaman, kadınların çatışma eğilimli olmalarının ve erkeklerin çatışmadan kaçınan tutumlarının, evlilik doyumlarının azalttığı görülmüştür. Ayrıca erkeklerin eşlerinin çatışmalarını nasıl çözümlendiğinden kadınlardan daha fazla etkilendiklerini ortaya çıkartmıştır.

Byrne ve Arias (1997) tarafından yapılmış olan çalışmada evlilik doyumu ve eşler arası şiddet arasındaki ilişki olumsuz eş davranışı için nedensellik ve sorumluluk yüklemeleri etkisi altında incelenmiştir. Ortalama üç buçuk senedir evli 66 çift çalışmaya katılmıştır. Evlilik doyumunun düşük olması ve eşler arası şiddet arasında kadın ve erkekler için yüksek derecede bir ilişki bulunmuştur. Artan evlilik doyumsuzluğu, evlilikte yaşanan şiddet olaylarının sıklığı ile anlamlı bir şekilde ilişkilidir. Evlilik doyumu ve fiziksel saldırganlık sergilenmesi arasındaki ilişki sadece kadınlar açısından anlamlı bulunmuştur. Ayrıca fiziksel şiddet kullanılmasının evlilik doyumsuzluğu üzerinde doğrudan bir etken olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Stith, Rosen, Middleton, Busch, Lundeberg ve Carlton (2000), tarafından yapılan çalışmada evlilik doyumu ve şiddet arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Eşi tarafından şiddet gören ve karşılıklı olarak şiddet gördüklerini ifade eden çiftlerin evlilik doyumlarının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.2.2.2 Etkileşim sonuçları kuramı ve evlilik doyumu

Evlilik doyumu kuramlarından biri olan etkileşim sonuçları kuramı da evlilik doyumu araştırmalarına konu olmuştur. Bu araştırmaların öncüsü Hovardaoğlu'nun (1996) araştırmasıdır. Diğer araştırmalar bu araştırmanın devamı niteliğindedir.

Hovardaoğlu (1996), Thibaut ve Kelley'nin kuramında yer alan doyum, istikrar, bağlılık ve mutluluk algılarını incelediği bir araştırma yapmıştır. Araştırmada sözü

edilen her koşul için 4 öykü hazırlanmış ve bunların her biri ile ilgili doyum ve istikrar algıları ölçülmüştür. Bulgular, sonucun, karşılaştırma ve seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üstünde olduğu koşulda evliliğin doyumlu ve istikrarlı; sonucun, bu iki düzeyin de altında olduğu koşulda ise evliliğin doyumsuz ve istikrarsız olarak algılandığını göstermiştir. Sonuç, karşılaştırma düzeyine uygun ama seçenekler için karşılaştırma düzeyinin altında ise evlilik doyumlu ancak istikrarsız; sonuç, karşılaştırma düzeyinin altında ama seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üstünde ise evlilik istikrarlı ama doyumsuz olarak algılanmıştır. Ayrıca bulguların, evli ve bekâr deneklerin doyum ve istikrar algılarında fark olabileceğine de işaret ettiği belirtilmiştir. Bu araştırmanın paralelinde Azizoğlu Binici (2000) çalışmasında, etkileşim sonuçları kuramının evlilik istikrarı ve doyumunu konusundaki öngörülerini sınamak amacıyla psikolojik yardım için başvuran ve başvurmeyan evli çiftleri, evlilik için karşılaştırma düzeyleri açısından karşılaştırmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, psikolojik yardım için başvuran evli çiftlerin, kadınların ve erkeklerin psikolojik yardım için başvurmeyan evli çiftlerden, kadınlardan ve erkeklerden karşılaştırma düzeyleri daha düşüktür. Ayrıca psikolojik yardım için başvuran eşler arasında da anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre psikolojik yardım için başvuran kadınların eşlerine göre karşılaştırma düzeyleri daha düşüktür.

Bu iki araştırmadan hareketle Günay (2007) araştırmasında ikili ilişkilerin kurulması, sürdürülmesi ve sonlandırılmasına ilişkin model olarak kabul edilen (Hovardaoğlu, 1996) Etkileşim Sonuçları Kuramı'nın, evlilik doyumunu konusundaki öngörülerini sınamak amacıyla, evli bireylerin evliliğe ilişkin değerlendirmeleri, çalışılan evlilik çatışması, nedensellik sorumluluk yüklemeleri ve evlilik doyumunu değişkenleriyle yordamak istemiştir. Bulgulara göre, evlilik doyumunu ve nedensellik yüklemeleri olumlu sonuçlar için karşılaştırma düzeyini yordar bulunmuştur. Araştırmada yer alan değişkenler arasında anlamlı ilişkiler gözlenebilmiştir. Son olarak araştırmada yer alan değişkenler arasında cinsiyete göre farklılık gözlenememiştir.

2.2.2.3 Evlilik süresi ve evlilik doyumunu

Evlilik süresi ile evlilik doyumunu arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara baktığımızda genellikle anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Lewis, Cole ve Spainer (1975) yaptıkları araştırmada evliliğin ilk yıllarında evlilik doyumunun daha düşük

olduğunu, ilerleyen yıllarda ise yükseldiğini saptamışlardır. Bu araştırmaya karşıt bulguları içeren bir araştırma, Huston, MacDermid ve Mechale'nin (1990) evlilik doyumu üzerine yaptıkları, partnerlerin evlilik arifesindeki doyumlarının daha yüksek olduğunu fakat düğünden sonra bunun istikrarlı bir düşüğe geçtiğini göstermiş olduğu çalışmadır. İlk çocuğun doğumu da evlilik doyumundaki düşüşün tek sebebi değildir. Çocuksuz ailelerde de bu düşüş gözlenmektedir.

Fışıloğlu (1992) tarafından yüksek lisans öğrencilerinin, evlilik süreleri ile evlilik doyumları arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada, bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Turan (1997) tarafından evlilik süreleri ile evlilik doyumları arasındaki ilişkinin incelendiği başka bir çalışmada ise erkekler için evlilik süresi anlamlı bulunurken, kadınlar için anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ayrıca kadının çalışıyor olmasının evlilik doyumu üzerinde bir etkisi bulunmamıştır.

2.2.2.4 Kontrolcülük, bağımlılık, boyun eğicilik ve evlilik doyumu

Kontrolcülük, Bağımlılık, Boyun Eğicilik gibi davranış kalıplarının evlilik doyumunu nasıl etkilediği konusunda da araştırmalar mevcuttur: Gökmen (2001), çalışmasında evli eşlerin birbirlerine yönelik kontrolcülük ve bağımlılık algılarının evlilik doyumu ile ilişkisini incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre kadınlar eşlerini, erkeklere göre daha bağımlı algılamaktadırlar. Ayrıca kadınların eşlerine ilişkin kontrolcülük ve bağımlılık algıları evlilik doyumlarını etkilemezken, erkeklerin kontrolcü algıladıkları kadınlarla olan evliliklerinin daha doyumlu, bağımlı olarak algıladıkları kadınlarla olan evliliklerinin ise daha doyumsuz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca erkeklerde kontrolcülük ve bağımlılık algılarının evlilik doyumu üzerindeki ortak etkisi incelendiğinde; erkeklerin, eşlerini düşük kontrollü ve düşük bağımlı algıladıklarında da yüksek kontrollü ve bağımlı algıladıklarında da evlilik doyumunun fazla olduğu görülmektedir. Buna karşın en az evlilik doyumunun; eşe ilişkin kontrolcülük algısının düşük, bağımlılık algısının yüksek olduğu durumlarda ortaya çıktığı görülmüştür.

Hünler ve Gençöz (2003), boyun eğici davranışların evlilik doyumu üzerindeki etkilerini incelemiş, boyun eğici davranışlar ve evlilik doyumu arasındaki ilişkide algılanan evlilik problemleri çözümüleme becerisinin oynadığı kritik rolü

araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre; çiftlerin boyun eğici davranışlarındaki artışlar algılanan problem çözme becerilerinin düşmesine, problem çözme becerilerinin düşmesi de evlilik doyumlarının düşmesine neden olmaktadır.

2.2.2.5 Cinsel ilişki ve evlilik doyumu

Sağlıklı cinsel ilişki de evlilik doyumunu etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Bununla ilgili benzer bulgular içeren üç araştırmaya rastlanıldı. Morokoff ve Gilliland'ın (1993) araştırmalarında, cinsel aktivite ve cinsel doyum ile evlilik doyumu ilişkisini incelemişlerdir. 165 kadın ve erkek ile yapılan araştırmaya göre eşlerin algılanan cinsel doyum ve cinsel birleşim sıklığının evlilik doyumuyla anlamlı bir şekilde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Gülsün, Aydın ve Gülçat (2005), evlilik ilişkisi ve erkek cinsel işlev bozukluğu üzerine yaptıkları çalışmada, cinsel işlev ve evlilik doyumunun ilişkili olduğu, erkek cinsel işlev bozukluğu olgularının eşleri ile arkadaşlık boyutunun etkilenmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Soyer (2006) çalışmasında, evlilik doyumu ile erkeksilik, kadınsılık, cinsel fantezi ve mastürbasyon ilişkisini araştırmıştır. Soyer çalışmasında, evlilik doyumunun erkeksilik, kadınsılık, cinsel fantezi sıklığı ve mastürbasyon sıklığı üzerinde bir fark yaratmadığını ancak cinsel ilişki ve mastürbasyon sıklığının evlilik doyumunu anlamlı bir şekilde yordadığını ortaya çıkarmıştır.

2.2.2.6 İşlevsel olmayan inançlar ve evlilik doyumu

Evlilikle ilgili gerçekçi ve gerçekçi olmayan inançlar evlilik ilişkilerini dolaylı olarak etkilemektedir. Bununla ilgili araştırma sonuçlarında da benzer bulgular ortaya çıkmıştır. Epstein (1986) evlilik doyumunu azaltan ve eşler arasında işlevsel olmayan inançlara neden olan üç bilişsel davranış kategorisini tanımlamıştır. Ona göre, öncelikle bireyin evlilikte yaşanan olaylar hakkında oluşturduğu düşünce akışını meydana getiren otomatik düşünceler, sistematik bilişsel çarpıtmalar tarafından etkilenmektedir. Bireyin partnerine karşı olan davranışı partnerinin vereceği tepkiden etkilenir ve bu beklentiler de sistematik çarpıtmaya yol açar. Bir bireyin yakın ilişkilerin doğası hakkındaki gerçekçi olmayan ve akılcı olmayan inançları bireyin partnerine karşı işlevsel olmayan davranış tepkileri göstermesine neden olur.

Güven (2005) tarafından yapılan araştırmada ise, evlilik doyumunun yordayıcılarının neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Analizler sonucu, ilişkilere yönelik bilişsel çarpıtmalardan sadece gerçekçi olmayan ilişki beklentisinin evlilik doyumunu yordadığını, yakınlıktan kaçınma ve zihin okumanın ise evlilik doyumunu yordamada bir katkısı olmadığını göstermiştir. Ayrıca araştırma bulguları kişiisel bilgilerden yaş ve cinsiyetin evlilik doyumunu yordamada bir etkisinin olmadığını göstermiştir. Problem özme becerileri ise evlilik doyumunun güçlü bir yordayıcısıdır.

Hamamcı (2005), evli bireylerin işlevsel olmayan ilişki inançları ile evlilik ilişkileri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonuçlarında düşük evlilik uyumu yaşayan evli bireylerin, yüksek evlilik uyumu olanlara göre daha fazla işlevsel olmayan inançlara sahip olduğu görülmüştür. Yakınlıktan kaçınma ile ilgili olan işlevsel olmayan inançlar erkeklerin evlilik uyumu ile orta düzeyde negatif yönde ilişki olduğu, evlilik doyumunu ise çok düşük seviyede ve negatif yönde ilişki ortaya çıkmıştır. Buna karşılık zihin okuma inançları kadınların evlilik doyumunu ile pozitif yönde ilişkilidir. İşlevsel olmayan ilişki inançlarında yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Evli bireylerin eğitim seviyeleri bakımından işlevsel olmayan ilişki inançlarında farklılıklar gözlenmiştir.

Nickl (2006), araştırmasında diğer araştırmalarla benzer şekilde evlilik doyumunu ve akılcı olmayan ilişki inançları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 114 erkek, 183 kadın olmak üzere toplam 297 katılımcı araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda akılcı olmayan ilişki inançlarının, evlilik doyumunu önemli düzeyde yordadığını görülmüştür.

Sığırcı (2010), araştırmasında, evli bireylerin bağlanma biçimleri ve evliliğe dair inançlarının evlilik doyumunu ile ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonuçları, bağlanma tarzları, ilişkiye dair inançlar ve evlilik doyumunu arasında anlamlı düzeyde olumsuz ilişkinin olduğunu göstermektedir. Diğer bir deyişe, kaygılı ve kaçınmalı bağlanma düzeyi arttıka evlilik doyumunu düşmektedir. Benzer şekilde ilişkiye dair gerçekçi olmayan inançları kullanma sıklığı arttıka, evlilik doyumunu düşme eğilimi göstermektedir.

Güven ve Sevim'in (2007) 'İlişkilerle İlgili Bilişsel arpıtmalar Ve Algılanan Problem özme Becerilerinin Evlilik Doyumunu Yordama Gücü' başlıklı araştırması cinsiyet, yas gibi kişiisel değişkenler, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar (yakınlıktan kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi ve zihin okuma) ve evlilikte algılanan problem çözme becerilerinin evlilik doyumunu yordayıp yordamadığını belirlemek

amacıyla yapılmıştır. Hiyerarşik regresyon analizi kullanılarak yapılan analizler sonucunda, evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumunu birinci sırada, gerçekçi olmayan ilişki beklentilerine ilişkin bilişsel çarpıtmaların ise ikinci sırada yordadığı, incelenen diğer değişkenlerden kişisel değişkenler (yaş ve cinsiyet), yakınlıktan kaçınma ve zihin okumanın ise evlilik doyumunu yordamada bir etkisinin olmadığı saptanmıştır. Bu değişkenlerin evlilik doyumunu açıklama oranının %32 olduğu belirlenmiştir. Araştırmasında ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları konu olarak ele alan ve benzer sonuçlara ulaşan, bir diğer araştırmacı olan Tufan Çetin (2010), ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların ve bağlanma stillerinin evlilik doyumunu yordama gücünü ortaya koymayı amaçlamıştır. İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların ve bağlanma stillerinin evlilik doyumunu yordama gücünü ortaya koymak amacıyla yapılan standart çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, cinsiyet, yaş, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi, zihin okuma, kaçınmalı bağlanma ve kaygılı bağlanma evlilik doyumunun anlamlı birer yordayıcısı değildir. Toplam varyansın çok az bir kısmını açıklamış olmakla birlikte, yakınlıktan kaçınma evlilik doyumunu negatif yönde anlamlı olarak yordamaktadır.

2.2.2.7 İlişkiyi yürütmek için kullanılan stratejiler ve evlilik doyumunu

Evli çiftler, evliliğin sürdürülmesi için bazı stratejiler kullanmaktadırlar. Bu da evlilik doyumunu çeşitli yönlerden etkilemektedir. Bu konuyu elen alan araştırmacılardan, Torun (2005) araştırmasında, evli çiftlerin ilişkilerini yürütmede kullandıkları stratejiler ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmada olumluluk, açıklık, bağlılık, sosyal çevre ve sorumlulukları paylaşma olmak üzere beş strateji üzerinde durulmuştur. Sonuçlar katımcıların ilişki yürütme stratejilerini kullandıklarını ve eşlerinde de kullandıklarını ortaya çıkartmıştır. Bir diğer araştırma olan Algaç ve Çatay (2007) tarafından yapılan çalışma, Türkiye’de yaşayan evli çiftlerin evliliklerini yürütmek için kullandıkları stratejileri ve evlilik süresinin bu stratejilerin kullanımını ve evlilik doyumunu ne oranda etkilediğini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 53 evli çift katılmıştır. Bu araştırma ilişki yürütme stratejileri modeli üzerine kurulmuştur. Araştırmada modelde bulunan beş strateji: olumluluk, açıklık, bağlılık, sosyal çevrenin ilişkiye dahil edilmesi ve sorumlulukları paylaşma stratejileri kullanılmıştır. Çalışma cinsiyet farklılıklarının veya çocuk sahibi olmanın strateji kullanımına ve evlilik doyumuna etkilerini de incelemeyi

amaçlamıştır. Bulgulara göre evliliğin ilk yıllarında strateji kullanımı ve evlilik doyumu çok yüksek oranda iken sonraki yıllarda her ikisinin de düşmeye başladığı, daha uzun süreli evliliklerde ise tekrar yükseldiği görülmüştür. Çocuk sahibi olamayan çiftlerin evlilik yürütme stratejilerini daha çok kullandığı ve evlilik doyumlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırmanın bir diğer sonucu ise strateji kullanımı ve evlilik doyumu elde etmede kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Canel (2007) ise ailede problem çözme becerilerinin geliştirilmesi yoluyla evlilikten elde edilen psikolojik doyumun artırılmasına yönelik olarak kurgulanmış grup çalışmasının, çiftlerin evlilik doyumlarının artırılmasında etkisinin olup olmadığını incelemiştir. Yapılan araştırma sonrasında, “ailede problem çözme becerisini geliştirme yoluyla evlilik doyumunu artırma grup çalışmasının, evli bireylerin evlilik doyumlarını, evlilik uyumlarını, evlilik ilksilerinden duydukları mutluluğu, eşlerine duydukları yakınlığı arttırmakta, eşle yaşanan çatışmalarını ve eşlerine karşı öfkelerini azaltmakta etkili olduğu belirlenmiş, stresle basa çıkma tarzları açısından kendilerine güvenlerini arttırmakta da etkili olduğu saptanmıştır. Ancak uygulanan çalışmanın evli bireylerin eşlerinin ailelerinden kaynaklanan problemler, evlilik ilişkilerine yansıyan maddi kaynaklı problemler ve ebeveynlik anlayışlarıyla ilgili problemler konusunda etkili bir rol oynamadığı belirlenmiştir. Bu doğrultuda psikolojik danışma ve evlilik danışmanlığı alanlarında teori ve pratikte faydalı olabilecek önerilerde bulunulmuştur.

2.2.2.8 Toplumsal cinsiyet rolleri ve yüklemeler ile evlilik doyumu

İlişkilerdeki yüklemeler ve cinsiyet rolleri evlilik doyumunu etkileyen önemli bir unsurdur. Bu konuyla ilgili yurt dışında herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Yurt içindeki araştırmalara değindiğimizde; Curun (2006), evli çiftlerin yüklemeleri, iletişim çatışmaları ve cinsiyet rolü yönelimlerinin evlilik doyumu ile ilişkilerini incelemiştir. Bir diğer amaç da, evli çiftlerin incelenen değişkenler açısından benzerliğini incelemek ve kadın ve erkeklerin bu değişkenler açısından farklılaşp farklılaşmadığını araştırmaktır. Sonuçta tüm katılımcılar için, uyum alt boyutu için sırasıyla niyet, kadınsılık, erkeksilik ve istikrar değişkenleri, çatışma alt boyutu için kadınsılık ve genellik değişkenleri ve evlilik doyumu için de niyet ve kadınsılık değişkenleri anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuştur. Yalnızca, erkek katılımcılar için, sırasıyla uyum için niyet, kadınsılık, istikrar, erkeksilik, duyguları ifade etme anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuş ancak çatışma alt boyutu için hiçbir anlamlı yordayıcı

bulunmamıştır. Yine toplam puan için yapılan analizlerde ise, niyet, kadınsılık ve istikrar değişkenleri anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuşlardır. Son olarak kadınlar için, analizlerde uyum alt boyutu için niyet, çatışma alt boyutu için güdü ve kadınsılık ve toplam puan için niyet ve kadınsılık değişkenleri yordayıcı olarak bulunmuştur. Toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili bir diğer çalışmada, bireylerin evlilik doyumları, toplumsal cinsiyet rolleri ve profesyonel psikolojik yardım arama tutumları gibi bazı demografik değişkenler açısından incelenmiştir. 144 kadın, 158 erkek olmak üzere 302 evli bireyle çalışılmıştır. BEM Cinsiyet Rollerini Envanteri Kısa Formu, Yardım Arama Tutum Ölçeği ve Çift Uyum Ölçeği kullanılmıştır. Sonuç olarak, bireylerin evlilik doyumları ile cinsiyet, yaş, eğitim durumu, evlilik süresi ve çocuk sayısı arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Evlilik doyumu ile cinsiyet rolleri arasında ise anlamlı bir fark söz konusudur. Cinsiyet rolü kadınsı ve androjen olan bireylerin evlilik doyumları, cinsiyet rolü belirsiz ve erkeksi olan bireylere oranla daha yüksek bulunmuştur (Çınar, 2008).

Berk'in (2009) araştırmasında evli öğretmenlerin yüklenme tarzları (alt boyutları olan nedensellik-sorumluluk yüklemeleri ve onların alt boyutları olan odak, istikrar, genellik, niyet, güdü, suçlama) ve evlilik doyumu algılarının, cinsiyet, yaş, evlenmeden önceki tanışma süresi, evlilik yaşı, evlilik biçimi, çocuk sahibi olma durumu gibi değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarında evli öğretmenlerin eşlerinin davranışlarına yaptıkları sorumluluk ve nedensellik yüklemeleri ve evlilik doyumu arasında negatif yönde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Demografik değişkenlerle evlilik doyumu ve yüklenme tarzları arasındaki anlamlı farklılığa bakıldığı zaman, cinsiyet değişkeni ile evlilik doyumu arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı, yüklenme tarzlarında ise sadece sorumluluk yüklemelerinin alt boyutu olan güdü boyutunda kadınların erkeklere göre eşlerinin davranışlarını açıklarken daha fazla güdü boyutuna başvurdukları görülmüştür. Yüklemelerle ilgili bir diğer çalışma da Güven'in (2010) evli bireylerde eşler arası şiddeti mazur görme, ilişki yüklemeleri ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla gerçekleştirdiği araştırmanın sonuçlarında, Eşler Arası Şiddeti Mazur Görme Ölçeği ile Evlilik Yaşamı Ölçeği arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu; İlişkilerde Yüklenme Ölçeği ile Evlilik Yaşamı Ölçeği arasında negatif yönde bir ilişki olduğu; Eşler Arası Şiddeti Mazur Görme Ölçeği ile İlişkilerde Yüklenme Ölçeği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. İlişkilerde yüklenme ölçeğinde suçlama ve genellik alt boyutlarının

eşler arası şiddeti mazur görmeyi en yüksek yordama düzeyine sahip değişkenler olduğu bulunmuştur. Ayrıca eşler arası şiddeti mazur görme ölçeğinin evlilik doyumu düzeyi üzerinde anlamlı yordayıcı olduğu belirlenmiştir.

2.2.2.9 Çalışan evli kadın ve evlilik doyumu

Evliliğin ekonomik olarak yarar sağladığı düşüncesiyle çalışan kadınlarla evlenen erkekler de mevcuttur. Çünkü eşlerin kazandıkları ortalama gelir onların birbirlerine sunabilecekleri maddi desteği de arttırabilecektir. Bu nedendir ki bireylerin geçinebilecekleri düzeyde ya da daha üstünde bir gelire sahip olmaları maddi yönden evliliklerinin zorlanmamasında önemli olabilir. Bu düşüncüyü destekleyen çalışmada Hindistan'da ev hanımları ile çalışan kadınların evlilik doyumu üzerine yapılan araştırmada çalışan kadınların evlilik doyumunun ve öznel mutluluğunun, ev hanımlarından daha yüksek olduğu saptanmıştır (Mathur ve Nathawat, 1993). Bu araştırmanın aksine Quinton ve Rutter'ın (1977) ABD'de şehirde yaşayan ve çalışan kadınların evlilik doyumu üzerine yaptıkları bir araştırmada çalışan kadınların evlilik doyumunun ve öznel mutluluğunun, ev hanımlarından daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan araştırmanın bulgularına göre, çalışan kadınların evlilik doyumunun, çalışmayanlara oranla daha düşük olduğu görülmüştür. Bu sonuç araştırmacılar tarafından, çalışan kadınların sosyal yaşamdan daha kopuk olmasına, daha az arkadaşlarının bulunmasına ve boş zamanlarının çoğunu evde geçirmelerine bağlanmıştır.

2.2.2.10 Çocuk ve evlilik doyumu

Evlilik doyumu ile çocuk arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalara bakıldığında; Callan (1984); yaşları, eğitim düzeyleri ve evlilik süreleri aynı olan, çocuğu olmayan 50 çift ve çocuğu olan 41 çift ile yürüttüğü araştırmasında, çocuksuz çiftlerin çocuk sorumluluğu olmaması nedeniyle birlikte plan yapmaya ve konuşmaya daha çok vakitleri olduğunu, ancak evlilik doyumu açısından çocuklu eşlerin çocuksuzlara göre evlilik doyumlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Çocuklu çiftlerin evlilikleri hakkında daha az şikâyet ettikleri, daha az anlaşmazlık yaşadıkları ve boşanma hakkında daha az konuştukları saptanmıştır. Callan'ın (1984) araştırmasına karşın Campbell, Foster ve Twenge'in (2003) evli çiftlerle yaptıkları araştırmada,

ebeveyn olan çiftlerin evlilik doyumunun çocuk sahibi olmayanlara göre daha düşük olduğunu ve aynı zamanda daha az çocuğa sahip olan ebeveynlerin evlilik doyumunun daha çok çocuğu olan ebeveynlerden yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Fakat araştırmacılar bu çalışmanın sınırlı sayıda katılımcı ile yapıldığını belirterek sonuçların çocuk sahibi olmayı düşünen çiftlerin bu isteklerini olumsuz yönde etkilememesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Gorchoff, John ve Helson (2008), orta yaştaki (43 ve 61 yaşları arasında) kadınlarla yapılan araştırmasında evlilik doyumunun çocuklar evden ayrıldıktan sonra arttığını göstermiştir. Çocukları evden ayrılan kadınların ilişki kalitesinde bir değişiklik olmamakta fakat kadınların partnerleri ile daha çok ve kaliteli vakit geçirmeleri ve başarılı çocuklar yetiştirdiklerini düşünmeleri, evlilik doyumlarını arttırmaktadır.

Yaşar'ın (2009) ilköğretime devam eden 4., 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin anne çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeylerinin annelerinin evlilik uyum ve doyum düzeyiyle bir ilişkisi olup olmadığını araştırdığı çalışmaya göre annelerin evlilik uyum ve doyum düzeylerine göre çocukların anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeylerinin anlamlı olarak farklılaştığı gösterilmiştir. Annelerin evlilik doyum ve uyum düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığına bakıldığında ise, anlamlı olarak farklılaştıkları bulunmuştur.

2.2.2.11 Evlenmeden önce geçirilen zamanın evlilik doyumuyla ilişkisi

Evlenmeden önce geçirilen zaman ile evlilik doyumu arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalara bakıldığında; Grover, Russell, Schumm ve Paff Bergen (1985) tarafından yapılan çalışmada, kadınların evlenmeden önce eşleri ile geçirdikleri zaman ile evlilik doyumu ilişkileri incelenmiştir. Bu amaçla, 51 evli kadın ile çalışılmıştır. Sonuçta, kadınların eşleri ile evlenmeden önce geçirdikleri zaman ve evlilik doyumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bunun yanında kadınların evlendikleri yaş ve flört dönemlerinde, eşleriyle yaşadıkları ayrılıkların evlilik doyumu ile ilişkisi olmadığı görülmüştür. Ortalamadan daha uzun süre flört eden kadınların ise, daha mutlu bir evlilik yapacakları düşünülürken bunun önemli bir etken olmadığı saptanmıştır. Bu araştırmadan karşıt olarak sonuçlar içeren araştırma ise Xiaohe ve Whyte'in (1990) görücü usulü ile yapılan evliliklerin anlaşarak yapılan evliliklerden daha fazla doyum sağladığını belirtmesidir. Onlara göre başlangıçta

birbirini çok fazla tanımayan, evlilikten önce birbiriyle fazla zaman geçirmeyen ve aralarında romantik duygular olmayan eşler eninde sonunda birbiriyle uyum sağlamaya zorunludurlar. Evlilikten sonra birbirlerini tanıma şansına sahip olurlar. Bu tip evliliklerde eşler daha gerçekçi olurlar. Önemli olan evliliği devam ettirmek olduğu için daha sağlam bağlar kurmak zorundadırlar.

2.2.2.12 Eşlerin birbirlerini algılama biçimleri ve evlilik doyumu

Evlilik doyumu ile eşlerin birbirlerini algılama biçimleri arasındaki ilişkinin incelendiği pek çok araştırmada bulunmaktadır. Birtchnel (1998), evliliklerinde mutlu ve mutsuz olarak kategorilenebilen çiftlerin eşlerini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin çalışmasında, eşe yönelik algılamaları dört kategoriye ayırmış ve bunları kontrolçülük, bağımlılık, kopukluk ve güvenilirlik olarak belirlemiştir. Bu çalışmada eşini bağımlı, kontrolcü ve kopuk algılamamanın evlilik yaşantısını olumsuz yönde; güvenilir olarak algılamamanın ise olumlu yönde etkilediği saptanmıştır.

Sacco ve Phares'in (2001) yaptıkları çalışmada evlilik doyumu ve kendine olan saygı ve çiftlerin birbirlerini değerlendirme biçimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmaya ortalama yaşları 42 ve ortalama evlilik süreleri 18 yıl olan 99 evli çift katılmıştır. Depresyon veya kendine saygı düzeyleri göz önünde bulundurulmadığında, partnerleri tarafından olumlu değerlendirilen katılımcılar daha fazla evlilik doyumu bildirmişlerdir. Depresyonda olan bireyler partnerleri onları olumsuz olarak değerlendirdiklerinde daha az evlilik doyumu bildirmişlerdir, fakat bunun tersi olarak partnerleri onları olumlu olarak değerlendirenler daha fazla evlilik doyumu bildirmişlerdir.

Yaşın Dökmen ve Tokgöz (2002), tarafından yapılan araştırmada evlilik doyumu ve eşle algılanan benzerlik üzerinde cinsiyet, eğitim düzeyi ve cinsiyet rolünün etkilerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre hem evlilik doyumu için, hem de eşle algılanan benzerlik algısı için evlilik değişkeninin temel etkisi anlamlı bulunmuştur. Eğitim düzeyine göre üniversite mezunlarının evlilik doyumları ve eşleri ile algıladıkları benzerlik lise mezunlarınınkinden yüksek bulunmuştur. Evlilik doyumu ve eşle algılanan benzerlik için cinsiyetin ve cinsiyet rolünün temel etkileri ile cinsiyet, eğitim, cinsiyet rolü değişkenlerinin ortak etkileri anlamlı bulunmamıştır. Kısacası evlilik doyumu ile eşle olan benzerlik karşılıklı olarak birbirlerinin anlamlı birer yordayıcısıdır.

Hirschberger, Srivastava, Marsh, Cowan ve Cowan (2009), yaptıkları araştırmada erkek ve kadınlardaki evlilik doyumu seviyelerindeki değişiklikleri ebeveynliğe geçişten itibaren on beş yıllık bir süreç içinde incelemişlerdir. Çiftlerin ilişkisi bakımından güvenli bağlanmanın hem evlilik doyumu seviyesiyle hem de evlilik doyumundaki değişiklik oranıyla ilişkili olup olmadığını test etmişler ve son olarak da evlilik doyumunun ve güvenli bağlanmanın ilişkinin sonlanmasında önemli ve anlamlı birer gösterge olup olmadığını değerlendirmişlerdir. Araştırmanın sonucunda güvenli bağlanan çiftlerin daha yüksek evlilik doyumuna sahip oldukları bunun tam tersi olarak güvensiz bağlanan çiftlerin ise evliliklerinde daha az doyuma sahip oldukları tespit edilmiştir.

Çağ (2011), evli bireylerin evlilik doyumu ve algılanan eş destek düzeyleri cinsiyet, yaş, eğitim durumu, mesleki durum, ailenin ortalama aylık gelir düzeyi, evlilik kararı, çocuk sayısı, evlilik yılı, eş ile yaş farkı, cinsel yaşam, ev içi sorumlulukların paylaşımı ve dindarlık düzeyi demografik değişkenleri açısından incelediği araştırmanın sonuçlarında; kadınların algıladıkları eş desteği düzeyi, erkeklerin algıladıkları eş desteği düzeyine göre düşüktür. Evli bireyin, ailenin ortalama aylık gelir düzeyleri arttıkça, cinsel yaşamlarından memnuniyet düzeyleri arttıkça, ev içi sorumlulukları paylaşma düzeyleri arttıkça ve dindarlık düzeyleri arttıkça algıladıkları eş destek düzeyleri de artmaktadır.

2.2.2.13 İş doyumu ve evlilik doyumu

Araştırmamızı da dolaylı olarak kapsayan evlilik doyumu ve iş doyumunu çeşitli değişkenler açısından inceleyen bazı çalışmalar mevcuttur. Kessler (1985) ilişkide bir eşin işini kaybetmesinin, diğer eşin depresyon düzeyine ve evlilik doyumuna etkisini araştırmıştır. Araştırmanın temel önermesine göre; işsizlik daha fazla depresif olma ve evlilikten daha az doyum alma ile ilişkili olmaktadır. Bu araştırma işsizlik aşamasında depresiflik ve ilişkiden alınan doyumun azalmasını bazı değişkenlerin değiştirebileceğini öngörmektedir. Bu aşamada bu potansiyel değişkenler; eş desteği, zaman yapısı, finansal yapılar, evliliğin egemenlik ve cinsiyet noktalarıdır. Bu konular ve değişkenler hazırlanan anketlerle 100 evli çifte (ki bunlardan biri yakın zamanda işini kaybeden bir eştir) doldurtulmuştur. Korelasyon, Çapraz Regresyon Analizleri uygulanmıştır. Sonuçlar, çoğu ilişkinin

belirgin olarak beklenen yönde çıktığını göstermiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, evlilik doyumu ve depresyon arasındaki ilişki iş sahibi olan eşe göre işsiz eşten daha farklıdır. İşsiz eş için eş desteği, evlilik doyumu ve depresyon arasındaki ilişkiye öncülük edememiştir, ancak çalışan eş için bu ilişkiyi hafifletmiştir. İş yaşamı ile ilgili yapılan bir diğer çalışma olan Tezer'in (1992) araştırmasında evlilik doyumu ve iş doyumu arasındaki ilişkiyi saptamaya yönelik ön bilgiler verilmiştir. Araştırmaya, evli ve bir işte çalışan 63 birey katılmıştır. Araştırma sonuçları, evlilik doyumu ve iş doyumu puanları arasında elde edilen korelasyon katsayılarının, hem cinsiyete göre hem de tüm grupta anlamlı düzeyde yüksek olduğunu göstermiştir. Bu araştırmanın devamı niteliğindeki Tezer'in (1994) araştırmasında ise iş ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi amir ve eşle olan çatışmanın sıklığı ve yarattığı gerginlik bazı demografik değişkenler ile eşle çatışmanın sıklığı, çatışmanın yarattığı gerginlik ve bazı demografik değişkenlerle birlikte araştırılmıştır. Çalışma araştırmaya katılmaya gönüllü 111 çalışan ve evli bireylerle yürütülmüştür. Sonuçlar iş doyumunu yordayan değişkenlerin, öğrenim durumu, amirle çatışmanın sıklığı, cinsiyet, gelir durumu ve evlilik doyumu, evlilik doyumunu yordayan değişkenlerin ise, eşle çatışmanın sıklığı, çatışmanın yarattığı gerginlik, iş doyumu ve yaş olduğunu göstermiştir.

Ödemiş (2008), ilköğretim öğretmenlerinin iş tatminleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişkiyi tespit etmeye çalışmıştır. Araştırma ile okullardaki öğretmenlerin iş tatminlerinin evlilik uyumlarını etkileyip etkilemediği araştırılmış ve bu amaca ilişkin bulgular cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, mezun olunan okul, görev yapılan kurum, meslekteki kıdem, görev yapılan kurumdaki konum, çalışılan kurumun imkanları, evlilik yılı, evlilik türü, çocuk sahibi olma durumu, çocuğun cinsiyeti, eşin mesleği, ailenin durumu, oturulan ev, gelir durumu değişkenleri açısından ortaya konmuştur. Son olarak; iş tatmini ile evlilik uyumları alt ölçekleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda öğretmenlerin iş tatminleri ile evlilik uyumları arasında istatistikî olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Başka bir deyişle; öğretmenlerin iş tatminleri ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Çelik ve Tümkaya (2012), öğretim elemanlarının evlilik uyumu, yaşam doyumlarının iş değişkenleri ile ilişkisini inceledikleri araştırmanın bulguları, öğretim elemanlarının evlilik uyumu ile yaşam doyumları arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu göstermiştir. Öğretim elemanlarının cinsiyet değişkeni açısından evlilik uyumu ve yaşam doyumlarında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Akademik

unvana göre öğretim elemanlarının evlilik uyumunda anlamlı bir fark bulunmazken, yaşam doyumlarında anlamlı bir fark bulunmuştur. Profesörlerin yaşam doyumları araştırma görevlilerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırmada öğretim elemanlarının çalışma yılına göre evlilik uyumları ve yaşam doyumları arasında bir fark bulunmamıştır. Yaşam doyumunu ve evlilik uyumunun öğretim elemanın girdiği ders saatine göre anlamlı düzeyde farklı olduğu belirlenmiştir. Anar'ın (2011) çalışmasında ise evli ve çalışan yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rolleri ile evlilik doyumunu ve iş doyumunu ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bulgulara göre evli ve çalışan yetişkinlerin cinsiyetlerine, yaşlarına ve ailelerinin aylık ortalama gelirlerine göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark bulunmazken, bireylerin eğitim düzeylerine ve eşlerinin eğitim düzeylerine göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Ayrıca, evli ve çalışan yetişkinlerin cinsiyetlerine, yaşlarına, mesleklerine ve ailelerinin aylık ortalama gelirlerine göre iş doyumları arasında anlamlı bir fark bulunmazken, bireylerin eğitim düzeylerine göre iş doyumları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan evli ve çalışan yetişkinlerin evlilik doyumları ve iş doyumları arasında diğer araştırmalardan farklı olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan literatür taramasında, polislerde evlilik doyumunu ile ilgili herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Mesleki tükenmişlik ve evlilik doyumunun bir arada çalışıldığı tek çalışma ise C. K. Çelik'in (2006) okul yöneticilerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile evlilik doyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenler açısından incelediği araştırmadır. Yapılan analizler sonucunda okul yöneticilerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile evlilik doyum düzeyleri arasında ters yönde güçlü bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

2.2.2.14 Diğer demografik değişkenlerle evlilik doyumunu ilişkisi

Evlilik doyumunu yıllar boyunca çok çeşitli değişkenler tarafından incelenmiştir. Bunlara genel olarak değinirsek; Tynes'a (1990) göre evlilik doyumunuyla ilişkili görünen değişkenlerden biri eğitimidir. Çiftin eğitim düzeyi aynı ise ailevi roller ve sorumlulukların paylaşılması daha muhtemeldir ve bunun sonucu olarak, çiftin her iki üyesinin de memnuniyeti artmaktadır. Çalışmasında, eğitim düzeyi yüksek kadın

ve eşlerinin, eğitim düzeyi düşük erkek ve eşlerinden daha fazla evlilik doyumuna sahip olduklarını bulmuştur.

Yıldırım (1992), evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen bazı etmenler ile ilgili araştırmasında, küçük yaşta evlenmenin evlilik uyumunu olumsuz yönde etkilediğini, evlilik biçimi, eşlerin ev işlerini paylaşmaları, eşlerin cinsel yaşamda anlaşmaları, akraba evlilikleri ve sosyal destek değişkenlerinin evli bireylerin uyum düzeylerini önemli derecede etkilediğini ortaya çıkartmıştır.

Karney ve Bradbury'in (1995) daha önceden yapılan 115 araştırmayı inceledikleri çalışmalarında, evlilik niteliğinin dört kategorilik bir modeli geliştirilmiştir. Evlilik alanı olarak isimlendirdikleri bu dört kategori; incinebilirliğe dayanma, stresli olaylar, uyum sağlayıcı süreçler ile evliliğin niteliği ve devamlılığını içeren evlilik sonuçlarıdır.

*İncinebilirliğe dayanma, kişinin köken ailesinden getirdiği tecrübeleri, sosyal geçmişi, kişilik ve evliliğe karşı tutumlarını içeren kişisel özelliklerini ifade eder.

*Stresli olaylar, ani krizler anında veya normal yaşam dönemlerinde stresin ilişki üzerinde etkili olduğu durumları içerir.

*Uyum sağlayıcı süreçler, iletişim kurma ve çatışma çözme becerileri gibi problem çözümündeki davranışsal değişimleri içerir.

*Stresli olaylara karşı etkili şekilde uyum sağlayan ve incinebilirliğe dayanan çiftlerin daha doyum sağlayıcı ve kararlı bir evlilik yaşayabilmelerine rağmen, birçok stresli durumla başa çıkma konusunda etkisiz bir uyum sağlayıcı süreç geçiren çiftlerin evlilik niteliğinde azalma, ayrılma veya boşanma yaşayacakları ifade edilmektedir.

Acar (1998) araştırmasında, bireysel özelliklerin, bireysel sorunların evliliğe ilişkin durumların ve evlilik yaşamı ve ilişkileri ile ilgili sorunların evlilik doyumuna üzerindeki etkisini incelemiştir. Bulgular, yaş, cinsiyet, meslek gibi bireysel özelliklerin ve evlilik süresi, evlenme biçimi, ilk evlenme yaşı gibi evliliğe ait özelliklerin evlilik doyumunu etkilemediğini göstermiştir. Ancak, katılımcıların evlilik yaşamı ve ilişkileri ile ilgili sorunlarının evlilik doyumunu olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Goodman (1999), eşlerin yakınlık ve özerkliğinin evlilik doyumuna etkilerini araştırdığında yakınlığın evlilik doyumuyla doğru orantılı olduğunu saptamıştır. Uzun süredir devam eden ve evlilikleri düzenli olan 88 erkek ve 92 kadın ile yaptığı araştırmada yaşlı çiftlerin eşlerine orta yaşlı çiftlerden daha yakın olduğu ve erkeklerin kendilerine eşlerine göre daha fazla özerklik sağladığını ortaya koymuştur. Araştırma sonucunda uzun süredir evli olan çiftlerde yakınlığın özerklikten daha önemli olduğu belirlenmiştir.

Stevens, Kiger ve Riley (2001), her iki eşin de çalıştığı durumlarda ev işlerinin paylaşımının evlilik doyumuna etkisini incelemişlerdir. Araştırmaya 156 evli çift katılmıştır. Katılımcılarda her iki partnerin de çalışıyor olması şartı aranmıştır. Kadınlar için ev işlerine ayrılan zamanın evlilik doyumunu olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Bu çalışmadan elde edilen bulgular, eşlerin evliliklerinde doyuma ulaşmaları için ev işlerinde yarı yarıya sorumluluk üstlenmeleri gerektiğini göstermektedir.

M. Çelik (2006), evli bireylerin evlilik doyumlarını ölçmeye yönelik bir ölçme aracı geliştirmeye ve evli bireylerin bazı demografik değişkenlere göre evlilik doyumlarının karşılaştırmasına çalışmıştır. Araştırmada, evli bireylerin cinsiyet, evlilik yılı, evlilik şekli, çocuk sayısı, eğitim düzeyi değişkenlerine göre evlilik doyumlarında anlamlı fark bulunamamıştır.

Güngör'ün (2007) araştırmasında, evlilik doyumunu açıklayan evliliğe hazır oluş düzeyi, evlilikte öz yetkinlik, psikolojik belirtiler, stresle başa çıkma tarzlarından olan aktif planlama ve gelişime açıklık, duygusal tutarsızlık, özdenetim ve yumuşak başlılık kişilik özellikleri arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkileri incelemeye yönelik bir model geliştirmek amaçlanmıştır. 620 kadın ve 404 erkekten oluşan katılımcılardan elde edilen sonuçlara göre, özdenetim evlilik doyumunu doğrudan etkilerken, duygusal tutarsızlık ve yumuşak başlılık evlilik doyumunu doğrudan etkilememektedir.

Üncü (2007), duygusal zekâ ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmaya İstanbul ilinde yaşayan 229, Yozgat ilinde yaşayan 237 evli birey katılmıştır. Araştırmanın sonucunda; evlilik doyumunu ile duygusal zekâ arasındaki ilişkinin pozitif yönde ve anlamlı olduğu, duygusal zekâ düzeyi yükseldikçe evlilikten sağlanan doyumun da arttığı sonucuna varılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, araştırmanın örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanma biçimi ve toplanılan bu verilerin analizinde kullanılan tekniklere yer verilmiştir.

3.1 ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışmada, polislerdeki evlilik doyumu ile mesleki tükenmişlik arasındaki ilişkinin ve bu iki kavramın, cinsiyet, evlilik süresi, çocuk sayısı, rütbe, günlük çalışma sistemi, çalışma süresi, öğrenim durumu, rütbe, algılanan ekonomik düzey gibi bağımsız değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesi için “ilişkisel tarama modeli” kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelleri iki ve daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan modeller olarak tanımlanır. İlişkisel tarama modelleri gerçek bir neden-sonuç ilişkisi vermeyen, ancak o yönde bazı ipuçları vererek, bir değişkendeki durumun bilinmesi halinde diğerinin kestirilebilmesinde yararlı sonuçlar sağlayan bir araştırma modelidir (Karasar, 1999, s.81-82).

3.2 ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ

Bu araştırmanın örneklemini Şırnak, Diyarbakır, Mardin, Iğdır İl Emniyet Müdürlüğü çeşitli birimlerinde görev yapan 315 evli polis memurları ve amirlerinden oluşmaktadır. Bu çalışmada uygun örnekleme yöntemi seçilmiştir. Örneklem alınan şube müdürlüklerinde çalışan polis sayısı dağılımının uygun olmaması random

yöntemiyle örneklem almayı zorlaştırmıştır. Araştırmaya katılanların tüm sosyo-demografik özellikleri ve araştırmada incelenen değişkenlerin tablolar halinde dağılımları aşağıda ayrıntılı verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Sosyo-Demografik Özellikleri

Cinsiyet	N	%
Erkek	279	88,57
Kadın	36	11,43
Rütbe		
Polis Memuru	282	89,52
Rütbeli Polis	33	10,48
Meslekte Çalışma Süresi		
5 yıl ve daha az	186	59,04
6-10 yıl	95	30,15
11 yıl ve üstü	34	10,78
Öğrenim Durumu		
Üniversite – POMEM	86	27,30
PMYO	78	24,76
Üniversite – PMYO	117	37,14
PMYO–Komiser Yardımcılığı	4	1,26
Polis Akademisi	24	7,61
Polis Okulu – Lisansüstü	6	1,90
Günlük Çalışma Sistemi		
12/12	18	5,71
12/24	110	34,92
12/36	15	4,76
08.00 – 17.00	63	20
Diğer	109	34,60
Evlilik Süresi		
1 – 5 yıl	234	74,28
6 – 10 yıl	64	20,31
11 yıl ve üstü	17	5,39

Tablo 1 incelendiğinde polislerin cinsiyetlerine bakıldığında, 315’den yalnızca 36 tanesi yani yüzde 11,43’ünü kadınlar oluşturmaktadır. Geri kalan % 88,57’luk büyük oranı 279 erkek polis oluşturmaktadır. Bu polislerin 282’si (% 89.52) Polis Memuru, 33’ü (% 10.48)’i ise rütbeli polislerden oluşmaktadır. Polislerin mesleki kıdemleri incelendiğinde polis sayısının, kıdemleriyle ters orantılı olarak değiştiği görülmektedir. % 59.04’lük oranla en büyük bölümü 5 yıl ve daha az meslekte çalışma süresi olanlar oluşturmaktadır. Öğrenim durumunda ise polislerin % 27.30’unun üniversiteye gittikten sonra en az 6 ay süren POMEM kursuyla mesleğe başladığını, % 24.76’sının Polis Meslek Yüksek Okulunu bitirdiğini, % 37.14’ünün hem üniversiteyi bitirdiğini hem de 2 yıl Polis Meslek Yüksek Okulunu bitirdiğini, % 1.26’sının Polis Meslek Yüksek Okulu’ndan mezun olduktan sonra Komiser Yardımcılığını sınavını kazanarak Komiser Yardımcılığı Kursunu tamamladığını, % 7.61’inin liseden sonra 4 yıllık eğitimi içeren Polis Akademisi’ni bitirdiğini, % 1.90’ının herhangi bir Polis Okulundan mezun olduktan sonra Yüksek Lisans ve/veya Doktora eğitimini tamamladığını göstermektedir. Araştırmaya katılan 315 polisin 18’si (% 5.71) 12/12 çalışma sistemi, 110’u (%34.92) 12/24 çalışma sistemi, 15’i (% 4.76) 12/36 çalışma sistemi, 63’ü (% 20) 08.00- 17.00 çalışma sistemi, 109’u (% 34.60) diğer (mesaiye başlama ve bitirme saatleri belirsiz olanlar) günlük çalışma sistemidir.Tabloda polislerin % 74.28’inin 1-5, % 20.31’inin 6-10, % 3.49’unun 11-15, % 0.95’inin 16-20 ve % 0.95’inin 21 yıl ve üzeri sürede evli oldukları da anlaşılmaktadır.

3.3 ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırmada veri toplama araçları olarak araştırmacı tarafından katılımcıların kişisel özelliklerini saptamak amacıyla hazırlanan ‘Kişisel Bilgi Formu’(EK-1), polislerin mesleki tükenmişlik düzeylerini saptamak için ‘Maslach Tükenmişlik Ölçeği’(EK-2) ve evlilik doyum düzeylerini belirlemek amacıyla ‘Evlilik Yaşam Ölçeği’ (EK-3) kullanılmıştır.

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu katılımcılar hakkında sosyo-demografik bilgiler elde etmek için kullanılmıştır. Bu formda katılımcıların cinsiyet, evlilik süresi, çocuk sayısı, rütbe, günlük çalışma sistemi, çalışma süresi, öğrenim durumu, rütbe, algılanan ekonomik düzeyini belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır.

3.3.2 Maslach Tükenmişlik Ölçeği

Araştırmada polislerin algıladıkları tükenmişliği belirlemek için Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen Maslach Tükenmişlik Ölçeği (Maslach Burnout Inventory-MBI) kullanılmıştır. Toplam 22 maddeden oluşan ölçek tükenmişliği Duygusal Tükenme (Emotional Exhaustion), Duyarsızlaşma (Depersonalization) ve Kişisel Başarı Duygusunda Azalma (Personal Accomplishment) olmak üzere üç alt boyutta değerlendirmektedir.

Duygusal Tükenme Alt Ölçeği, kişinin mesleği tarafından tüketilmiş ve aşırı yüklenilmiş olmayı ifade etmektedir. Bu alt ölçekte yorgunluk, bıkkınlık ve duygusal enerjinin azalması ile ilgili 8 madde yer almaktadır. Bunlar 1., 2., 3., 6., 8., 13., 16., ve 20. maddelerdir.

Duyarsızlaşma alt ölçeği, bireyin bakım ve hizmet verdiklerine karşı, duygudan yoksun bir biçimde, bireylerin kendine özgü birer varlık olduklarını dikkate almaksızın davranmalarını tanımlar. Altı maddeden oluşan duyarsızlaşma alt ölçeğinde 5., 10., 11., 15., 21., ve 22. maddeler yer almaktadır.

Kişisel Başarı Duygusunda Azalma alt ölçeği, insanlarla çalışan bir kimsede yeterlilik ve başarıyla üstesinden gelme duygularını tanımlar. Bu ölçek 8 maddeden oluşmakta ve 4., 7., 9., 12., 14., 17., 18. ve 19. maddelerini içermektedir (Çam, 1992).

Ölçekte yer alan kişisel başarı ifadeleri diğerlerinin aksine olumlu ifadelerdir ve bu ifadelerden alınan yüksek puan yüksek kişisel başarıyı ifade etmekte, diğer taraftan tükenmişliğin düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Buna göre duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma alt ölçeklerinden alınan yüksek puanlar ve kişisel başarı alt ölçeğinden alınan düşük puan yüksek düzeyde tükenmişliği ifade

etmektedir. Tükenmişlik düzeyi tek bir puanla değil, alt boyutlardan alınan üç ayrı puanla değerlendirilmektedir (Polatçı, 2007).

Ölçeğin ülkemize uyarlama çalışmaları Ergin (1992) tarafından yapılmıştır. Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin güvenilirliği iki yöntemle incelenmiştir. Bunlardan birincisi, ölçeğin iç tutarlılığının toplam 552 doktor ve hemşireden oluşan gruptan elde edilen verilerle hesaplanmasıdır. Cronbach Alfa katsayıları Duygusal Tükenme için .83, Duyarsızlaşma için .71 ve Kişisel Başarı Duygusunda Azalma için .72'dir. Ölçeğin güvenilirliği test-tekrar test yöntemiyle de incelenmiştir. Bunun için ilk uygulamadan 2-4 hafta sonra 99 kişiye ulaşılmıştır. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin test tekrar test güvenilirlik katsayıları ise sırasıyla .83, .72 ve .67'dir.

Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları Sucuoğlu ve Kuloğlu (1996) tarafından da ilkokul öğretmenleri ile özel eğitim öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri üzerine yapılmış; güvenilirlik çalışması için Cronbach Alfa ve iki yarı tekniği ile iç tutarlık katsayıları hesaplanmış, Duygusal Tükenme için .82, Duyarsızlaşma için .60 ve Kişisel Başarı için .73 bulunmuştur. Benzer şekilde iki yarı tekniği ile hesaplanan güvenilirlik katsayıları da sırasıyla .77, .42 ve .75 olarak hesaplanmıştır.

Bu çalışmaların sonuçlarına dayanılarak Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin güvenilirlik ve geçerliğinin araştırmalarda kullanmak için yeterli düzeyde olduğu ve tükenmişliği ölçmede kullanılabileceği kanısına varılmıştır.

3.3.3 Evlilik Yaşam Ölçeği

Evlilik Yaşamı Ölçeği, Tezer (1986) tarafından, evlilik ilişkisinden sağlanan genel doyum düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek “evlilikten beklentilerimin çoğu gerçekleşti” ve “evliliğimizdeki engellerin aşılamaz olduğunu düşünüyorum” gibi ifadelerin yer aldığı 10 soruluk, 5'li likert tipindeki bir ölçektir. Ölçekteki seçenekler “1= kesinlikle katılmıyorum” ile “5= kesinlikle katılıyorum” arasında yer almaktadır. Bu ölçekten alınabilecek en yüksek puan “50”, en düşük puan ise “10” dur. Ölçekte daha yüksek puan daha fazla evlilik doyumunu göstermektedir.

Ölçeğin geçerliğini belirlemek amacıyla, ölçek evli ve boşanmış bireylere uygulanmış ve grupların ölçekten aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($t= 6.23$, $p<0.01$). Bu bulgu ölçeğin dış ölçüte göre

geçerliğin kanıtı olarak gösterilmiştir. Ayrıca ölçeğin bireylerin sosyal beğenirlik yönelimlerinden etkilenip etkilenmediklerini anlamak için sosyal beğenirliği ölçmek amacıyla geliştirilen “kişisel davranış anketi” puanları ile karşılaştırma yapılmıştır. Sonuçlar “evlilik yaşam ölçeğinin” bireylerin sosyal beğenirlik yönelimlerinden çok az etkilendiğini göstermiştir ($r= 0.21$). Bu bulgu da ölçeğin geçerliğine dolaylı kanıt olarak gösterilmiştir (Tezer, 1986).

Ölçeğin test-tekrar test yöntemi ile belirlenen güvenilirlik katsayısı .85, Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ise erkek grubunda 88, kadın grubunda 91 olarak bulunmuştur. Bu bulgular ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (Tezer, 1986).

Bu araştırmada ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yeniden yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğinin test edilmesinde Test tekrar test güvenilirliği ile Alfa katsayısından (Cronbach Alfa) yararlanılmıştır. Bunun için araştırmanın örnekleminde bulunmayan 50 evli öğretmenden oluşan bir gruba ön-test ve üç hafta sonra son test uygulanmıştır. Örneklem 25 erkek, 25 kadın öğretmenden oluşmaktadır.

Örneklemin yaş ortalaması “38”dir. Örneklemin %24’ü 30 yaşından az, %38’i 31-40 yaş arası, %26’sı 41-50 yaş arası, %12’si 51 yaş ve üzeri bireylerden oluşmaktadır. Ölçeğin test tekrar test yöntemi ile belirlenen güvenilirlik katsayısının 81 olduğu ve ölçeğin test tekrar test güvenilirlik şartını ($r \geq .70$) sağladığı görülmüştür.

Ölçeğin iç tutarlılığının incelenmesi sonrasında $\alpha = .89$ gibi yüksek bir güvenilirlik değeri elde edilmiştir. Örneklem büyüklüğünün 50 gibi düşük bir miktarla sınırlı olmasına rağmen elde edilen yüksek katsayı ölçeğin tutarlılığının göstergesi olarak görülebilir.

Ölçeğin geçerliliği ise ölçüt geçerliği ile ölçülmüştür. Bunun için katılımcılara Çift Uyum Ölçeği (Spanier, 1976) uygulanmış ve elde edilen sonuçlarla Evlilik Yaşam Ölçeğinden elde edilen veriler karşılaştırılmıştır. Korelasyon katsayısı değerlerinin 75 olduğu ve ölçeğin ölçüt geçerliliği şartını sağladığı görülmüştür.

3.4 VERİLERİN TOPLANMASI

Kişisel Bilgi Formu, Maslach Tükenmişlik Ölçeği ve Evlilik Yaşam Ölçeği, Şırnak, Mardin, Diyarbakır ve Iğdır’daki İl Emniyet Müdürlükleri’nin çeşitli birimlerinde

görev yapan, toplam 315 evli polis memurları ve amirlerine uygulanmıştır. Ölçekler gerekli birimlerden izin alındıktan sonra farklı şubelerde uygulanmıştır. Ölçekler gönüllü polislere uygulanmıştır. Katılımcıların ölçekleri incelenmiş, boş bırakılan ve okunmadan işaretlendiği tespit edilen ölçekler analizlere alınmamıştır. Ölçeklerin hepsinin uygulanması yaklaşık 1 ay sürmüştür.

3.5 VERİ ANALİZ TEKNİKLERİ

Mesleki tükenmişlik ve evlilik doyum düzeyleri arasında ne tür bir ilişki (pozitif-negatif) olduğunu tespit etmek amacıyla Pearson Momentler Korelasyon Katsayısına bakılmış ayrıca polislerin mesleki tükenmişlik ve evlilik doyum düzeylerinin cinsiyet ve rütbe açısından anlamlı bir farklılık sergileyip sergilemediğini belirlemek için ise “*t* testi” kullanılmıştır. Mesleki tükenmişlik ve evlilik doyumunun; evlilik süresi, çocuk sayısı, günlük çalışma sistemi, çalışma süresi, öğrenim durumu, algılanan ekonomik düzey gibi değişkenlere bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini tespit etmek amacıyla da tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Yapılan varyans analizleri sonucunda F değerleri hesaplanmış ve gruplar arası farklılıkların kaynağını belirlemek amacıyla ise “Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi” yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın örneklem grubuna ilişkin elde edilen bulgulara ve yoruma yer verilmiştir.

4.1 Polislerin Evlilik Doyumu Ve Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasında Anlamli İlişkiler Olup Olmadığına Yönelik Bulgular Ve Yorum

Polislerin evlilik doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan korelasyon analizinden elde edilen bulgular Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Polislerin Evlilik Doyumu ve Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Tablosu

	Tükenmişlik Düzeyi	Evlilik Doyumu	Duyarsızlaşma	Duygusal Tükenmişlik	Kişisel Başarı
Tükenmişlik Düzeyi	1				
Evlilik Doyumu	-.412**	1			
Duyarsızlaşma	.885**	-.358**	1		
Duygusal Tükenmişlik	.921**	-.401**	.738**	1	
Kişisel Başarı	.220**	-.044*	.066*	-.078*	1

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 2’de araştırmanın örneklem grubunu oluşturan polislerin Tükenmişlik Ölçeği’nden aldıkları puanlar ile Evlilik Doyum Ölçeği’nden aldıkları puanlar ve

Tükenmişlik Ölçeği'nin alt boyutları ile Tükenmişlik Ölçeğinin genel toplam düzeyi ve evlilik yaşam ölçeğinden alınan toplam puanlar arasındaki korelasyonel değerlerin katsayılarına yer verilmiştir. Tükenmişlik Ölçeği ile Evlilik Doyum Ölçeği arasındaki korelasyon Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile incelenmiştir. Polislerin Evlilik Doyum Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile Tükenmişlik Ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki korelasyon katsayısı -0,412 olarak bulunmuştur ($r = -.412, p < .01$). Buna göre polislerin evlilik doyumları arttıkça mesleki tükenmişlikleri azalmaktadır. Ayrıca polislerin Tükenmişlik Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile duyarsızlaşma alt boyutundan aldıkları puanlar arasında .885, duygusal tükenmişlik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında .921 ve kişisel başarı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında .220 korelasyon katsayısı bulunmuş ve pozitif yönde ilişki olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra örneklem grubunun Evlilik Yaşam Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile duyarsızlaşma alt boyutundan aldıkları puanlar arasında -.358, duygusal tükenmişlik alt boyutundan aldıkları puanlar arasında -.401 ve kişisel başarı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında -.044 korelasyon katsayısı bulunmuş ve negatif yönde ilişki olduğu saptanmıştır.

4.2 Araştırmaya Katılan Polislerin Evlilik Doyumu Düzeylerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Evlilik Doyumu düzeyleri açısından erkek ve kadın polisler arasındaki farklılıkların incelenmesinde iki ortalama arasındaki farkın anlamlılık testi olan “t” testi tekniği kullanılmıştır. Araştırmaya katılan polislerin cinsiyetlerine göre ‘Evlilik Yaşam Ölçeğinin’ N sayıları, aritmetik ortalamaları, standart sapmaları ve t testi sonuçları Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. Evlilik Doyumunun Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	Sd	T	p
Evlilik Doyumu	Erkek	279	37,42	7,52	313	-2,26	,024
	Kadın	36	40,36	5,70			

Tablo 3’ de görüldüğü gibi araştırmanın örneklem grubunu oluşturan polislerin cinsiyetlerine ilişkin N, \bar{X} , Std. Sapma ve t testi sonuçları verilmiştir. Tabloya bakıldığında erkek polisler ($\bar{X}=37,42$) ile kadın polisler ($\bar{X}=40,36$) arasındaki farklılık istatistiksel hesaplanmaya göre anlamlı değildir ($t_{(313)}=-2.26$, $p<.01$). Bu sonuca göre polislerin evlilik doyumlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya konmuştur.

4.3 Araştırmaya Katılan Polislerin Evlilik Doyum Düzeylerinin Evlilik Süreleri Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular Ve Yorum

Polislerin evlilik doyumlarının, evlilik sürelerine göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 4 ve tablo 5’de gösterilmektedir.

Tablo 4. Polislerin Evlilik Sürelerine Göre Evlilik Doyum Düzeyi Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları

		N	\bar{X}	Std. Sapma
Evlilik Doyumu	1-5 Yıl	234	37,63	7,59
	6-10 Yıl	64	38,13	7,06
	11 yıl ve üzeri	17	38,11	5,83
	Toplam	315	37,76	7,38

Aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5. Polislerin Evlilik Süresinin Evlilik Doyumları Üzerindeki Etkisine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

		Varyansın Kaynağı	Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	p
Evlilik Doyumu	Gruplar Arası		14.759	2	7,380	,135	,874
	Grup İçi		17099,419	312	54,806		
	Toplam		17114,17	314			

Tablo 4 ve Tablo 5’de polislerin evlilik doyumu düzeylerinin evlilik sürelerine göre N sayıları, ortalamaları, standart sapmaları ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları gösterilmiştir. Polislerin evlilik süreleri ile Evlilik Yaşam Ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda polislerin evlilik yaşam Ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($f_{(312),135}$ $p>0,05$). Bu sonuca göre evlilik süresi evlilik doyumunu anlamlı olarak etkilememektedir.

4.4 Araştırmaya Katılan Polislerin Evlilik Doyum Düzeylerinin Çocuk Sayısı Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular Ve Yorum

Evlilik doyumu düzeyleri açısından çocuk sayıları farklı olan polisler arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 6 ve tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 6. Polislerin Çocuk Sayılarına Göre Evlilik Doyumu Düzeyi Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları

		N	\bar{X}	Std. Sapma
Evlilik Doyumu	0	114	37,66	8,01
	1	130	37,36	7,02
	2 ve üzeri	71	38,63	6,99
	Toplam	315	37,76	7,38

Tablo 7. Polislerin Çocuk Sayısının Evlilik Doyumları Üzerindeki Etkisine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

		Varyansın Kaynağı	Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	p
Evlilik Doyumu	Gruplar Arası		76,033	2	38,017	,696	,499
	Grup İçi		17038,144	312	54,609		
	Toplam		17114,178	314			

Tablo 6 ve Tablo 7’de polislerin evlilik doyumu düzeylerinin sahip oldukları çocuk sayılarına göre N sayıları, ortalamaları, standart sapmaları ile bu değerlere uygulanan

tek yönlü varyans analizi sonuçları gösterilmiştir. Polislerin sahip oldukları çocuk sayıları ile evlilik yaşam ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda polislerin Evlilik Yaşam Ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($f_{(312).696} p>0,05$). Bu sonuca göre araştırmanın örneklem grubunu oluşturan polislerin sahip oldukları çocuk sayısı evlilik doyum düzeylerini etkilememektedir.

4.5 Araştırmaya Katılan Polislerin Evlilik Doyum Düzeylerinin Algılanan Ekonomik Düzey Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular Ve Yorum

Evlilik doyum düzeyleri açısından polislerin algıladıkları ekonomik düzeylerini incelemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 8 ve tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 8. Polislerin Algıladıkları Ekonomik Düzeye Göre Evlilik Doyum Düzeyi Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları

		N	\bar{X}	Std.Sapma
Evlilik Doyumu	Çok iyi	23	38,043	6,765
	Orta	204	38,911	6,941
	Az	48	35,208	6,246
	Hiç	40	34,750	9,534
	Toplam	315	37,755	7,382

Aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Polislerin Algıladıkları Ekonomik Düzeylerinin Evlilik Doyumları Üzerindeki Etkisine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	f	p
Evlilik Doyumu	Gruplar Arası	947,393	3	315,798	6,075	,000
	Grup İçi	16166,785	311	51,983		
	Toplam	17114,178	314			

Tablo 8 ve Tablo 9’da polislerin evlilik doyum düzeylerinin algıladıkları ekonomik düzeylerine göre N sayıları, ortalamaları, standart sapmaları ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları gösterilmiştir. Polislerin algıladıkları ekonomik düzeyleri ile evlilik yaşam ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda polislerin Evlilik Yaşam Ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($f_{(311)} .6,075, p<0,05$). Analiz sonucunda elde edilen bu farkın algıladıkları ekonomik düzeylerinin hangi boyutundan kaynaklandığını belirlemek amacıyla “Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi” yapılmıştır.

Tablo 10. Polislerin Evlilik Yaşam Ölçeğinden Aldıkları Puanların Algılanan Ekonomik Düzeylerine Göre “Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi” Sonuçları

		Ortalama farkı	Standart hata	P
Çok iyi	Orta	-86829	1,58586	,947
	Az	2,83514	1,82842	,409
	Hiç	3,29348	1,88672	,302
Orta	Çok iyi	86829	1,58586	,947
	Az	3,70343	1,15663	,008
	Hiç	4,16176	1,24676	,005
Az	Çok iyi	-2,83514	1,82842	,409
	Orta	-3,70343	1,15663	,008
	Hiç	,45833	1,54356	,991
Hiç	Çok iyi	-3,29348	1,88672	,302
	Orta	-4,16176	1,24676	,005
	Az	-,45833	1,54356	,991

Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda, farklılığın ‘orta düzeyde algılayanlar ($\bar{X} = 38,911$) ile az düzeyde algılayanlar ($\bar{X} = 35,208$)’ ve ‘orta düzeyde algılayanlar ($\bar{X} = 38,911$) ile yetersiz düzeyde algılayanlar ($\bar{X} = 34,750$)’ arasından kaynaklandığı bulunmuştur. Bu sonuca göre kendini ekonomik olarak orta düzeyde algılayan polislerin, kendini düşük ve yetersiz olarak algılayan polislerle göre evlilik doyumları daha yüksektir.

4.6 Araştırmaya Katılan Polislerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan polislerin cinsiyetlerine göre Maslach tükenmişlik ölçeğinin N sayıları, aritmetik ortalamaları, standart sapmaları ve t testi sonuçları Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. Tükenmişlik Düzeyinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	Sd	t	p
Tükenmişlik düzeyi	Erkek	278	55,77	11,28	312	1,65	,012
	Kadın	36	52,36	14,16			

Tablo 11’ de görüldüğü gibi araştırmanın örneklem grubunu oluşturan polislerin cinsiyetlerine ilişkin N, \bar{X} , Std. Sapma ve t testi sonuçları verilmiştir. Tabloya bakıldığında erkek polisler ($\bar{X} = 55,77$) ile kadın polisler ($\bar{X} = 52,36$) arasındaki farklılık istatistiksel hesaplanmaya göre anlamlı değildir ($t_{(312)} = 1,65$, $p > .01$). Bu sonuçlara göre polislerin mesleki tükenmişlikleri cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.

4.7 Araştırmaya Katılan Polislerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Rütbe Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular Ve Yorum

Araştırmaya katılan polislerin rütbelerine göre Maslach tükenmişlik ölçeğinin N sayıları, aritmetik ortalamaları, standart sapmaları ve t testi sonuçları Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. Polislerin Rütbelerine Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeyi Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları

	Rütbe	N	\bar{X}	S	Sd	t	p
Mesleki Tükenmişlik	Polis memuru	281	55,96	11,73	312	2,63	,009
	Amir	33	50,36	9,85			

Tablo 12’ de görüldüğü gibi araştırmanın örneklem grubunu oluşturan polislerin rütbelerine ilişkin N, \bar{X} , Std. Sapma ve t testi sonuçları verilmiştir. Tabloya bakıldığında polis memurları ($\bar{X}=55,96$) ile amir polisler ($\bar{X}=50,36$) arasındaki farklılık istatistiksel hesaplanmaya göre anlamlı bulunmuştur ($t_{(312)}=2,63$, $p<.01$). Bu sonuçlara göre mesleki tükenmişlik düzeyleri açısından polis memurları ile polis amirleri arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmuş ve polis memurlarının amirlerine göre anlamlı düzeyde mesleki tükenmişlik yaşadıkları anlaşılmıştır.

4.8 Araştırmaya Katılan Polislerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Çalışma Süresi Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular Ve Yorum

Mesleki tükenmişlik düzeyleri açısından polislerin rütbelerini incelemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 13 ve tablo 14’de gösterilmektedir.

Tablo 13. Polislerin Çalışma Sürelerine Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeyi Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları

		N	\bar{X}	Std. Sapma
Mesleki Tükenmişlik	5 yıl ve daha az	186	56,9946	11,67973
	6-10 yıl arası	94	54,1383	11,29050
	11 yıl ve üzeri	34	49,9118	10,84426
	Toplam	314	55,3726	11,66894

Aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 14’de sunulmuştur.

Tablo 14. Polislerin Çalışma Sürelerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	f	P
Tükenmişlik düzeyi	Gruplar Arası	1646,472	2	823,236	6,249	,002
	Grup İçi	40972,932	311	131,746		
	Toplam	42619,404	313			

Tablo 13 ve Tablo 14’de polislerin tükenmişlik düzeylerinin çalışma sürelerine göre N sayıları, ortalamaları, standart sapmaları ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları gösterilmiştir. Polislerin çalışma süreleri ile mesleki tükenmişlik ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda polislerin Tükenmişlik Ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($f_{(311)6,249} p<0,05$). Analiz sonucunda elde edilen bu farkın meslekteki çalışma sürelerinin hangi boyutundan kaynaklandığını belirlemek amacıyla “Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi” yapılmıştır.

Tablo 15. Polislerin Tükenmişlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Meslekteki Çalışma Sürelerine Göre “Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi” Sonuçları

		Ortalama Farkı	Standart Hata	P
5 yıl ve daha az	6 – 10 yıl arası	2,85633	1,45254	,122
	11 yıl ve üzeri	7,08286	2,14084	,003
6 – 10 yıl arası	5 yıl ve daha az	-2,85633	1,45254	,122
	11 yıl ve üzeri	4,22653	2,29705	,158
11 yıl ve üzeri	5 yıl ve daha az	-7,08286	2,14084	,003
	6 – 10 yıl arası	-4,22653	2,29705	,158

Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda, farklılığın ‘5 yıl ve daha az olanlar’ ile ‘11 yıl ve üzeri olanlar’ arasından kaynaklandığı bulunmuştur. Bu bulgular polislik mesleğindeki çalışma süresi “5 yıl ve daha az olanlar”ın “11 yıl ve üzeri olanlar”dan daha fazla tükenmişlik yaşadıklarını göstermektedir.

4.9 Araştırmaya Katılan Polislerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Günlük Çalışma Sistemi Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular Ve Yorum

Mesleki tükenmişlik düzeyleri açısından polislerin çalışma sistemlerini incelemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 16 ve tablo 17’de gösterilmektedir.

Tablo 16. Polislerin Günlük Çalışma Sürelerine Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeyi Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları

		N	\bar{X}	Std. Sapma
Mesleki Tükenmişlik	12/12	18	53,277	13,278
	12/24	110	56,609	12,412
	12/36	15	51,866	8,975
	8.00 - 17.00	63	50,079	10,912
	Diğer	108	58,037	10,301
	Toplam	314	55,372	11,668

Aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17. Polislerin Günlük Çalışma Sürelerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Karelerin Toplamı	Df	Karelerin Ortalaması	F	P
Tükenmişlik düzeyi	Gruplar Arası	2963,414	4	740,854	5,773	0.000
	Grup İçi	39655,990	309	128,337		
	Toplam	42619,404	313			

Tablo 16 ve Tablo 17’de polislerin tükenmişlik düzeylerinin günlük çalışma sürelerine göre N sayıları, ortalamaları, standart sapmaları ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları gösterilmiştir. Polislerin günlük çalışma süreleri ile mesleki tükenmişlik ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda polislerin Tükenmişlik Ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($f_{(309)5,773}$ $p<0,01$). Analiz sonucunda elde edilen bu farkın günlük çalışma sürelerinin hangi boyutundan kaynaklandığını belirlemek amacıyla “Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi” yapılmıştır.

Tablo 18. Polislerin Tükenmişlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Günlük Çalışma Sistemine Göre “Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi” Sonuçları

		Ortalama Farkı	Standart Hata	P
12/12	12/24	-3,33131	2,88037	,776
	12/36	1,41111	3,96050	,997
	08_17	3,19841	3,02769	,829
	Diger	-4,75926	2,88411	,467
12/24	12/12	3,33131	2,88037	,776
	12/36	4,74242	3,11809	,550
	08_17	6,52973*	1,78991	,003
	Diger	-1,42795	1,53460	,885
12/36	12/12	-1,41111	3,96050	,997
	12/24	-4,74242	3,11809	,550
	08_17	1,78730	3,25467	,982
	Diger	-6,17037	3,12155	,280
08_17	12/12	-3,19841	3,02769	,829
	12/24	-6,52973*	1,78991	,003
	12/36	-1,78730	3,25467	,982
	Diger	-7,95767*	1,79594	,000
Diger	12/12	4,75926	2,88411	,467
	12/24	1,42795	1,53460	,885
	12/36	6,17037	3,12155	,280
	08_17	7,95767*	1,79594	,000

Yapılan karşılaştırma testi sonucunda çalıştıkları günlük çalışma saatleri “08.00-17.00 (\bar{X} =50,079) ile 12/24 (\bar{X} =56,609)” ve “08.00-17.00 (\bar{X} =50,079) ile diğer (\bar{X} =58,037)” olanlarda anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu bulgulara göre 08.00-17.00 arasında çalışan polislerin mesleki tükenmişlik düzeyi puanlarının, 12 saat çalışıp 24 saat dinlenen (12/24) çalışanlara ve yukarıda sıralanan çalışma sürelerinden farklı olan diğer çalışma sistemlerinde çalışanlara göre daha düşük olduğu görülmüştür.

4.10 Araştırmaya Katılan Polislerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Öğrenim Durumu Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular Ve Yorum

Mesleki tükenmişlik düzeyleri açısından polislerin öğrenim durumlarını incelemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 19 ve tablo 20’de gösterilmektedir.

Tablo 19. Polislerin Öğrenim Durumlarına Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeyi Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları

		N	\bar{X}	Std. Sapma
Mesleki Tükenmişlik	Üniversite-POMEM	86	55,476	11,477
	Polis MYO	78	57,294	12,598
	Üniversite-PMYO	116	55,767	11,174
	PMYO-Kom. Yrd.	4	54,500	9,609
	Polis Akademisi	24	49,750	10,267
	Polis Okulu – Lisansüstü	6	44,333	8,213
	Toplam	314	55,372	11,668

Aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 20’de sunulmuştur.

Tablo 20. Polislerin Öğrenim Durumlarına Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

		Varyansın Kaynağı	Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	f	p
Tükenmişlik düzeyi	Gruplar Arası		1800,184	5	360,037	2,717	,020
	Grup İçi		40819,220	308	132,530		
	Toplam		42619,404	313			

Tablo 19 ve Tablo 20’de polislerin tükenmişlik düzeylerinin öğrenim durumlarına göre N sayıları, ortalamaları, standart sapmaları ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları gösterilmiştir. Polislerin öğrenim durumları ile mesleki tükenmişlik ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda polislerin Tükenmişlik Ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($f_{(308)2,717} p<0,05$). Analiz sonucunda elde edilen bu farkın öğrenim durumlarının hangi boyutundan kaynaklandığını belirlemek amacıyla “Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi” yapılmıştır.

Tablo 21. Polislerin Tükenmişlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Öğrenim Durumlarına Göre “Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi” Sonuçları

		Ortalama Farkı	Standart Hata	P
uni_pomem	pmyo	-1,81813	1,80004	,313
	uni_pmyo	-,29050	1,63815	,859
	pmyo_kom_yard	,97674	5,88842	,868
	polis_akademisi	5,72674*	2,65765	,032
	pol_okul_lisansustu	11,14341*	4,86100	,023
pmyo	uni_pomem	1,81813	1,80004	,313
	uni_pmyo	1,52763	1,68570	,366
	pmyo_kom_yard	2,79487	5,90183	,636
	polis_akademisi	7,54487*	2,68723	,005
	pol_okul_lisansustu	12,96154*	4,87724	,008
uni_pmyo	uni_pomem	,29050	1,63815	,859
	pmyo	-1,52763	1,68570	,366
	pmyo_kom_yard	1,26724	5,85448	,829
	polis_akademisi	6,01724*	2,58158	,020
	pol_okul_lisansustu	11,43391*	4,81984	,018

pmyo_kom_yard	uni_pomem	-,97674	5,88842	,868
	pmyo	-2,79487	5,90183	,636
	uni_pmyo	-1,26724	5,85448	,829
	polis_akademisi	4,75000	6,21728	,445
	pol_okul_lisansustu	10,16667	7,43107	,172
polis_akademisi	uni_pomem	-5,72674*	2,65765	,032
	pmyo	-7,54487*	2,68723	,005
	uni_pmyo	-6,01724*	2,58158	,020
	pmyo_kom_yard	-4,75000	6,21728	,445
	pol_okul_lisansustu	5,41667	5,25456	,303
pol_okul_lisansustu	uni_pomem	-11,14341*	4,86100	,023
	pmyo	-12,96154*	4,87724	,008
	uni_pmyo	-11,43391*	4,81984	,018
	pmyo_kom_yard	-10,16667	7,43107	,172
	polis_akademisi	-5,41667	5,25456	,303

Yapılan karşılaştırma testi sonucunda öğrenim durumları “P.M.Y.O. ($\bar{X}=57,294$) ile Polis Akademisi ($X=49,750$)”, “P.M.Y.O. ($\bar{X}=57,294$) ile Polis Okulu Lisans Üstü (44,333)”, ”üniversite POMEM ($X=55,476$) ile Polis Akademisi ($\bar{X}=49,750$)”, “Üniversite - Polis Meslek Yüksek Okulu ($\bar{X}=55,767$) ile Polis Akademisi ($\bar{X}=49,750$)” ve “Üniversite - Polis Meslek Yüksek Okulu ($\bar{X}=55,767$) ile Polis Okulu Lisans Üstü (44,333)” olanlarda anlamlı bir fark bulunmuştur. Bulgulara göre öğrenim durumu ile mesleki tükenmişlik arasında ters orantılı bir ilişki vardır.

4.11 Araştırmaya Katılan Polislerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Algılanan Ekonomik Düzey Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular Ve Yorum

Mesleki tükenmişlik düzeyleri açısından polislerin algılanan ekonomik düzeylerini incelemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular Tablo 22 ve Tablo 23’de gösterilmektedir.

Tablo 22. Polislerin Algıladıkları Ekonomik Düzeye Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeyi Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları

		N	\bar{X}	Std. Sapma
Mesleki Tükenmişlik	Çok iyi	23	45,782	11,950
	Orta	203	53,896	10,474
	Az	48	59,062	11,044
	Hiç	40	63,950	11,797
	Toplam	314	55,372	11,668

Aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 28’de sunulmuştur.

Tablo 23. Polislerin Algıladıkları Ekonomik Düzeye Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	f	p
Tükenmişlik düzeyi	Gruplar Arası	6153,951	3	2051,317	17,439	,000
	Grup İçi	36465,453	310	117.630		
	Toplam	42619,404	313			

Tablo 22 ve Tablo 23’de polislerin tükenmişlik düzeylerinin algıladıkları ekonomik düzeye göre N sayıları, ortalamaları, standart sapmaları ile bu değerlere uygulanan

tek yönlü varyans analizi sonuçları gösterilmiştir. Polislerin algıladıkları ekonomik düzey ile mesleki tükenmişlik ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda polislerin Tükenmişlik Ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($f_{0,05:3-310:17,439}$, $p < 0,01$). Analiz sonucunda elde edilen bu farkın algıladıkları ekonomik düzeye hangi boyutundan kaynaklandığını belirlemek amacıyla “Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi” yapılmıştır.

Tablo 24. Polislerin Tükenmişlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Algılanan Ekonomik Düzeylerine Göre “Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi” Sonuçları

		Ortalama farkı	Standart hata	P
Çok iyi	Orta	-8,11394*	2,38617	,004
	Az	-13,27989*	2,75046	,000
	Hiç	-18,16739*	2,83816	,000
Orta	Çok iyi	8,11394*	2,38617	,004
	Az	-5,16595*	1,74072	,017
	Hiç	-10,05345*	1,87623	,000
Az	Çok iyi	13,27989*	2,75046	,000
	Orta	5,16595*	1,74072	,017
	Hiç	-4,88750	2,32194	,154
Hiç	Çok iyi	18,16739*	2,83816	,000
	Orta	10,05345*	1,87623	,000
	Az	4,88750	2,32194	,154

Yapılan karşılaştırma testi sonucunda ekonomik düzeyleri her bir boyut birbiri ile ilişkisinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Özellikle ‘ekonomik düzeylerini çok iyi algılayanlarla ($\bar{X}=45,782$), orta derecede algılayanlar ($\bar{X}=53,896$)’ ve ‘orta derecede algılayanlarla ($\bar{X}=53,896$), az derecede algılayanlar ($\bar{X}=59,062$)’ ‘ az

derecede algılayanlarla ($\bar{X}=59,062$), çok iyi derecede algılayanlar ($\bar{X}=45,782$)' arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu bulgulara göre kendini az düzeyde ekonomik düzeyde ulaştığını algılayan polislerin mesleki tükenmişlik düzeyi puanlarının, kendini orta düzeyde ve çok iyi düzeyde ekonomik düzeye ulaştığını algılayanlara göre ve ayrıca kendini orta düzeyde ekonomik düzeye ulaştığını algılayan polislerin mesleki tükenmişlik düzeyi puanlarının, çok iyi düzeyde ekonomik düzeye ulaştığını algılayanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1 SONUÇ VE TARTIŞMA

5.1.1 Polislerin Evlilik Doyumu İle Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasında Negatif Yönde Anlamlı Bir İlişki Olup Olmadığı İle İlgili Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın ilk sorusunda polislerde evlilik doyumu ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasında nasıl bir ilişki olduğu incelenmiştir. Yaşamının önemli bir kısmını işle ilgili görevleri yerine getirmekle geçiren polislerin iş ve evlilik yaşamlarının birbirini etkilemesinin kaçınılmaz olduğu düşünülmektedir. İşyerinde geçirilen zamanla beraber, tamamlanması gereken görev miktarının ve bu görevlerin zorluğunun algılanan mesleki tükenmişliği arttırdığı; mesleki tükenmişliğin artması ise iş ile evlilik yaşamı arasında dengenin kurulamamasına neden olduğuna inanılmaktadır. İş yaşamındaki başarının evlilik yaşamını, evlilik yaşamındaki mutluluğun iş yaşamını olumlu etkilediğine dair bulgular bulunmakla birlikte; mesleki tükenmişliğin artması, evlilik yaşamına ayrılabilen zamanı azaltmakta; işle ilgili stresin evlilik yaşamını olumsuz etkilemesine neden olduğu öngörülmektedir. Evlilik doyumu ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre toplam tükenmişlik ile evlilik doyumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulgulanmıştır. Bulgulara göre mesleki tükenmişlikleri yüksek olan polislerin evlilik doyumları düşük veya evlilik doyumları yüksek olan polislerin mesleki tükenmişlikleri düşük olduğu anlaşılmıştır.

Aynı zamanda bu araştırmada evlilik doyumu ve mesleki tükenmişlik arasında iki yönlü bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Buradan hareketle mesleki tükenmişlik yaşayan kişinin tam anlamıyla evlilik doyumuna ulaşamadığı, evliliğinde doyuma ulaşmayan kişinin de mesleki tükenmişlik yaşadığı söylenebilir. Ayrıca mesleki

tükenmişlik yaşayan kişinin iş doyumuna ulaşamadığı düşüncesinden hareketle, iş doyumunu ile evlilik doyumunu arasında pozitif ilişki olduğu söylenebilir.

Alanyazın incelendiğinde benzer sonuçlara ulaşan araştırmalar olduğu gözlenmiştir. İlk olarak, Tezer (1992) araştırmasında evlilik doyumunu ve iş doyumunu arasındaki ilişkiyi saptamaya yönelik ön bilgiler vermiştir. Bu ilişkinin daha geniş bir örnekleme yeniden test edilmesi ve bu ilişkiye etki edecek öğrenim ve gelir düzeyi, çalışma ve evlilik süreleri vb. bazı demografik değişkenlerin dikkate alınarak incelenmesi için, Tezer (1994) araştırmasında iş ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkiyi amir ve eşle olan çatışmanın sıklığı ve yarattığı gerginlik bazı demografik değişkenler ile eşle çatışmanın sıklığı, çatışmanın yarattığı gerginlik ve bazı demografik değişkenlerle birlikte araştırmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarında iş yerinde amirle daha az çatışma yaşandıkça ve evlilik doyumunu arttıkça, iş doyumunun da arttığı eğilimini ortaya koymuştur. Ödemiş'in (2008) ilköğretim öğretmenlerinin iş tatminleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişkiyi tespit etmeye çalıştığı araştırmasında öğretmenlerin iş tatminleri ile evlilik uyumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Çelik ve Tümkaya (2012), öğretim elemanlarının evlilik uyumu, yaşam doyumlarının iş değişkenleri ile ilişkisini inceledikleri araştırmanın bulgularında; çalışma saatleri çok yüksek olan evli kadın ve erkeklerin zamanlarının çoğunu ev dışında ve iş başında geçirdikleri çalışma saatlerini yarım zamanlı işte çalışarak düşüren bireylerin tam zamanlı çalışan bireylere göre daha fazla evlerine, çocuklarına ve eşlerine zaman ayırabildikleri evlilik uyumlarının ve yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Torun (1995), tükenmişlikle aile yapısı ve sosyal destek ilişkilerini öğretmenler, satış elemanları, laborantlar ve trafik polisleri üzerinde incelediği çalışmasında, duygusal tükenmişlik, canlılık ve katılımın tüm aile yapısı boyutları ile, başkalarına ilginin de ahenkli aile bağları ile ilişkili olduğunu saptamış, duygusal tükenmişlik ve katılım arttıkça da ailedeki olumlu yönlerin azaldığını belirlemiştir. Çapri'nin (2008) sosyo-demografik özellikler, mesleki tükenmişlik, evlilik uyumu, eş desteği, evlilik ve ilişki ile ilgili değişkenlerin evli bireylerin eş tükenmişliğini yordamadaki katkılarını incelediği araştırmasından elde edilen sonuçlarda eş tükenmişliği üzerinde en temel etkiye sahip olan değişkenlerin, evlilik uyumu ve mesleki tükenmişlik olduğu göze çarpmaktadır. Bayan polislerde iş stresinin aile hayatına etkisini araştıran Thompson ve diğerleri (2005), iş stresinin aile yaşantısına duygusal tükenme ve azalmış aile

bağı ve şaşırtıcı bir şekilde azalmış aile içi çatışma olarak yayıldığını göstermiştir. Duygusal tükenme yoluyla iş stresi, aile hayatını olumsuz etkilemektedir. C. K. Çelik (2006), okul yöneticilerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile evlilik doyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenler açısından incelediği araştırmanın sonucunda okul yöneticilerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile evlilik doyum düzeyleri arasında ters yönde güçlü bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Tüm bu gözlenen bulgular ile araştırma sonucunda elde edilen bulgular örtüşmektedir. Literatür taramasında araştırmamızdan farklı sonuçlara ulaşan araştırmaya da rastlanmıştır. Bu araştırma Anar'ın (2011) evli ve çalışan yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rolleri ile evlilik doyumu ve iş doyumu ilişkisini incelediği çalışmadır. Bu çalışmada araştırmaya katılan evli ve çalışan yetişkinlerin evlilik doyumları ve iş doyumları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.2 Evlilik Doyum Düzeyleri Açısından Erkek ve Kadın Polisler Arasında Anlamlı Farklılıklar Olup Olmadığı İle İlgili Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın 2. sorusunda evlilik doyum düzeyleri açısından cinsiyetleri farklı olan polisler arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Bu farklılığı test etmek amacıyla yapılan “t” testi sonucunda, erkek ve kadın polisler arasında evlilik doyum düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu bulgudan hareketle polislerin evlilik doyumlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği söylenebilir. Farklılık çıkmamasının nedeni, kadın polis sayısının çok az olmasından kaynaklanabilir.

Alan yazın incelendiğinde evlilik doyumunun cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını inceleyen araştırmalar mevcuttur. Evlilik doyumunun cinsiyete göre farklılık göstermediği çalışmalar (Acar, 1998; Algaç ve Çatay, 2007; Anar, 2011; Berk, 2009; Curun, 2006; C. K. Çelik, 2006; M. Çelik, 2006; Çelik ve Tümkaya, 2012; Günay, 2007; Güven, 2005; Güven ve Sevim, 2007; Hamamcı, 2005; Soyer, 2006; Tezer, 1992; Tufan Çetin, 2010; Yaşın Dökmen ve Tokgöz, 2002) araştırmamızdaki bulgu ile tutarlıdır.

Evlilik doyumu konusunda yapılmış bazı araştırmalarda ise evlilik ilişkisinden kadın ve erkeğin aynı oranda doyum ve yarar sağlamadıkları ortaya çıkmıştır. Bu araştırmaların çoğunda evlilik, erkekler için kadınlara oranla daha yararlı ve önemli

bir ilişki olarak saptanmıştır. Cinsiyete göre evli bireylerin evlilik doyumu düzeylerine ilişkin anlamlı bulunduğu ve erkekler lehine anlamlı fark olduğu anlaşılan bazı araştırmalar Çağ (2011), Gökmen (2001) ve Üncü (2007)'nin çalışmalarıdır. Bu sonucun nedenleri araştırıldığında, erkeklerin kadınlara göre evlilikleri farklı algılamaları ortaya çıkmaktadır. Ayrıca evdeki işlerin ve ev sorumluluğunun kadınlara yüklenmesi, çalışan kadınların çifte yükü, erkelerin ev işinde kadınlara yardımcı olmamaları ve eşlerine duygusal destek sağlayamamaları kadınların daha az evlilik doyumu yaşamalarına neden olan etkenlerdir (Hortaçsu, 1991). Kessler (1985) ise ilişkide bir eşin işini kaybetmesiyle depresiflik ve ilişkiden alınan doyumun azalmasını eş desteği, zaman yapısı, finansal yapılar, evliliğin egemenlik ve cinsiyet noktaları gibi değişkenlerin değiştirebileceğini öngörmektedir.

5.1.3 Evlilik Doyum Düzeyleri Açısından Evlilik Süreleri Farklı Olan Polisler Arasında Anlamlı Farklılık Olup Olmadığı ile İlgili Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın 3. sorusunda evlilik doyumu düzeyleri açısından evlilik süreleri farklı olan polisler arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Evlilik süreleri farklı olan polislerin toplam evlilik doyumu düzeyleri açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, polislerin toplam evlilik doyumu puan ortalamaları arasında istatistik olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Buna göre evlilik doyumunun evlilik süresine göre farklılaşmadığı söylenebilir. Evlilikte yaşanan problemler evliliğin hem ilk yıllarında, hem de daha sonraki yıllar da ortaya çıkabilmektedir. İlk yılın evlilikler için çok tehlikeli olması, daha çok iki insanın aynı evde yaşamasından kaynaklanan fiziksel sorunlarla ilgilidir. İlk yıllarda evlilik daha önce hep duyulan ama ilk kez uygulanmaya başlanılan bir alandır. Sonraki yıllarda ise genellikle ilk günlerin heyecanı devam etmeyerek, hayat monotonlaşmaktadır. Ancak eşler evliliğin farklı dönemlerinde, güzel paylaşımlar olacağını bilerek, yaşanan zamanın güzelliklerini görebilirse ve problemlerini sağlıklı iletişim kurarak çözebilirlerse evlilik doyumu, zamana göre değişmez ve her daim sürer. Alan yazın incelendiğinde evlilik doyumunun evlilik süresi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen araştırmalar mevcuttur. M. Çelik (2006) de araştırmamızdaki gibi, evlilik yılının evlilik doyumunu farklılaştırmadığını belirtmiştir. Fışıloğlu'nun (1992) çalışmasında da bu araştırmanın sonucu ile örtüşen bulguya ulaşılarak, evlilik süreleri ile evlilik doyumunu arasında anlamlı bir ilişki

bulunmamıştır. Anderson, Russel ve Schumm (1983), evlilik doyumunun evliliğin ilk yıllarında düşük olduğu, evlilik süresi ilerleyip çocuklar evden ayrıldıktan sonra yükseldiği şeklinde bulgular elde etmişlerdir. Spainer ve diğerleri (1975) de benzer sonuç bulmuşlardır. Bu araştırmalardan farklı bulguları içeren bir araştırma MacDermid ve diğerlerinin (1990) evlilik doyumu üzerine yaptıkları, partnerlerin evlilik arifesindeki doyumlarının daha yüksek olduğunu fakat düğünden sonra bunun istikrarlı bir düşüşe geçtiğini göstermiş oldukları çalışmadır. Turan (1997) ise çalışmasında, evlilik süresinin erkekler için anlamlı, kadınlar için anlamlı olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

5.1.4 Evlilik Doyum Düzeyleri Açısından Çocuk Sayısı Farklı Olan Polisler Arasında Anlamlı Farklılık Olup Olmadığı ile İlgili Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın 4. sorusunda evlilik doyum düzeyleri açısından çocuk sayıları farklı olan polisler arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Çocuk sayıları farklı olan polislerin evlilik doyum düzeyleri açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, polislerin evlilik doyum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Birçok araştırmaya göre çocuk sayısı evlilikteki duygusal bağı güçlendiren veya azaltan önemli bir faktör değildir. Çocuklar, küçük yaşta evlilikte istikrarı artırabilirken diğer yandan da evlilikte kaliteyi düşürmek gibi çelişkili bir etkiye de sahip olabilirler. Ebeveynliğe geçiş sürecindeki çiftlerin %40 ila %70'nin evlilik kalitelerinde düşüş yaşadığı, evlilik sorunlarının arttığı, erkeklerin geri ekilme eğilimine girdiği, evlilikte konuşma ve cinselliğin azaldığı ancak bebek ile olan eğlence ve zevkte artış görüldüğü belirtilmektedir (Gottman ve Notarius, 2002). Callan (1984), yaşları, eğitim düzeyleri ve evlilik süreleri aynı olan, çocuğu olmayan 50 çift ve çocuğu olan 41 çift ile yürüttüğü araştırmada, çocuksuz çiftlerin çocuk sorumluluğu olmaması nedeniyle birlikte plan yapmaya ve konuşmaya daha çok vakitleri olduğunu, ancak evlilik doyumu açısından çocuklu eşlerin çocuksuzlara göre evlilik doyumlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bu araştırmadan hareketle çocuk sahibi olmak, her ne kadar aşırı sorumlulukları beraberinde getirirse de çocuk sahibi olan bireylerin birbirlerini destekler şekilde davranmaları, hem çocuk bakımında hem de çocukların eğitimlerinde eşit sorumluluklara sahip olmaları,

evliliklerindeki doyumunu arttıradabilmektedir diyebiliriz. Araştırmamızı destekleyen araştırmalardan biri M. Çelik'in (2006) çocuk sayılarına göre evlilik doyumları arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaştığı çalışmadır. Benzer şekilde Çağ (2011) da çocuk sayısı değişkenine göre evli bireylerin evlilik doyumu düzeyleri arasında manidar fark bulamamıştır. Bu araştırmaların aksine, Twenge ve diğerleri (2003) evli çiftlerle yaptıkları araştırmalarında, ebeveyn olan çiftlerin evlilik doyumunun çocuk sahibi olmayanlara göre daha düşük olduğunu ve aynı zamanda daha az çocuğa sahip olan ebeveynlerin evlilik doyumunun daha çok çocuğu olan ebeveynlerden yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu sonuçta partnerlerin birbirleri ile daha çok ve kaliteli vakit geçirmelerinin etki ettiğini söyleyebiliriz. Benzer bulgular içeren bir diğer araştırma da Gorchoff ve diğerlerinin (2008), orta yaşta (43 ve 61 yaşları arasında) kadınlarla yaptıkları araştırmada, evlilik doyumunun çocuklar evden ayrıldıktan sonra arttığını gösterdiği çalışmadır. Çocuğun evlilik üzerindeki etkisi ile ilgili farklı açıklamalar söz konusudur. Bazı görüşler çocuğun evliliğe olumlu etkisi olduğunu belirtirken, bazı görüşler ise çocuğun evliliğe olumsuz etkisi olduğunu belirtmektedir.

5.1.5 Evlilik Doyum Düzeyleri Açısından Ekonomik Düzey Algıları Farklı Olan Polisler Arasında Anlamlı Farklılıklar Olup Olmadığı ile İlgili Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın 5. sorusunda evlilik doyum düzeyleri açısından ekonomik düzey algıları farklı olan polisler arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Ekonomik düzey algıları farklı olan polislerin evlilik doyum düzeyleri açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, polislerin evlilik doyum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Araştırmanın bulgularında kendini orta ekonomik düzeye ulaştığını algılayan polislerin evlilik doyum düzeyi puanlarının, kendini az ekonomik düzeye ulaştığını algılayan ve ekonomik olarak yetersiz algılayanlara göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmamızın sonuçlarından yola çıktığımızda, eşler aileye ekonomik destek sağlayacak kadar bir gelire sahip değillerse ve bununla başa çıkma konusunda zayıflarsa evlilikleri sağlıksızlaşabilmektedir. Böyle bir durumda da evlilik doyumları azalabilmektedir.

Evliliklerin sağlıklı ilerlemesinde eşlerin sağladıkları kazancın önemli bir etkisi tabii ki olmaktadır. Gelirin artması ya da azalması durumuna göre evli bireylerin evlilik doyumu düzeylerinde anlamlı değişiklikler meydana gelmektedir. Gelir düzeyinin değişiminden ziyade, var olan ekonomik durumun algılanma biçimi, evlilik doyumu üzerinde asıl etkindir denebilir. Kısacası algılanan ekonomik düzey polislerin ve eşlerinin evlilik doyumlarında belirleyici bir unsurdur.

İlgili alan yazın incelendiğinde araştırmanın bulgularıyla örtüşen çalışmalara rastlanılmıştır. Karney ve Bradbury'e (1995) göre evlilikte doyumun olmaması ilişkideki bedellerden biri olan ekonomik problemler ile bağlantılıdır. Yıldırım (1992) evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen etmenleri incelediği araştırmasında sosyo-ekonomik kategoride ele alınan ailenin eslerce algılanan sosyo-ekonomik düzeyi, ailenin aylık gelirin yeterlilik derecesi, mesleki durum, eşlerin ailenin aylık gelirene katkı derecesi, öğrenim düzeyi ve yaptığı işten memnuniyet değişkenlerinin evli bireylerin uyum düzeyleri üzerinde önemli düzeyde etkili olduğunu bulmuştur. Buna karşın bazı araştırmacılar ise sosyo-ekonomik durum ve evlilik kalitesi arasında bir ilişki bulmamıştır. Acar (1998), Ankara'daki sosyal hizmet kuruluşlarında çalışan üniversite mezunu evli personelin evlilik doyum düzeylerine yönelik yaptığı çalışmada algılanan ekonomik durum ile evlilik doyum puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulamamıştır. Aynı şekilde Anar (2011) ekonomik durum ile evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark bulamamıştır. Çağ (2011) da ailenin ortalama aylık geliri, değişkenine göre evli bireylerin evlilik doyum düzeyleri arasında manidar fark bulamamıştır. Ona göre evli bireylerin aylık ortalama gelir düzeyleri ne olursa olsun evliliklerinden her zaman doyum alabileceklerdir.

5.1.6 Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Erkek ve Kadın Polisler Arasında Anlamlı Farklılıklar Olup Olmadığı ile İlgili Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın 6. sorusunda mesleki tükenmişlik düzeyleri açısından cinsiyetleri farklı olan polisler arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Bu farklılığı test etmek amacıyla yapılan "t" testi sonucunda, erkek ve kadın polisler arasında mesleki tükenmişlik düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu bulguya göre polislerin mesleki tükenmişliklerinin cinsiyete göre anlamlı bir

farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Tükenmişlikle ilgili çalışmalarda cinsiyet çok iyi bir gösterge olarak görülmemekle birlikte, bazı araştırmalarda kadınlarda, bazılarında erkeklerde daha sık tükenmişlik sendromu görüldüğü sonucuna varılmış, bazı araştırmalarda ise cinsiyetin tükenmişlik üzerinde anlamlı etkisi bulunamamıştır.

Alanyazın incelemesi sonucunda da mesleki tükenmişlik düzeyleri açısından cinsiyet farklılıklarını inceleyen araştırmalardan elde edilen bulguların tutarsızlık gösterdiği söylenebilir. Yapılan araştırmalarda mesleki tükenmişliğin cinsiyete göre değiştiğini (Şanlı, 2006; Tezer, 1994; Torun, 1996) ortaya koyan araştırmalar olduğu gibi, değişmediğini (Anar, 2011; Azizoğlu ve Özyer, 2009; Çakır, 2004; C. K. Çelik, 2006; Okyay, 2009; Sertçe, 2002; Soysal, 2010) ortaya koyan çalışmalara da ulaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında araştırmamızın sonucundan elde edilen bulgular ile önceki çalışmalardan elde edilen bulguların büyük çoğunluğu birbiriyile örtüşmektedir. Polislerin mesleki tükenmişlerinde cinsiyete göre farklılaşma olmamasının, kadın polislerin sayısının çok az olmasından kaynaklanması da mümkündür. Ayrıca bu sonuç, Emniyet kurumu içerisindeki zorlu faktörlerin kadın ve erkek polisleri benzer ölçüde etkilediğinin göstergesi de olabilir.

Polislerde tükenmişlik düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre incelendiği araştırmalarda, kadın polislerin tükenmişlik düzeyleri ortalamaları genel olarak erkek polislerden fazla çıksa da bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı anlaşılan araştırmalar da mevcuttur (Gençdoğan ve Uzun, 2003; Gündüz ve diğerleri, 2007) Tükenmişlik araştırmalarında genellikle kadınların erkeklerden daha fazla tükendikleri sonucuna ulaşılmasının nedeni kadınların cinsiyetlerinden kaynaklanan iç güdülerini nedeniyle karşılarındaki insanları daha fazla gözetmeleri ve önem vermelerinden dolayı olabilir (Ergin, 1992).

5.1.7 Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Rütbesi Farklı Olan Polisler Arasında Anlamlı Farklılık Olup Olmadığı ile İlgili Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın 7. sorusunda mesleki tükenmişlik düzeyleri açısından rütbeleri farklı olan polisler arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir Bu farklılığı test etmek amacıyla yapılan “t” testi sonucunda polislerin toplam mesleki tükenmişlik puan ortalamaları arasında farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu sonuçlara göre mesleki tükenmişlik düzeyleri açısından polis

memurları ile polis amirleri arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmuş ve polis memurları amirlerine göre anlamlı düzeyde mesleki tükenmişlik yaşamaktadırlar. Araştırmanın sonucundan hareketle üst kademe yönetici grubu oluşturan polis amirlerinin mesleki algısının daha iyi olduğu, bu algının oluşmasında ise hiyerarşik yapı içerisinde sahip olduğu statü ve imkânların daha fazla olmasının etki ettiği söylenebilir. Bu sonucun ortaya çıkmasında bir diğer önemli etken ise rütbeli personelinin eğitimleri olabilir. Polislerin eğitim durumları değişkeninin bulgularının tartışıldığı kısımda da görüleceği üzere özellikle polis yöneticileri gerek meslek öncesi gerekse meslek içerisinde kaliteli ve uzun süreli eğitimlerden geçmektedirler. Bu eğitimler esnasında özellikle yöneticilik bağlamında da eğitimler almaktadırlar. İyi bir yöneticide bulunması gereken temel zihinsel ve fiziksel donanımlar bu eğitimler sırasında sıklıkla vurgulanmakta ve psikolojik boyutu ele alınmaktadır. Bu tür donanımlarla meslek yaşantısına başlayan polis amirlerinin tükenmişliğe neden olabilecek etkenlerle daha öncesinden baş etmesi polis memurlarına göre daha az düzeyde tükenmişlik yaşamalarında etken bir rol oynamaktadır (Kaya, 2010).

Alanyazında bizim araştırma sonucuyla benzer nitelikte olan mevcut araştırmalar olduğu görülmektedir: Bunlardan biri Yiğit ve diğerlerinin (2011) rütbe değişkenine göre iş ve yaşam doyumlarının anlamlı düzeyde farklılaştığını ortaya koydukları çalışmadır. Sertçe (2002) ise polislerle ilgili araştırmasında ast rütbede olanların üst rütbelere göre daha az doyum yaşadıklarını saptamıştır. Araştırmada en az doyumunu Komiser Yardımcılarının yaşadığını, en fazla doyumunu ise Emniyet Müdürlerinin yaşadığı görülmüştür. Fosam ve diğerleri (1998) de benzer şekilde rütbeli polislerin iş tatminlerinin normal memurlardan daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Gaines ve Jermier'in (1983) araştırmasına göre polislerin duygusal tükenmişliğine göre farklılık gösteren en etkili değişken, meslekte ilerleme imkanlarıdır. Murat (2003) da unvanlarına ve mesleği yapıyor olma nedenlerine göre emniyet görevlileri arasında duygusal ve kişisel başarı şeklindeki tükenmişlik puanları arasında anlamlı fark saptamıştır. Ancak literatür incelendiğinde rütbe değişkenine göre tükenmişlik durumlarının değişmediğini ortaya koyan araştırmalara da rastlanılmıştır. Şanlı (2006) rütbe açısından tükenmişlik düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı fark saptamamıştır. Çakır (2004) da polislerin tükenmişliğine neden olabilecek iç ve dış denetim odakları açısından cinsiyet, medeni durum ve rütbe değişkenleri düzeyinde ilişkinin olmadığını bulgulamıştır. Bir diğer araştırmada, Soysal (2010) mesleki

tükenmişlik düzeylerinin rütbe değişkenine göre anlamlı bir farklılığa neden olmadığını göstermektedir.

5.1.8. Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Çalışma Süresi Farklı Olan Polisler Arasında Anlamlı Farklılık Olup Olmadığı ile İlgili Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın 8. sorusunda mesleki tükenmişlik düzeyleri açısından meslekte çalışma süreleri farklı olan polisler arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan varyans analizi sonucunda çalışma süresinin tükenmişlik düzeyini farklılaştırdığı görülmektedir. Bulgularda 5 yıl ve daha az çalışan polislerin tükenmişlik puanlarının 11 yıl ve üzeri çalışma süresine sahip polislerle göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tükenmişlik, işine büyük bir heyecanla yeni başlayanlarda daha fazla görülmektedir. Edelwich modeline göre, büyük umutlarla mesleğe başlama ve beklenti düzeyinde umutlarının karşılanmamış olması, zamanla çalışanlarda tükenmişliğe neden olmaktadır (Çam, 1989). Bu düşüncüyü destekleyen araştırmalar da mevcuttur. Bu araştırmalardan birinde 1-10 yıl arasında görev yapan polislerin 11 yıl ve daha fazla görev yapan polislerle göre kişisel başarı duygularında azalma düzeyinin daha fazla olduğu saptanmıştır (Soysal, 2010). Çalışma süresinin iş doyumuyla negatif ilişkisini ortaya koyan bir araştırma da Fosam ve diğerlerinin (1998) meslekte 2 yıldan daha uzun süre polislik yapanlara göre 2 yıldan az süredir çalışanların daha fazla iş tatmini elde ettiklerini belirlemiş oldukları çalışmadır. Bu araştırma bulgularına benzer sonuçlar bulan Şanlı (2006), mesleki kıdem açısından duyarsızlaşma ve kişisel başarı duygusunda azalma düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı fark saptamıştır. 5 yıl ve daha az mesleki kıdeme sahip olanların 5 yıldan daha fazla çalışanlara göre kişisel başarı duygusunda azalma yaşadığı ve duyarsızlaşma düzeyinin 11-15 yıl arası mesleki kıdeme sahip olana göre daha fazla olduğunu belirlemiştir.

Alan yazın incelendiğinde mesleki tükenmişlik ile çalışma süresi arasındaki ilişkiyi inceleyen yurtiçi ya da yurtdışında başka çalışmalara da ulaşılmıştır. Sağlam Arı ve Çına Bal'a (2008) göre çalışma süresi tükenmişliği etkileyen bir değişkendir. Torun (1995) çalışma süresinin duygusal tükenmede etkili olduğu sonucuna varmıştır. Azizoğlu ve Özyer (2010) ise araştırmasında çalışma hayatında geçirilen süre

uzadıkça tükenmişlik seviyesinin de arttığı sonucuna varmıştır. Burke'nin (1989) polislerin iş yaşantısı ve doyumunun mesleki dönemle ilişkisini incelediği çalışmasında, meslek dönemleri bir yıldan az, 1-5 yıl, 6-15 yıl, 16-25 yıl ve 25 yıl üstü olmak üzere 5 döneme ayırmış, 6-15 yıl hizmet veren polislerde iş ortamını daha fazla olumsuz buldukları ve iş ile aile çatışmasını daha fazla yaşadıkları ve iş doyumlarının daha az olduğu gözlenmiştir. Literatür taramasında çalışma süresi değişkeni ile mesleki tükenmişlik arasındaki farklılıkların anlamlı olmadığı sonucuna ulaşan araştırmalara da rastlanılmaktadır. Çalışma süresi ile ne yaşam tatmini ne de iş tatmini arasındaki farklılıkların anlamlı olmadığı sonucuna Baştemur (2006) ulaşmıştır. Akçamete ve diğerleri (2001), görev süresinin tükenmişlik düzeylerinde farklılaşmaya neden olmadığını bulmuştur. Benzer şekilde Gaines ve Jermier (1983) de polislerin mesleki kıdemlerinin duygusal tükenmişlik düzeyleri üzerinde anlamlı bir farkın olmadığını saptamıştır. Meslekte hizmet sürelerine göre iş doyumlarının farklılık gösterdiği ancak meslekte hizmet süresine göre duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve kişisel başarı duygusunda azalma düzeyleri arasında anlamlı farklılık saptanmadığı bir diğer çalışma ise Okyay'ın (2009) araştırmasıdır.

5.1.9 Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Günlük Çalışma Sistemi Farklı Olan Polisler Arasında Anlamlı Farklılık Olup Olmadığı ile İlgili Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın 9. sorusunda mesleki tükenmişlik düzeyleri açısından çalışma sistemleri farklı olan polisler arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Günlük çalışma sistemleri farklı olan polislerin toplam mesleki tükenmişlik düzeyleri açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, polislerin toplam mesleki tükenmişlik puan ortalamaları arasında istatistik olarak anlamlı fark bulunmuştur. Bulgulara göre 08.00 – 17.00 arasında çalışan polislerin mesleki tükenmişlik düzeyi puanlarının, 12 saat çalışıp 24 saat dinlenen (12/24) çalışanlara ve diğer çalışma sistemlerinde çalışanlara göre daha düşük olduğu görülmüştür.

08.00-17.00 günlük çalışma sisteminde çalışanların günlük yaşamlarının düzenli olması, görevlerinin tamamen bürokratik işlemlerle sınırlı olan ve insanlarla işi gereği yüz yüze gelmesi söz konusu olmayan işlerden oluşması, mesleki

tükenmişliğin az olmasına etken olabilir. 12/24 şeklinde çalışanlarda bir gündüz bir gece gelinmesinden dolayı günlük yaşamın düzensiz olması ve çalışma saatinin fazla olması tükenmişlik yaşamalarına, vatandaşlarla daha fazla karşılaşmaları, düzensiz çalışma saati ise duyarsızlık yaşamalarına neden olabilir. İşin ne zaman biteceğini ve ne zaman çağırılacaklarını bilmemeleri, günlük yaşamın düzensizliği ve aile yaşamının düzensizliği gibi nedenler de etkili olabilir (Şanlı, 2006). Bu durum 12/12, 12/24, 12/36, 8.00 - 17.00 dışında, herhangi bir düzeni olamayan diğer çalışma sistemlerinde çalışanlar için de geçerlidir. Aşırı yoğun çalışma personel üzerinde ciddi bir stres yükü oluşturur. Hata yapma endişesi, yoğunluğun getireceği dikkat dağınıklığı belki acelecilik gibi nedenlerle sonunda hata yapılır. Hata, azarlanmayı ve cezayı, azarlanma ve ceza da yeniden hatayı davet eder. Aşırı çalışmanın ne olduğunu ve nasıl olduğunu belirlemek önemlidir. Elbette görev gereği bazen fazla çalışmak gerekecektir. Ani gelişen olayların kendi seyrine bırakılması söz konusu olamaz. Ancak yoğun ve uzun süreli çalışma sonunda olumlu geri bildirim mesleki doyum için önemlidir. Çok yoğun yada düzensiz çalışan polislerin yaşadıkları gibi uzun ve süresi öngörülemeyen bir çalışma ya da nedeni ve süresi bilinmeden yapılan bir bekleme, çalışanlarda tatmin duygusu yaratmadığı gibi araştırmada da görüldüğü üzere mesleki tükenmişliğe zemin de oluşturabilmektedir.

Alan yazın incelemesinin sonucunda bizim araştırmamızla kısmen aynı sonuçlara ulaşan Şanlı (2006) günlük çalışma sistemi açısından duyarsızlaşma ve iş doyumunu düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı fark saptamıştır. Günlük çalışma sistemi 08.00-17.00 arası çalışanların düzensiz çalışanlara göre daha az duyarsızlaşma yaşadıklarını, iş doyum düzeylerinin ise 12/24 çalışanlara göre daha fazla olduğunu belirlemiştir. Soysal (2010) da benzer şekilde 12/24 çalışma sisteminde görev yapan polislerin diğer çalışma sisteminde görev yapan polislere göre daha fazla duygusal tükenme yaşadıklarını saptamıştır. Ayrıyeten 3+1 sistemine göre çalışanların diğer çalışma sistemine göre görev yapan polislere göre daha fazla duyarsızlaşma yaşadıklarını tespit etmiştir. Gündüz ve diğerleri (2007) polislerin ortalama çalışma saatleri ile tükenmişlik ve psikolojik belirti düzeylerini ele alarak, haftada 60-80 saat görev yapan polislerin duygusal tükenmişliklerinin diğer gruptaki polislerden daha fazla olduğunu bulmuştur. Baştemur (2006) ise Kayseri Emniyet Müdürlüğünde çalışan polisler üzerindeki çalışmada çalışma sistemi ile hem iş tatmini hem de yaşam tatmini farklılıklarının anlamlı olduğunu görmüştür. Sonuç

olarak literatürdeki çalışma sistemi ve tükenmişlik üzerinde yapılan araştırmaların araştırmamızda ortaya koyduğumuz çalışma sistemi ve tükenmişlik arasında pozitif bir ilişki olduğu bulgusunu destekler nitelikte olduğu söylenebilir

5.1.10 Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Öğrenim Durumları Farklı Olan Polisler Arasında Anlamlı Farklılık Olup Olmadığı ile İlgili Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın 10. sorusunda mesleki tükenmişlik düzeyleri açısından öğrenim durumları farklı olan polisler arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan varyans analizi sonuçlarına göre polislerin mesleki tükenmişlikleri öğrenim durumlarına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir. Bulgulara göre öğrenim durumu ile mesleki tükenmişlik ilişkisi ters orantılıdır. Herhangi bir polis okulundan mezun olup lisansüstü eğitim alan polislerin en az tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. Herhangi bir üniversite mezunu olup altı aylık kursla polis olanların ya da Polis Meslek Yüksek Okulundan mezun olup herhangi bir üniversite okusa dahi mesleki tükenmişlik düzeyi puanlarının, Polis Akademisinden mezun olan polisler göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun sebeplerini araştırdığımızda birkaç neden göze çarpmaktadır. 4 yıllık bir eğitim öngören Polis Akademisini başarıyla bitirenler Emniyet Teşkilatının orta ve üst kademe yöneticilerini yetiştirmek üzere Komiser yardımcısı rütbesi ile amir olarak başlarken, Polis Meslek Yüksek Okullarından mezun olanlar ya da alandışı herhangi bir fakülte bitirip altı aylık polis mesleki eğitim kursuyla (POMEM) polis olanlar ise polis memuru olarak işe başlamaktadırlar. Yani rütbe alarak meslekte ilerleme olanaklarına sahip olmakla birlikte maaş, taltif gibi avantajlar da polis akademisini bitirenlerde, Polis Meslek Yüksek Okulunu bitirenlere ya da POMEM kursuyla polis olanlara göre daha fazla olduğu için tükenmişlik düzeyinin daha düşük çıkması normaldir. Polislik bir disiplin, otorite ve sertlik mesleğidir. Polis memurları kendisinden üst sınıf veya rütbede olan herkese itaat etmek zorundadır. Yıllardır Polis Akademisi ve Polis Kolejlere hariç diğer eğitim kurumlarından mezun polislerin teşkilat içerisinde dışlandığını, çalıştıkları kurumlarda pasif görevle görevlendirildiğini düşünen teşkilat mensupları vardır. Dolayısıyla polis memurlarının mesleki eğitim gördüğü Polis Meslek Yüksek Okullarından mezun olan polisler, model olarak, teşkilata küskün, tükenmişlik yaşayan meslektaşlarından

öğrendikleri bilgi ve edindikleri tutumlarla görevlerine başlamaktadırlar. Bu da teşkilat içerisinde isteksiz bireylerin sayısını artırırken karşılaşılan sorunla baş etmede yetersiz bilgi donanımı ile kendine güveni olmayan bireylerin var olmasına neden olabilmektedir (Çakır, 2006). Ayrıca 4 yıllık bir eğitim veren Polis Akademisinin mezunlarının büyük çoğunluğunun, Polis Akademisinin öncesinde 4 yıl boyunca Polis Kolejinde eğitim almaları da, mesleğe başlamadan önce iş disiplinini öğrenmeleri açısından önemli bir zamandır. Tüm bu nedenler tükenmişliğe etki eden bir faktörlerdir diyebiliriz.

Alan yazın incelemesinde Soysal (2010), çalışmasında bağımsız değişken olan öğrenim durumuna göre polislerin tükenmişlik düzeylerini istatistiksel olarak analiz ettiğinde, değişkenin anlamlı farklılığa sahip olduğunu belirlemiştir. Yiğit ve diğerleri (2011), eğitim düzeyi değişkenine göre iş ve yaşam doyumlarının anlamlı düzeyde farklılaştığını bulmuştur. Baştemur (2006) ise Polis Akademisi mezuniyeti ile iş tatmini değişkenleri arasındaki farklılıkları anlamlı bulmuş, yaşam tatmini değişkenleri ile arasındaki farklılığın ise anlamlı olmadığını saptamıştır. Öğrenim durumunun, iş doyumunu yordadığını ortaya koyan bir diğer araştırma da Tezer'in (1994) çalışmasıdır. Bu araştırmaların aksine Şeker ve Zırhlıoğlu (2009) eğitim durumu ile iş doyumunu arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Benzer şekilde Şanlı (2006) da polislerin öğrenim durumlarına göre tükenmişlik ve iş doyumunu düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı fark saptamamıştır. Ona göre bunun sebebi polislerin alt kademesini oluşturan polis memurlarının çoğunluğunun Açık Öğretim Fakültelerinde okuyarak yüksek öğrenimlerini bitirmeleri ve bunlardan Komiser Yardımcılığı sınavında başarı gösterenlerin rütbe alması, sürekli olarak Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından hizmet içi kursların düzenlenmesi gibi nedenler öğrenim durumu değişkeni açısından bir fark çıkmamasında etkendir.

5.1.11 Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Ekonomik Düzey Algıları Farklı Olan Polisler Arasında Anlamlı Farklılıklar Olup Olmadığı ile İlgili Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın 11. sorusunda mesleki tükenmişlik düzeyleri açısından ekonomik düzey algıları farklı olan polisler arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan varyans analizi sonuçlarına göre polislerin mesleki

tükenmişlikleri ekonomik düzey algılarına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir. Bulgulara göre kendini az ekonomik düzeye ulaştığını algılayan polislerin mesleki tükenmişlik düzeyi puanlarının, kendini orta düzeye ve çok iyi ekonomik düzeye ulaştığını algılayanlara göre ve ayrıca kendini orta ekonomik düzeye ulaştığını algılayan polislerin mesleki tükenmişlik düzeyi puanlarının, çok iyi düzeyde ekonomik düzeye ulaştığını algılayanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Yani mesleki tükenmişlik ile algılanan ekonomik düzeyin birbiriyle ters orantılı olduğu, ekonomik düzey arttıkça mesleki tükenmişliğin azalacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bulgulardan hareketle polislerin ekonomik durumlarının düzeltilmemesi ve ekonomik durumlarının beklentilerini karşılamaması gibi sebepler tükenmişlik duygusunu daha fazla yaşamalarına neden olmaktadır denilebilir. Ekonomik durumun düzelmesiyle tükenmenin azaldığı, yapılan birçok araştırma bulgularında ortaya çıkan ortak sonuçlardan biridir.

Alanyazın taramasında mesleki tükenmişlik ve algılanan ekonomik düzey ile ilgili farklı sonuçların bulunduğu görülmektedir. Murat'ın (2003) araştırmasında, polislerin mesleği seçme nedenleri açısından bulguları incelendiğinde, en yüksek düzeyde tükenmişliğin ekonomik nedenlerle mesleği seçenlerde olduğu ve ayrıca emniyet görevlilerini en çok rahatsız eden sorun durumlarının başında ilk sırayı %50 oranıyla ekonomik sorunların aldığı görülmüştür. Gaines ve Jermier (1983) de polislerin duygusal tükenmişlik düzeylerini anlamlı yönde etkileyen en belirgin faktörün ücret olduğunu belirtmektedir.

Herzberg bireyin güdülenmesinde ekonomik etmenlere yer verir ve ona göre: 'Ekonomik ihtiyaçlar giderilmediği sürece başarı hiçbir zaman gerçekleşmeyecektir' (Coşkuner, 1994). Literatürde polislerdeki tükenmişlik düzeyinin, ekonomik durum değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiğini saptayan başka araştırmalar da (Soysal, 2010; Şanlı, 2006) olduğu gibi; bunun aksine ekonomik doyumun tükenmişlik açısından farklılık oluşturmadığı (Anar, 2011; Azizoglu ve Özyer, 2009) araştırmalar da mevcuttur.

5.2. ÖNERİLER

5.2.1 Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

Polislerin evlilik doyumu ile mesleki tükenmişlikleri arasındaki ilişkinin ne yönde olup olmadığına ilişkin korelasyonel bulgularının yanı sıra polislerin evlilik doyumu ve evlilik süreleri, polislerin evlilik doyumu ve sahip olduğu çocuk sayısı, polislerin evlilik doyumu ve algıladıkları ekonomik durumları, polislerin mesleki tükenmişlikleri ve rütbeleri, polislerin mesleki tükenmişlikleri ve çalışma süreleri, polislerin mesleki tükenmişlikleri ve günlük çalışma sistemi, polislerin mesleki tükenmişlikleri ve algıladıkları ekonomik durumları ve yine polislerin mesleki tükenmişlikleri ve öğrenim durumları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

1. Araştırmamızda evli bireylerin evlilik doyum düzeyleri arttıkça, mesleki tükenmişlikleri azaldığı görülmektedir. Dolayısıyla iş yaşamlarında daha mutlu ve sağlıklı bireyler olabilmeleri için verilen hizmet içi destek kurslarında aile içi ilişkiler, etkili sorun çözme becerileri, eşler arası iletişim gibi konulara yer verilmelidir veya uygulanan evlilik uyumu ya da doyumu geliştirme programlarında iş yaşamıyla ilgili çalışmalara yer verilmelidir. Bu programlar psikolojik danışma ve rehberlik alan disipliniyle ilişkilendirilmeli aynı zamanda psiko-eğitim programları da düzenlenmelidir.
2. Polislerin meslekle ilgili beklentilerinin ve problemlerinin neler olduğunu belirlemeye yönelik toplantılar ve çalıştaylar yapılabilir. Böylelikle polislerin iş doyumu düzeylerinin artması ve tükenmişlik düzeylerinin azalması için bireysel ve örgütsel olarak neler yapılabileceği ile ilgili kararlar alınabilir.
3. Polislerde tükenmişliğin genellikle mesleğin ilk yıllarında olduğu tespit edilmiştir. Yeni mezun olan polisler, daha deneyimli polislerin yardımcı olmaları veya yönetimsel bir takım eksik bilgilerin birim amirleri tarafından tamamlanması, bu deneyimsiz polislerin hem özgüven kazanmalarında hem de ortama uyum sağlamalarında kolaylık sağlayabilir. Ayrıca büyük bir kısmı lisans mezunu olan ve bir kısmı da yüksek lisans ve doktoralı olan polis memurlarının, bilgi, birikim ve enerjilerinden de verimli bir şekilde yararlanılması ve tükenmişliğin azalması için verimli bir şekilde

çalışabilecekleri, kendi uzmanı oldukları ihtisas alanlarında çalıştırılması yapılmalıdır.

4. Polis memurlarının amirleri ile olan ilişkileri, objektif, güvene dayalı ve sağlıklı temeller üzerine inşa edilmelidir. Ast – üst ilişkilerinde kesinlikle mobbing veya mobbingi niteleyen davranışlar olmamalıdır. Amirlerin, personelinin her türlü başarı ve gayretini takdir etmekten çekinmeyerek, olumlu ve yapıcı her türlü sözel ve diğer davranış uygulamaları memurların tükenmişlik düzeyini azaltmada önemli bir unsur olacaktır.
5. Polisin çalışma süresi günlük sekiz saattir ve teşkilat yerine getireceği hizmetleri bu 8 saatlik mesai üzerinden planlamalıdır. Özel durumlarda ise personeli motive edecek unsurlarla iş ve aile yaşamının dengesi korunmalıdır.
6. Evliliklerinde ekonomik sıkıntılar yüzünden problem yaşayan çiftlere, çiftlerin bu sorunlarının çözümüne yönelik özel gruplarda danışmaya girmelerinin ve eğitilmelerinin, bütçe idaresi, ev ekonomisi gibi konularda desteklenmelerinin evlilik ilişkisini geliştirici olacağı düşünülmektedir. Bu konudaki çalışmalar Emniyet Teşkilatındaki psikolojik destek birimleri tarafından yürütülebilir. Teşkilattaki psikolojik destek birimlerinin nicelik ve niteliği de hızla artırılmalıdır.
7. Polisler ve aileleri için çatışma yönetimi, stresle başa çıkma, aile içi iletişim, gibi konularda seminer ve konferansların yanı sıra grupla psikolojik danışma çalışmalarıyla destek verilmelidir. Bu grup çalışmalarını alanında uzman psikolog ve psikolojik danışmanlar yürütmelidir.
8. Araştırmamızın uygulandığı doğu illerinde çalışan polislerin bir kısmı farklı nedenlerle ailelerini batıda bırakarak şark hizmetine gelmiştir; bir kısmı ise işlerindeki yoğunluk nedeniyle ailelerine yeterince vakit ayıramamaktadır. Polislerin iş performansının artması ve evlilik doyumuna katkı sağlaması için polislerin aileleriyle birlikte beraber vakit geçirebilecekleri sosyal ve kültürel faaliyetler organize edilmelidir.
9. Doyumun yaşanmadığı evliliklerde, ilişki, boşanma noktasına gelmeden önlemler alınmasının önemi konusunda polisler ve eşleri bilinçlendirilmelidir. Teşkilat tarafından evlilik danışmanlığı hizmetleri daha yoğun bir şekilde yürütülmelidir.

5.2.2 İleride Yapılabilecek Araştırmalar İçin Öneriler

1. Evlilik doyumu ve mesleki tükenmişlik ilgili çalışma, araştırmamızdan önce sadece eğitim yöneticileri üzerinde yapılmıştır. Demografik değişkenlerin mesleki tükenmişlik ve evlilik doyumu üzerindeki etkilerini ölçmeye yönelik farklı sektörlerle karşılaştırmalı analizler yapılmasının literatüre katkı yapacağı düşünülmektedir.
2. Araştırmamızda sadece polislerin algıladıkları evlilik doyumu ve mesleki tükenmişlik ilişkisi incelenmiştir. Evlilik iki kişiden oluşur ve mesleki tükenmişliğin evlilik üzerinde yarattığı etki eşleri de etkiler. Bu nedenle de eşlerin değişkenler açısından benzer özellikler gösterip göstermediklerini karşılaştırma yapma olanağı olmamıştır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda çiftler araştırmaya birlikte dahil edilebilirler. Böylece eşlerin evliliklerini ne kadar doyumlu algıladıkları ve mesleki tükenmişliğin ev yaşantısına nasıl yansıdığı incelenebilir.
3. Çocuk sahibi olma değişkeni açısından bu araştırmanın bir sınırlılığı sahip oldukları çocuk sayısına göre katılımcıların sayısının eşit olmamasıdır. Eşit sayıda ve daha büyük örnekleme yapılacak çalışmalar daha anlamlı sonuçlar sağlayabilir. Diğer demografik değişkenler açısından da örneklemin eşit seçilmesi daha sağlıklı sonuçlar sağlayabilir.
4. Bu çalışmada polislerin mesleki tükenmişlikleri, cinsiyet, rütbeleri, çalışma süreleri, günlük çalışma sistemi, algılanan ekonomik düzey ve öğrenim durumu değişkenleriyle; evlilik doyumları ise cinsiyet, evlilik süresi, çocuk sayısı, algılanan ekonomik düzey değişkenleri ile incelenmiştir. İleride yapılacak araştırmalarda farklı demografik değişkenlerin (yaş, kişilik, çalıştığı birim, mesleği tercih etme sırası, sağlık durumu vb.) tükenmişliğe etkileri ve (yaş, evlenme şekli, kaçınıcı evlilik, evde yaşayan aile üyeleri dışında kalan kişiler, sağlık durumu, öğrenim durumu, eşin çalışma durumu vb.) evlilik doyumuna etkileri incelenebilir.
5. Bu araştırma 2012 yılında zorunlu hizmet için Diyarbakır, Mardin, Iğdır, Şırnak illerinde çalışan polislerden seçilen bir örneklem grubu üzerinde yapılmıştır. Polislerin evlilik doyumu ve tükenmişlik düzeylerinde bölgesel

farklılıkların olup olmadığının tespiti için farklı bölgelerde benzer çalışmaların yapılması örgütsel politikaların düzenlenmesinde yararlı olabilir.

6. Bu çalışma tarama türü bir araştırmadır. Yapılacak araştırmalar benzer değişkenler üzerinden deneysel araştırmalarla sınıanabilir. Bu şekilde uygulayıcılara yönelik yeni veriler elde edilebilir. Ayrıca kategorisel desende içerik analizine dayalı mülakat usulü nitel çalışmalara da yer verilebilir. Bu sayede duygu ve düşüncelerin ölçeklerde sınırlı kalmadan sözel olarak da ifade edilmesi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (1998). *Ankara'da Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'ne Bağlı Sosyal Hizmet Kuruluşlarında Çalışan Üniversite Mezunu Evli Personelin Evlilik Doyumları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akçamete, G., Kaner, S. ve Sucuoğlu B. (2001). *Öğretmenlerde Tükenmişlik ve İş Doyumu ve Kişilik*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Alcorn, D. ve Petrie, S. (1997). Police Burnout And Attitudes To Women And Domestic Violence, *Second Australasian Women and Policing Conference*.
- Algaç, G., ve Çatay, Z. (2007). Evlilik Süresinin İlişki Yürütme Tutumlarına Ve Evlilik Memnuniyetine Etkisi, *IV. Ulusal Aile ve Evlilik Terapileri Kongresi*, İstanbul: Sözel Bildiri.
- Anar, B. (2011). *Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerini İle Evlilik Doyumu ve İş Doyumu İlişkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Anderson, S. A., C. S. Russel ve W. R. Schumm (1983). Perceived Marital Quality And Family Life- Cycle Categories: A Further Analysis. *Journal Of Marriage And The Family*. 45, 127-139.
- Ardıç, K. ve Polatçı, S. (2009). Tükenmişlik Sendromu Ve Madalyonun Öbür Yüzü: İşle Bütünleşme. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Sayı:32, 21-46.
- Arık, I. A. (1996). *Motivasyon ve Heyecana Giriş*, İstanbul: Çantay Yayınevi.
- Aslan, S. H., Gürkan, S. B., Alparslan, Z. N. ve Ünal, M. (1996). Tıpta Uzmanlık Öğrencisi Hekimlerde Tükenme Düzeyleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 7(1), 39-45.
- Azizoğlu, Ö. ve Özyer, K. (2010). Polislerde Tükenmişlik Sendromu Üzerine Bir Ampirik Çalışma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21(1), 137-147.
- Babaoğlu, Ü., Cevizci, S. ve Arslan, M. (2012). İstanbul'da Çalışan Veteriner Hekimlerin İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeyleri. *Kafkas Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Dergisi*, 18(4), 599-604.

- Baltaş, A. ve Baltaş, Z. (1993). *Stres ve Stresle Başa Çıkma Yolları*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Bandura, A. (1993). Perceived Self-efficacy In Cognitive Development And Functioning. *Educational Psychologist*, 28(2), 117-148.
- Bandura, A. (1986). Social Foundations Of Thought And Action: A Social Cognitive Theory. *Englewood Cliffs, N. J.:* Prentice-Hall.
- Barutçu, E. ve Serinkan, C. (2008). Günümüzün Önemli Sorunlarından Biri Olarak Tükenmişlik Sendromu Ve Denizli’de Yapılan Bir Araştırma. *Ege Akademik Bakış*, 8(2), 541-561.
- Basım, H. N. ve Şeşen, H. (2006). Mesleki Tükenmişlikte Bazı Demografik Değişkenlerin Etkisi: Kamu’da Bir Uygulama. *Ege Akademik Bakış*, 6(2), 15-23.
- Basım, H. N. ve Şeşen, H. (2005). Çalışma Yaşamında Tükenmişlik: Sosyal Hizmet Uzmanları İle Hemşireler Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 16(2), 57-69.
- Baştemur, Y. (2006), *İş Tatmini İle Yaşam Tatmini Arasındaki İlişkiler: Kayseri Emniyet Müdürlüğü’nde Bir Araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Baysal, A. (1993). *Çalışma Yaşamında İnsan*. İstanbul: Avcıol Basım-Yayın.
- Berk, M. (2009), *Evli Öğretmenlerin Yükleme Tarzları ve Evlilik Doyum Algılarının Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Binici Azizoğlu, S. (2000). *Psikolojik Yardım İçin Başvuruda Bulunan Ve Bulunmayan Evli Çiftlerin Evlilik İlişkilerini Değerlendirmelerinin Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Birtchnel, J. (1998). The Assesment Of The Marital Relationship By Questionaire, *Sexuel And Marital Therapy*, 3(1), 57-70.

- Bradbury, T. N., Fincham, F. D. ve Beach, S. R. (2000). Research On The Nature And Determinants Of Marital Satisfaction: A Decade In Review. *Journal Of Marriage And The Family*, 62, 964-980.
- Bradbury, T. N. ve Fincham, F. D. (1990). *Attributions In Marriage: Rewiev And Critique. Psychological Bulletin*, 107(1), 3-33.
- Bradbury, T. N. ve Fincham, F. D. (1988). Individual Difference Variables In Close Relationships: A Contextual Model In Marriage As An Integrative Framework. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 54(4), 713-721.
- Brewer, E. W. ve Clippard, L. F. (2002). Burnout And Job Satisfaction Among Student Support Services Personel. *Human Resources Development Quarterly*, 13(2), 169-186.
- Burke, R. J. (1993). Work Family Stress, Conflict, Coping And Burnout In Police Officers, *Stress Medicine*, (9), 171-180.
- Burke, R. J. (1989). Career Stages, Satisfaction And Well Being, Among Police Officers. *Psychological Reports*, 65(1), s. 3-12.
- Byrne, C. A ve Arias, I. (1997). Marital Satisfaction And Marital Violence: Moderating Effects Of Attributional Processes. *Journal of Family Psychology*, 11(2), 188-195.
- Callan, V. J. (1984), Childless And Arital Adjustment. *Journal Of Marriage And The Family*, 5(4), 210-214.
- Canel, A. N. (2007). *Ailede Problem Çözme, Evlilik Doyumu ve Örnek Bir Grup Çalışmasının Sınanması*. Yayımlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Cerrah, D. ve Semiz, E. (2000). *Yirmi Birinci Yüzyılda Polis Temel Sorunlar - Çağdaş Yaklaşımlar*. Ankara: Sibel Matbaası.
- Cherniss, C. (1998). Social And Emotional Learning For Leaders. *Educational Leadership*, 26-28.
- Cherniss, C. (1980), *Professional Burnout In Human Service Organizations*, New York: Praeger Press.

- Christensen, A., Jacobson, N. S. ve Babcock, J. C. (1995). Integrative Behavioral Couple Therapy. In *Clinical Handbook Of Couple Therapy*. N. S. Jacobson, A. S. Gurman, (Editörler), 235-278. New York: London The Guilford Press.
- Curun, F. (2006). *Yüklemeler, İletişim Çatışmaları, Cinsiyet Ve Cinsiyet Rolü Yönelimi İle Evlilik Doyumu Arasındaki İlişki*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çam, O. (1989), *Hemşirelerde Tükenmişlik Ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*, Doktora tezi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Çağlıyan, Y. (2007). *Tükenmişlik Sendromu ve İş Doyumuna Etkisi (Devlet Ve Vakıf Üniversitelerindeki Akademisyenlere Yönelik Alan Araştırması)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Çakır, A. (2004). *Türk Polisinin Tükenmişliğine Neden Olabilecek İç ve Dış Denetim Odaklarını Anlamaya Yönelik Bir Çalışma*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Çakır, İ. (2006). *Polislerin İş Stresi Ve Bazı Değişkenlere Göre Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Çapri, B. (2008). *Eş Tükenmişliğini Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi*. Doktora tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Çam, O. (1992). Tükenmişlik Envanterinin Geçerlik ve Güvenilirliğinin Araştırılması 7. *Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*. R. Bayraktar ve I. Dağ (Editörler). 155-160. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Çelik, C. K. (2006). *Eğitim Yöneticilerinin Mesleki Tükenmişlikleri İle Evlilik Doyumları Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Çelik, M. (2006). *Evlilik Doyum Ölçeği Geliştirme Çalışması*, Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Çınar, L. (2008). *Evlilik Doyumu: Cinsiyet Roller ve Yardım Arama Tutumu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Coşkuner, A. (1994). *İletişim Becerisini Geliştirme Eğitiminin İşgörenlerin İletişim Çatışmalarına Girme Eğilimlerine, Yalnızlık Düzeylerine ve İş Doyumlarına Etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Davey, A., Fincham, F. D., Beach, S. R. H., Brody, G.H. (2001). Attributions In Marriage: Examining The Entailment Model In Dyadic Context. *Journal of Family Psychology*, 15(4), 721-734.
- Demirel, Y. ve Seçkin, Z. (2009). Tükenmişlik ve Üretkenlik Karşıtı Davranışlar Arasındaki İlişkinin Kavramsal Boyutu. *Tisk Akademi*, 8(15), 144-165.
- Demirkol, İ. (2006). *Avukatlarda İş Doyumu, Tükenmişlik Ve Denetim Odağının Bazı Demografik Değişkenler Bağlamında İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Dinç, K. (2008). *Yardım Mesleklerinde Tükenmişlik Sendromu*. Yayınlanmamış tezsiz yüksek lisans dönem projesi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dursun, S. (2000). *Öğretmenlerde Tükenmişlik İle Yükleme Biçimi, Cinsiyet, Eğitim Düzeyi Ve Hizmet Süresi Değişkenleri Arasındaki Yordayıcı İlişkilerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Edelwich, J. ve Brodsky, A. (1980). *Burnout: Stages Of Disillusionment In Helping Professions*. New York: Human Science Press.
- Efeoğlu, İ. E. (2006). *İş-Aile Yaşam Çatışmasının İş Stresi, İş Doyumu ve Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkileri: İlaç Sektöründe Bir Araştırma*. Yayınlanmamış doktora tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Epstein, N. (1986). Cognitive Marital Therapy: Multi-Level Assessment And Intervention. *Journal Of Rational-Emotive Therapy*. 1(4), 68-81.

- Ergin, C. (1992). Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin Uygulanması, 7. *Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*. 143-154.
- Ertürk, E. ve Keçecioglu, T. (2012). Çalışanların İş Doyumları İle Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkiler: Öğretmenler Üzerine Örnek Bir Uygulama. *Ege Akademik Bakış*, 12(1), 41-54.
- Euwema, M., Bakker, A. B. ve Kop N. (2004). The Behaviour Of Police Officers In Conflict Situations: How Burnout And Reduced Dominance Contribute To Better Outcomes, *Work And Stress*, 18 (1), 23-38.
- Fışıoğlu, H. (1992). Lisans Üstü Öğrencilerinin Evlilik Uyumu. *Psikoloji Dergisi*, 7(28). 16-23.
- Fincham, F. D., Harold, G. T. ve Gano-Phillips, S. (2000). The Longitudinal Association Between Attributions And Marital Satisfaction: Direction Of Effects And Role Of Efficacy Expectations. *Journal of Family Psychology*, 14(2), 267-285.
- Fincham, F. D. ve Bradbury, T. N. (1992). Assesing Attributions In Marriage: The Relationship Attribution Measure. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 62(3), 457-468.
- Fosam, E. B., Grimsley, M. F. J. ve Wisher, S. J. (1998). Exploring Models For Employee Satisfaction With Particular Reference To A Police Force, *Total Quality Management*, 9, 235–247.
- Freudenberger, H. J. ve Richelson, G. (1980). *Burnout: The High Cost Of High Achievement*. New York: Garden City, Anchor Press.
- Freudenberger, H. J. (1974). Staff Burnout. *Journal Of Social Issue*, 30, s. 159-165.
- Gaines J. ve Jermier J. (1983). Emotional Exhaustion In A High Stress Organization. *Academy Of Management Journal*, 26 (4), 567-586.
- Golembiewski, R. T., Lloyd, M., Scherb, K. ve Munzenrider, R. F. (1992). Burnout And Mental Health Among Police Officers. *Journal Of Public Administration: Research And Theory*, 2(4), 424–439.

- Goodman, C. (1999). Intimacy And Autonomy In Long Term Marriage. *Journal Of Gerontological Social Work*, 32 (1), 83-97.
- Gorchoff, S. M., John, O. P. ve Helson, R. (2008). Contextualizing Change In Marital Satisfaction During Middle-Age: An 18-Year Longitudinal Study. *Psychological Science*, 19, 1194-1200.
- Gottman, J. M. (1993). A Theory Of Marital Dissolution And Stability. *Journal Of Family Psychology*, 7, 57-75.
- Gottman, J. M. ve Notarius, C.I. (2002). Marital Research In The 20th Century and A Research Agenda For The 21st Century. *Family Process*, 41(2), 159-197.
- Gökmen, A. (2001). *Evli Eşlerin Birbirlerine Yönelik Kontrolçülük ve Bağımlılık Algularının Evlilik Doyumu Üzerinde Etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Grover, K. J., Russell, C. S., Schumm W. R. ve Paff-Bergen L. A. (1985). Mate Selection Processes And Marital Satisfaction. *Family Relations*, 3(34), 383-386.
- Gülsün, M., Aydın, H. ve Gülçat, Z. (2005). A Study On Marital Relationship And Male Sexual Dysfunction. *Türkiye’de Psikiyatri*, 7(3), 98-102.
- Günay, S. (2007). *Evlilik Çatışması, Nedensellik-Sorumluluk Yüklemeleri, Eşlerin Evlilik İlişkisinden Sağladıkları Genel Doyuma İlişkin Görüşleri Ve Evliliğe İlişkin Değerlendirmeler Arasındaki İlişkiler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gündüz, B., Erkan, Z. ve Gökçakan, N. (2007). Polislerde Tükenmişlik Ve Görülen Psikolojik Belirtiler. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 283-298.
- Güngör, H. C. (2007). *Evlilik Doyumunu Açıklamaya Yönelik Bir Model Geliştirme*, Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gürgah, Ç. (2010). *İlköğretim I. Kademe Öğretmenlerinin Depresyon Düzeyleri İle Yükleme Biçimlerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Mersin.

- Güven, T. (2010). *Eşler Arası Şiddete Yönelik Nedensellik-Sorumluluk Yüklemeleri Ve Evlilik Doyumu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güven, N. ve Sevim, S. A. (2007). İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ve Algılanan Problem Çözme Becerilerinin Evlilik Doyumunu Yordama Gücü. *Türk PDR (Psikolojik Danışma ve Rehberlik) Dergisi*, 28. 49-61.
- Güven, N. (2005). *İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ve Evlilikte Problem Çözme Becerilerinin Evlilik Doyumu İle İlişkisi*, Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hamamcı, Z. (2005). Dysfunctional Relationship Belief In Marital Satisfaction and Adjustment, *Social Behavior And Personality*, 33 (4), 313- 328.
- Hatipoğlu, Z. (1993). *The Role Of Certain Demographic Variables And Marital Conflict In Marital Satisfaction Of Husbands And Wives*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hirschberger, G., Sirivastava, S., Marsh, P., Cowan, C.P. ve Cowan P. A. (2009). Attachment, Marital Satisfaction, And Divorce During The First Fifteen Years Of Parenthood. *Personal Relationships*, 16, 401-420.
- Hortaçsu, N. (1998). *Grup İçi ve Gruplar Arası Süreçler*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Hortaçsu, N. (1991). *İnsan İlişkileri*. Ankara: İmge Yayınları.
- Hovardaoğlu, S. (1996). Sosyal Mübadele: Evlilikle İlgili Değerlendirmelere Etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11 (36), 12-24.
- Hünler, O. S. ve Gençöz, T. (2002). The Effect Of Religiousness On Marital Satisfaction And The Mediator Role Of Perceived Marital Problem Solving Abilities Between Religiousness And Marital Satisfaction, 12. *Ulusal Psikoloji Kongresinde Sunulan Poster*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Izgar, H. (2001). *Okul Yöneticilerinde Tükenmişlik*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Izgar, H. (2000). *Okul Yöneticilerinin Tükenmişlik Düzeyleri (Burnout) Nedenleri ve Bazı Etken Faktörlere Göre İncelenmesi*, Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- İlgün, E. (2010). *İnfaz Koruma Memurlarının İş Doyumu Ve Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kafry, D. ve Pines, A. M. (1980). The Experience of Tedium in Life Work. *Human Relations*, 33 (7). 477-503.
- Karaodul. G. (2003). *Ankara İl Merkezindeki Sağlık Meslek Liselerinde Çalışan Yönetici ve Öğretmenlerin Tükenmişlik Durumları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karney, B. R. ve Bradbury, T. N. (2000). Attributions In Marriage: State Or Trait? A Growth Curve Analysis. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 78(2), 295-309.
- Karney, B. R. ve Bradbury, T. N. (1995). The Longitudinal Course Of Marital Quality And Stability: A Review Of Theory, Methods And Research. *Psychological Bulletin*, 118(1), 3-34.
- Kaya, O. Ş. (2010). *Ankara İlinde Çalışan Polislerin Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kessler R. C., Price, R. H. ve Wortman C. B. (1985). Social Factors In Psychopathology: Stress, Social Support, And Coping Processes. *Annual Reviews Psychology*, 36, 531-572.
- Kışlak Tutarel, Ş. (1997). Evlilik Uyumu İle Nedensellik Ve Sorumluluk Yüklemeleri Arasındaki İlişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 12 (40), 55-64.
- Kop, N., Euwema, M. ve Shaufeli, W. (1999). Burnout, Job Stress And Violent Behaviors Among Dutch Police Officers. *Work and Stress*, 13, 326-340.

- Kurdek, L. A. (1995). Predicting Change In Marital Satisfaction From Husbands' And Wives' Conflict Resolution Styles, *Journal Of Marriage And Family*, 57 (1), 153-164.
- Kurdek, L. A. (1991). Correlates Of Relationship Satisfaction In Cohabiting Gay And Lesbian Couples: Integration Of Contextual, Investment, And Problem-Solving Models. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 61, 910-922.
- Lee, R. T. ve Ashforth, B. E. (1996). A Meta-Analytic Examination Of Correlates Of The Three Dimension Of Job Burnout. *Journal Of Applied Psychology*, 81, 123-133.
- Loo, R. (2004). A Typology Of Burnout Types Among Police Managers. *Policing: An International Journal Of Police Strategies And Management*, 27(2), 156-165.
- MacDermid, S. M., Huston, T. L. ve McHale, S.M. (1990). Changes In Marriage Associated With The Transition To Parenthood: Individual Differences As A Function Of Sex Role Attitudes And Changes In The Division Of Household Labor. *Journal Of Marriage And The Family*. 52, 475-486.
- Margolin, G., Sibner, G. L. ve Gleberman, L. (1988) . Wife Battering. *Handbook of Family Violence*. V. B. Hasselt, R. L. Morrison, A.S. Bellack, M. Hersen (Editörler) New York: Plenum.
- Maslach, C. ve Leiter, M. P. (1997). *The Truth About Burnout: How Organizations Cause Personal Stress And What To Do About It*. San Francisco: Jossey Bass.
- Maslach, G. ve Schaufeli, W. B. (1993). Historical And Conceptual Development Of Burnout, In *Professional Burnout: Recent Developments In Theory And Research*. W. B. Schaufeli, C. Maslach, T. Marek (Editörler). Washington: Taylor And Francis.
- Maslach, C. (1982). Burnout: A Social Psychological Analysis. In *The Burnout Syndrome: Current Research, Theory, Interventions*, J. W. Jones (Editör). 30-53. London House Press.

- Maslach, C. ve Jackson, S. E. (1981). The Measurement Of Experienced Burnout. *Journal Of Occupational Behavior*. 2, 99-113.
- Meier, S. T. (1983). Toward A Theory Of Burnout. *Human Relations*. 36(10), 899–910.
- Morokoff, P. J. ve Gilliland, R. (1993). Stress, Sexual Functioning And Marital Satisfaction, *Journal Of Sex Research*. 30(1), 43-53.
- Murat, M. (2003), Emniyet Görevlilerinin Tükenmişlik Durumları. *Polis Bilimleri Dergisi*, 5(2), 95-108.
- Nalla, M. K. ve Boke, K. (2009) Police Organizational Culture And Job Satisfaction: A Comparison Of Law Enforcement Officers' Perceptions In Two Midwestern States In The U.S. *Journal Of Criminal Justice And Security*. 11(1). 55-73.
- Nathawat, S. ve A. Mathur (1993). Marital Adjustment And Subjective Well Being In Indian Educated Housewives And Working Women. *Journal Of Psychology*. 127(3) 353-358.
- Nazlı, S. (2001). *Aile Danışmanlığı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Nickl, K. L. (2006). *The Relationship Between Irrational Beliefs And Marital Satisfaction*. Doktora tezi. Northern Arizona University, Educational Psychology, Arizona.
- Ok, S. (2002). *Banka Çalışanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin İş Doyumu, Rol Çatışması, Rol Belirsizliği Ve Bazı Bireysel Özelliklere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ok, S. (1995). *Banka İş Görenlerinin İş Doyumunun Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Okray Kocabıyık, Z. ve Çakıcı, E. (2008). Sağlık Çalışanlarında Tükenmişlik Ve İş Doyumu. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 9, 132-138.

- Okuyay, N. (2009). *Emniyet Teşkilatına Bağlı Okullardan Mezun Olup Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünde Görev Yapan Polislerin Psikolojik Hizmet Algıları, İş Doyumu Ve Tükenmişlik Düzeyinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ödemiş, H. (2008). *İlköğretim Öğretmenlerinin İş Tatminleri İle Evlilik Uyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özer, R. (1998). *Rehber Öğretmenlerde Tükenmişlik Düzeyi, Nedenleri Ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Özyurt, A. (2004). *İstanbul Hekimlerinin İş Doyum ve Tükenmişlik Düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Perlman, B. ve Hartman, E. (1982). Burnout: Summary And Future Research. *Human Relations*, 35, 283-305.
- Pines, A. M. ve Keinan, G. (2005), Stress And Burnout: The Significant Difference. *Personality And Individual Differences*. 39, 625- 635.
- Pines, A. M. (1996). *Couple Burnout: Causes And Cures*. New York/London: Routledge.
- Pines, A. M. (1993). Burnout-An Existential Perspective. In *Professional Burnout: Developments In Theory And Research*. W. Schaufeli, C. Maslach ve T. Marek (Editörler). 33-52. Washington D.C.: Taylor & Francis.
- Pines, A. ve Aranson, E. (1988), *Career Burnout, Causes And Cures*. New York: The Free Press.
- Polat, S. ve Uğurlu, C. T. (2009). İlköğretim Müfettişlerinin Örgütsel Bağlılık, Mesleki Tükenmişlik Ve İşten Ayrılma Niyetleri Arasındaki İlişki. *Journal Of New World Sciences Academy*, 4(3), 1150-1159.
- Polatçı, S. (2007). *Tükenmişlik Sendromu Ve Tükenmişlik Sendromuna Etki Eden Faktörler (Gaziosmanpaşa Üniversitesi Akademik Personeli Üzerinde Bir Analiz)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

- Rutter, M. ve Quinton, D. (1977). Psychiatric Disorder: Ecological Factors And Concepts Of Causation. In *Ecological Factors In Human Development*. H. McGurk (Editör). Amsterdam: North-Holland.
- Sabatelli, R. M. (1988). Exploring Relationship Satisfaction: A Social Exchange Perspective On The Interdependence Between Theory, Research And Practice. *Family Relations*. 37(2), 217-222.
- Sacoo, W. P. ve Phares, V. (2001). Partner Appraisal And Marital Satisfaction: The Role Of Self-Esteem And Depression. *Journal Of Marriage And Family*. 63(2), 504-513.
- Sağlam Arı, G. ve Çına Bal, E. (2008). Tükenmişlik Kavramı: Birey Ve Örgütler Açısından Önemi. *Yönetim ve Ekonomi*, 15(1), 131-148.
- Sertçe, S. (2003). *Kamu Kuruluşlarında Yöneticilerin İş Doyumu Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Sever, M. ve Cinoğlu, H. (2010). Amerikan Polisinde İş Stresinden Kaynaklanan Aile İçi Şiddet Olaylarının Sosyolojik ve İstatiksel Analizi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 12. 125-146.
- Sığırcı, A. (2010). *Evli Bireylerde Bağlanma Biçimleri Ve Evliliğe Dair İnançların Evlilik Doyumu İle İlişkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Sılığ, A. (2003). *Banka Çalışanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Skeja, A. (2012). *Çalışanların Tükenmişlik Düzeyi İle İş Tatmini Arasındaki İlişki Ve Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Soyer, M. (2008). İstanbul'daki Özel Hastanelerde Çalışan Yöneticilerde İş Doyumu Ve Tükenmişlik. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23. 129-135.

- Soysal, A. (2010). Polislerde Tükenmişlik: Bazı Demografik Değişkenler Açısından Kahramanmaraş Emniyet Müdürlüğü'nde Bir Araştırma. *Akademik Araştırmalar Ve Çalışmalar Dergisi*. 55-80.
- Soyer, A. (2006). *An Exploration Of Masculinity, Femininity, Sexual Fantasy And Masturbation As Predictors Of Marital Satisfaction*. Yüksek lisans tezi. Orta Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Spanier, G.B. (1976). Measuring Dyadic Adjustment: New Scales For Assessing The Quality Of Marriage And Similar Dyads. *Journal Of Marriage And tHe Family* 38, 15-28.
- Spainer, G. B., R. A. Lewis ve Cole, C. L. (1975). Marital Adjustment Over The Family Life Cycle: The Issue Of Curvilinearity. *Journal Of Marriage And The Family*. 37, 263-275.
- Stevens, D., Kiger, G. ve Riley, P. J. (2001). Working Hard And Hardly Working: Domestic Labor And Marital Satisfaction Among Dual-Earner Couples. *Journal Of Marriage And Family*, 63(2), 514-526.
- Stith, S., Rosen, K., Middleton, K., Busch, A., Lundeberg ve K., Carlton, R. (2000). The Intergenerational Transmission Of Spouse Abuse: A Meta-analysis. *Journal Of Marriage And The Family*, 62. 640-654.
- Sucuoğlu, B. ve Kuloğlu, N. (1996). Özürlü Çocuklarla Çalışan Öğretmenlerde Tükenmişliğin Değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 10. 44-60.
- Suran, B. G. ve Sheridan, E. P. (1984). Management Of Burnout: Training Psychologists In Professional Life Span Perspectives, Professional Psychology. *Research And Practice*. 15(6), 741-752.
- Şanlı, S. (2006). *Adana İlinde Çalışan Polislerin İş Doyumu Ve Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Şeker, B. D. ve Zırhlıoğlu, G. (2009). Van Emniyet Müdürlüğü Kadrosunda Çalışan Polislerin Tükenmişlik, İş Doyumu Ve Yaşam Doyumları Arasındaki İlişkilerin Değerlendirilmesi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 11(4), 1-26.
- Şeker, G. (2002). İzmir Emniyet Müdürlüğü'nde Yapılan Karşılaştırmalı Stres Çalışması. *Polis Dergisi*, 26.

- Tan, H. (1992). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Taşdöven, H. (2005). Polislerin Tükenmişlik Düzeylerinin Çalıştıkları Birimler Açısından İncelenmesi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 7(3). 43-58.
- Terzi, Y. ve Sağlam, V. (2008). Araştırma Görevlilerinin Mesleki Tükenmişlik Durumu. *Journal Of New World Sciences Academy*, 3(1). 52-58.
- Tezer, E. (1996). Evlilik İlişkisinden Sağlanan Doyum: Evlilik Yaşam Ölçeği. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 7 (2). 1-7.
- Tezer, E. (1994). Evlilik ve İş Doyumu İlişkisi: İkili Çatışmalar ve Bazı Demografik Değişkenlerin Rolü. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(1). 1-12.
- Tezer, E. (1992). Evlilik Doyumu ve İş Doyumu: Bir Ön Çalışma, *Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 1(3). 24-26.
- Tezer, E. (1986). *Evli Eşler Arasındaki Çatışma Davranışları: Algılama ve Doyum*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Thompson, B., Kirk, A. ve Brown, D. (2005). Work Based Support, Emotional Exhaustion, And Spillover Of Work Stress To The Family Environment: A Study Of Policewomen. *Stress And Health: Journal Of The International Society For The Investigation Of Stress*, 21(3), 199-207. DOI:10.1002/smi.1056.
- Torun, C. (2005). *Relationship Maintenance Strategies and Marital Satisfaction Among Turkish Couples*. Yüksek lisans tezi. Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Torun, A. (1996). Stres Ve Tükenmişlik. *Endüstri ve Örgüt Psikolojisi Dergisi*. 1. 43-51.
- Torun, A. (1995). *Tükenmişlik, Aile Yapısı Ve Sosyal Destek İlişkileri Üzerine Bir İnceleme*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tufan Çetin, B. (2010). *Evlilik Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre Yordanması*, Yüksek lisans tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Turan, M. (1997). *Erzurum'daki Evli Çiftlerin Evlilik İlişkilerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Tynes, S. R. (1990). Educational Heterogamy and Marital Satisfaction Between Spouses. *Social Science Research*. 19. 153-174.
- Twenge, J. M., Campbell, W. K. ve Foster, C. A. (2003). Parenthood And Marital Satisfaction: A Meta-Analytic Review. *Journal Of Marriage And Family*. 65. 574-583.
- Uyar, S. ve Erdinç, S. B. (2011). Muhasebe Personelinin İş Doyumu Ve Tükenmişlik Düzeyi, *MÖDAV*. 1. 213-232.
- Üncü, S. (2007). *Duygusal Zeka ve İş Doyumu İlişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yaşar, Ş. (2009). *İlköğretime Devam Eden Öğrencilerin Anne-Çocuk İlişkisini Kabul Ve Reddedici Algılama Düzeyinin Annenin Evlilik Doyumu Ve Evlilik Uyumu Düzeyiyle İlişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Yaşın Dökmen, Z. ve Tokgöz, Ö. (2002). Cinsiyet, Eğitim, Cinsiyet Rolü İle Evlilik Doyumu Ve Eşle Algılanan Benzerlik Arasındaki İlişkiler, 12. *Ulusal Psikoloji Kongresinde Yayınlanan Poster*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Yıldırım, F. (1996), *Banka Çalışanlarında İş Doyumu Ve Algılanan Rol Çatışması ile Tükenmişlik Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, İ. (1992). *Evli Bireylerin Uyum Düzeylerini Etkileyen Bazı Etmenler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yiğit, R., Dilmaç, B. ve Deniz, M. E. (2011). İş Ve Yaşam Doyumu: Konya Emniyet Müdürlüğü Alan Araştırması. *Polis Bilimleri Dergisi*, 13 (3). 1-18.
- Wallace, P. A., Roberg, R. R. ve Allen, H. E. (1985). Job Burnout Among Narcotics Investigators: An Exploratory Study. *Journal Of Criminal Justice*. 13 (6). 549-559.

- Westman, M., Etzion, D. ve Danon, E. (2001). Job Insecurity And Crossover Of Burnout In Married Couples. *Journal Of Organizational Behavior*, 22. 467-481.
- Wilson, C. (1991). The Influence Of Police Specialization On Job Satisfaction: A Comparison Of General Duties Officers And Detectives. *Australasian Centre For Policing Research. Report Series No.109*.
- Wright, T.A. ve Bonett, D.G. (1997). The Contribution Of Burnout To Work Performance. *Journal Of Organizational Behavior*. 18. 491-499.
- Xiaohe, X. ve Whyte, K. J. (1990). Love Matches And Arranged Marriages: A Chinese Replication. *Journal Of Marriage And The Family*. 52. 935-948.

EKLER

EK-1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu anket bir tez çalışmasında kullanılmak üzere yapılmaktadır. Bu araştırmanın amacı; Emniyet Genel Müdürlüğü'nde çalışan personelin iş yaşamındaki tükenmişlik düzeyleri ile evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma bilimsel bir amaç doğrultusunda yapılmakta; bundan dolayı anketler kişi veya kişilere verilmeyecektir. Anket formlarını doldururken isim veya sicillerinizi yazmayınız. Araştırmanın amacına ulaşması, açıklamaların ve anket sorularının dikkatlice okunmasına, cevapların özenle seçilmesine ve soruların cevapsız bırakılmamasına bağlıdır. İçten vereceğiniz yanıtlarla araştırmaya yapacağınız katkılar için şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Safiye YILMAZ DİNÇ Sakarya Üniversitesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler

1. Yaşınız:.....
2. Cinsiyetiniz: () Erkek () Kadın
3. Rütbeniz: () Polis Memuru () Rütbeli Polis
4. Meslekte Çalışma Süreniz: () 5 yıl ve daha az () 6-10 yıl () 11 yıl ve üstü
5. Öğrenim Durumunuz:
 - () Üniversite + Polis Meslek Eğitim Merkezi (POMEM)
 - () Polis Meslek Yüksekokulu
 - () Polis Meslek Yüksekokulu+Üniversite
 - () Polis Meslek Yüksek Okulu+Komiser Yardımcılığı Kursu
 - () Polis Akademisi
 - () Polis Okulu+Lisansüstü
 - () Diğer.....
6. Çalışma Sisteminiz: () 12/12, () 12/24, () 12-36, () 08.00-17.00 (ve benzeri gündüz mesai saatleri) () Diğer
7. Mesleğiniz ekonomik açıdan sizi ne derece tatmin ediyor? () Çok iyi
() Orta () Az () Hiç
8. Kaç yıllık evlisiniz? () 5 yıl ve daha az () 6-10 yıl () 11 yıl ve üstü
9. Çocuk sayınız: () 0 () 1 () 2 ve üzeri

EK-2. MASLACH TÜKENMİŞLİK ÖLÇEĞİ

		Hiçbir zaman	Çok Nadir	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
1	İşimden soğuduğumu hissediyorum					
2	İş dönüşü kendimi ruhen tükenmiş hissediyorum					
3	Sabah kalktığımda bir gün daha bu işi kaldıramayacağımı hissediyorum					
4	İşim gereği karşılaştığım insanların ne hissettiğini hemen anlarım					
5	İşim gereği karşılaştığım bazı kimselere sanki insan değilmiş gibi davrandığımı farkediyorum					
6	Bütün gün insanlarla uğraşmak benim için gerçekten çok yıpratıcı					
7	İşim gereği karşılaştığım insanların sorunlarına en uygun çözüm yollarını bulurum					
8	Yaptığım işten yıldığımı hissediyorum					
9	Yaptığım iş sayesinde insanların yaşamına katkıda bulunduğuma inanıyorum					
10	Bu işte çalışmaya başladığımdan beri insanlara karşı sertleştim					
11	Bu işin beni giderek atılaştırmasından korkuyorum					
12	Çok şeyler yapabilecek güçteyim					
13	İşimin beni kısıtladığını hissediyorum					
14	İşimde çok fazla çalıştığımı hissediyorum					
15	İşim gereği karşılaştığım insanlara ne olduğu umurumda değil					
16	Doğrudan doğruya insanlarla çalışmak bende çok fazla stres yaratıyor					
17	İşim gereği karşılaştığım insanlarla aramda rahat bir hava yaratıyorum					
18	İnsanlarla yakın bir çalışmadan sonra kendimi canlanmış hissediyorum					
19	Bu işte bir çok kayda değer başarı elde ettim					
20	Yolun sonuna geldiğimi hissediyorum					
21	İşimdeki duygusal sorunlara serin kanlılıkla yaklaşıyorum					
22	İşim gereği karşılaştığım insanların bazı problemlerini sanki ben yaratmışım gibi davrandıklarını hissediyorum					

EK-3. EVLİLİK YAŞAM ÖLÇEĞİ

Aşağıda evlilik yaşamına ilişkin 10 cümle bulunmaktadır. Bu cümlelerin her birinin karşısında “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” seçenekleri yer almaktadır. Her cümleyi dikkatle okuyunuz ve sizin evlilik yaşamınıza uygun seçeneği çarpı (x) işareti olarak işaretleyiniz.

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Evlilikten bekleediklerimin çoğu Gerçekleşti					
2	Evliliğimizdeki engellerin aşılmaz olduğunu düşünüyorum					
3	Evliliğimizi çok anlamlı buluyorum					
4	Evliliğimizde giderek azalan heyecan beni rahatsız ediyor					
5	Evliliğimiz zaman zaman bana bir yük gibi geliyor					
6	Huzurlu bir ev yaşamım var					
7	Evliliğimiz her geçen gün daha iyiye doğru gitti					
8	Bizim ilişkimiz ideal bir karı koca ilişkisidir					
9	Eşim benim için aynı zamanda iyi bir arkadaşır					
10	Baş başa kaldığımız zaman benim canım hiç sıkılmaz					

ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİSİ

Safiye YILMAZ DİNÇ 1985 Gaziantep doğumludur. İlk, orta ve lise öğrenimini Gaziantep’te tamamladıktan sonra, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü’nü kazanarak 2008 yılında mezun olmuştur. 2011-2012 eğitim öğretim yılında Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı’nda yüksek lisans programına başlamıştır. Sakarya’da 4 yıl ATL, TL, METEM’de psikolojik danışman ve rehber öğretmen olarak çalıştıktan sonra, Şırnak Lisesi’ne tayini çıkmıştır ve yaklaşık bir yıldır bu eğitim kurumunda görevini sürdürmektedir.

İletişim: safiyepdr@hotmail.com